

Baade- Og tirsdag Hvor kommer vi fra? af geniet Lene Andersen 2006

I over 150.000 år har vores reaktionsmønstre været de samme. Vores fysiske og følelsesmæssige behov har været de samme. Men i øjeblikket er vi ved at opfinde teknologier som giver os illusionen om at vi kan forme os selv til noget, vi hellere vil være. Problemet er bare at det ikke ændrer ved vores reelle problemer. For vores helt basale reaktionsmønstre, alt dét som det helt basalt set betyder at være menneske, det forandrer sig ikke. Fremtiden bliver fuldstændig lige som nutiden, bare anderledes!

Jesper Knallhat
Baade- Og Mandag

***”Vi kan ikke løse vore problemer med en samme tankegang, som vi brugte, da vi skabte dem”
Albert Einstein***

Læs her også bøgerne ***”Sapiens - En kort historie om menneskeheden”*** 2011 af Yuval Noah Harari og ***”Homo deus - En kort historie om i morgen”*** 2015 af Yuval Noah Harari.

Skrevet i koncentrat af Erling S. Nielsen i uddrag på 82 sider af 478. Kolind i Juni 2022.

Side 15. Er du klar?

Til endnu en dag med Cornelius Magnussen og hans teori om alting? Så hvad er dagens plan?

I dag skal vi kigge mere på os selv.

Mennesket?

Hvor kommer vi fra? Hvad er vi for nogle størrelser? Hvordan er vi blevet så intelligente som vi er? Hvor kommer vore hjerner fra? Vores sprog? Vores bevidsthed? Ikke nok med at vi er her; vi **ved** at vi er her! Og vi **ved** at vi er her! Det er der sgu ikke nogen andre arter på planeten der kan prale af! Om ikke andet, så alene af den grund at de ikke har noget sprog de kan prale med!

Det er vi de eneste der har?

Og ikke alene ved vi at vi er her; vi kan også sidde og filosofere over, hvordan andre opfatter os. Det vi talte om i går var vores kulturs historie. Den vestlige kulturs historie. I dag skal vi kigge på dét som kom inden. **Hele** menneskehedens forhistorie. Det vi har til fælles, uanset hvem vi er.

Skulle vi ikke tale om fremtiden?

Men fremtiden afhænger jo af, hvad mennesket er for en størrelse, og det handler evolutionen om. Hvad er det der gør os til mennesker? Hvad er det for nogle helt grundlæggende ting, vi har til fælles som menneskehed? Uanset hvor på kloden vi bor. Hvorfor gør vi de ting som vi gør?

Hvorfor gør vi hele tiden verden mere kompleks? Hvorfor går vi i krig til ære for Gud, for eksempel? Hvorfor har vi religion?

Kulturer i det hele taget. Sprog. Myter, traditioner. Og, ja, selvindsigt. Det opstod jo ikke fra den ene dag til den anden. Tværtimod har det taget omkring 6 millioner år, fra vi begyndte at udvikle os væk fra aberne, og til vi blev dem vi er i dag. Og før det, havde det taget over 3 milliarder år, inden der overhovedet var aber. Så ja, det vi skal tale om i dag, det er hele turen fra de første aminosyre i ursuppen og frem til i dag.

Det som vi helt konkret skal gøre i dag, det er at vi skal kigge på hele processen som ledte frem til os. Det vil sige at først ser vi på genetikken, så vi er helt sikre på at du forstår, hvad evolutionen går ud på.

Ikke noget bibelsnak og kreationisme her?

Nej, Vorherre bevares! Og heller ikke noget såkaldt ”Intelligent Design”! - og **så** skal vi se på, hvordan det kunne være at en flok behårede abekatte kunne gå hen og blive os. - Og når dét er gjort, **så** skal vi til at tale om fremtiden!

Jeg tænke: Gud har udskilt menneskene, for at de skal indse, at de ikke er andet en dyr. For menneskenes skæbne og dyrenes skæbne er én og samme skæbne. Som den ene dør, sådan skal den anden; de har den samme livsåde.

Menneskene har ikke noget frem for dyrene. Alt er tomhed!

Prædikerens Bog 3:18-19

Men allerførst er der ni mysterier. Ni ting som ikke helt passer; ting som vi bør undre os over, når vi ser på evolutionen og hvor mennesket kommer fra.

Se, vi nedstammer ikke fra de moderne chimpanser, men chimpanserne og vi nedstammer fra den samme abeart – hvem det så end har været – og denne fælles forfader levede for 6-7 millioner år siden. Der er ikke nogen der ved det helt nøjagtigt. Og der er heller ikke nogen der har det endelige svar på, hvor mange arter der har været mellem aberne og os. Der har været et vidt forgrenet træ af forskellige arter af slægten homo, og det eneste vi kan sige er at af alle dem, er vi den eneste art der er tilbage.

Men dét vi skal kigge på i dag, er netop grenværket som ledte frem til os. Og i den forbindelse er der nogle ting som ikke helt hænger sammen. Ting som ikke stemmer, hvis man kigger på dét som videnskaberne, historikerne og arkæologerne normalt giver som svar, når de skal forklare vores evolution, og hvorfor vi er som vi er.

Side 18. Det første mysterium er vores stemmer.

For at vi rent fysisk skal være i stand til at tale, var evolutionen nødt til at ændre vores hals og vores tunge, så vi kan sige alle de lyde som vi kan. Chimpanserne har ganske enkelt ikke mulighed for at forme alle de fonemer (*lyd, stemme, tale*) som vi har. Evolutionen ændrede altså på os, i takt med at vores behov for at tale opstod. ... Og det gjorde evolutionen for 100-200.000 år siden; for 100.000 år siden så mennesket nemlig genetisk set ud som vi gør i dag. ...

Men det er altså det første mysterium: Evolutionen placerede vores luftrør over spiserøret på et tidspunkt, hvor vi ifølge gængs opfattelse næppe havde sprog.

Det andet mysterium er så, at traditionelt set anslår videnskaben sproget til først at være opstået for cirka 50.000 år siden.

Altså længe efter at arten homo sapiens var opstået?

Præcis. Det er fra den tid vi kender de første hulemalerier, og derfor har arkæologerne antage at sproget opstod samtidigt. Det mystiske ved dét er at børn virker til at have et medfødt anlæg for grammatik, (*sprogbeskrivelse, omfatter lyd lære, formlære, orddannelseslære, ordføjningslære (syntaks)*) og helt konkret, hvis børn slet ikke har lært at tale inden de er 6-8 år gamle, så lærer de det aldrig. Ikke ordentligt i hvert fald. Deres sprog bliver aldrig grammatisk korrekt, og de finder heller ikke nogen fornøjelse i at tale. - Vi er altså rent genetisk udstyret med et såkaldt "vindue" for sproglig indlæring, og det vindue lukker omkring 7- års alderen. ... læs her meget mere side 20.

Det tredje mysterium knytter sig også til tegnsproget. Hvorfor fægter vi med hænderne, når vi taler? Kunne det tænkes at det første sprog var tegnsprog, og at det simpelthen er *hardwired* ind i vores nervesystem ligesom sansen for grammatik?

At det skulle være genetisk?

Kan du lade være, måske?

Det fjerde mysterium er, at *hvis vore forfædre rent faktisk havde meningsfulde samtaler for mere end 50.000 år siden*, hvordan kan det så være at den kulturelle eksplosion først kom netop dér for cirka 50.000 år siden, og den først for alvor tog rigtig fart for omkring 35.000 år siden?

Hvad de har talt om i 150.000 år uden at efterlade sig nogen kulturelle spor af det?

Det femte mysterium er også af den mere filosofiske art: De første sproglige lyde – som eventuelt har været kombineret med forskellige håndtegn – har alt andet lige været forskellige former for **onomatopietika**.

Lydefterlignende ord?

Sådan må det have været. Det er en form for navne, mange jægersamlere har til ting i deres naturlige omgivelser den dag i dag.

Nutidige jægersamlere?

Der, hvor det ikke er lykkedes os at slå deres kultur og sprog i stykker, ja. Men brugen af disse onomatopietika må have taget sin begyndelse for mere end 200.000 år siden. Måske begyndte vore forfædre at efterligne lydene i deres miljø så tidligt som for 1 eller 2 millioner år siden.

Læs her videre i bogen til **side 23**.

*Således levede man her på Jorden i de allerældste tider.
Tider, som ingen mere forstår. Det var den gang.
Trylleord blev til. Et tilfældigt udtalt Ord kunne pludselig få kraft,
og det, som man gerne ville skulde ske, kunde ske,
uden nogen kunne forklare hvorledes.*

Inuitkvinden Nalungiaq

Fra Knud Rasmussens

Den store slæderejse, 1932

Det femte mysterium er altså: i hvor høj grad ord til at begynde med havde magiske kræfter, og hvad det har haft af betydning.

Betydning for hvad?

For hvor evne til at få mening ud af den verden som omgiver os. Hvilket hænger sammen med det sjette mysterium:

Det sjette mysterium: Hvordan kan det være at vi gang på gang lader os selv forføre af karismatiske ledertyper med et velsmurt tungebånd?

Hitler?

Mussolini, Lenin, Ronald Reagan, Bill Clinton, og alverdens tv-prædikanter som tilbyder os evig frelse for et klækkeligt beløb. Dersom vi blot angrer vore synder og husker deres gironummer.

Er vor kritiske sans og sunde fornuft simpelthen en kognitiv eller en erkendelsesmæssig dværg i forhold til vores biologiske trang til at blive forført af veltalende alfahanner?

Mysterium nummer syv: Hvorfor har så mange republikker udviklet sig til autokratier?

Man behøver bare at kigge på det gamle Rom og Grækenland, for slet ikke at tale om Sovjetunionen, Hitlertyskland og Mussolinis Italien. Kan der – ud over sproget – findes argumenter for at vi er genetisk udstyret til at finde behag i at lade os dominere af en faderfigur? Og hvis vi virkelig har denne dybtliggende trang i os til at overlade ansvaret til en alfahan, hvad betyder det så for demokratiets fremtid i takt med at vores hverdag bliver mere og mere kompleks, vores virkelighed mindre og mindre gennemskuelig, og magtredskaberne mere og mere sofistikerede?

Det lyder ikke godt!

Så meget desto mere grund er der til at kigge på, hvorledes vi er dem vi er!

Endelig er der mysterium nummer otte, og det er at vi i vores kultur, til trods for 200 år med moderne videnskab, stadig hopper på den ene overnaturlige historie efter den anden. ...

Til sidst er der det niende mysterium – eller "indsigt", om du vil; før eller siden når vi vel frem til nogle svar på mysterierne: (...) Nu skal vi jo til at **bruge** al den viden vi fik samlet op i går! Til noget fornuftigt. Og så er det faktisk ganske lige til. Sagde jeg ikke noget om at vi mennesker er ret forudsigelige?

Det gjorde du vist....

Når vi er færdige en gang i eftermiddag, så vi du se, hvor skrækeligt forudsigelige vi faktisk er. Specielt når vi er tilstrækkeligt mange af os i en flok.

Resumé af Mandag - Hvad talte vi om i går?

*.... Vi talte om terrorismen og om, hvorvidt den også er der i fremtiden. Vi talte om, hvorfor vi er lykkelige og om ytringsfriheden og trygheden. Så talte vi om nanoteknologi og bioteknologi de nye computere og kompleksitet og forskellene mellem USA og Europa, og så talte vi om ikke-linearitet ...? Kaosteori, skalafri netværk... Selvorganiserende systemer? - Fortæl om kaosteorien. Kaosteorien var det med fraktalerne, ting inden i ting. Gentagelse på gentagelse giver et mønster. Forskellige begivenheder eller forløb retter sig ind efter en hvad var det den hed? **Strange attractor.** - Hvad er forskellen mellem uorden og kaos?*

Uorden er bare noget rod? Der er "system" i kaos? Men systemet er selvorganiserende. Det er gentagelserne der gør at der opstår dét som vi opfatter som orden?

Yes! Og vi talte om kaosteorien som et alternativ til en bestemt slags tankegang. (...)

Du kaldte det "lineær tankegang"?

Findes der andre former for ikke-linearitet end kaosteorien?

Når noget udvikler sig med eksponential hast i stedet for at udviklingen er lineær.

Miljøbelastningerne for eksempel. Og så var der.... Hvad var det du kaldte det?

"Rækkefølgelighed"? Det havde et ord på engelsk....

Sequentiality. Rækkefølgeligheden er bare ét aspekt af alt det vi klumpede sammen under fællesbetegnelsen "lineært". Rækkefølgeligheden er, når begivenhederne kun kan forløbe i en bestemt rækkefølge. - Var der noget med nogle bølger, måske?

Elliot Waves! Som hænger sammen med Fibonacci-tallene, som er en form for tal der dukker op i naturen igen og igen. Og i det gyldne snit som der var nogle grækere der opfandt...?

Pythagoræerne. Hvad handlede kompleksitetsteorien om?

At ting udvikler sig sammen med hinanden. Afhængige af hinanden.

Co-evolutionært. Co-evolutionær diversitet betyder at systemer bliver stærkere, når enhederne i systemet udvikler sig i hinandens selskab, og der ikke kommer invasioner udefra. Det skal vi tale meget mere om, når vi ser på evolutionen. - hvad var "**strukturel dybde**"?

Hjælp!

Hver enkelt enhed eller individ bliver mere og mere specialiseret. Konkurrencen tvinger os til at udvikle egenskaber som ingen andre har.

Deraf også diversiteten? Forskellighederne? Det er derfor vi har mange slags kaffe og coffee shops og alle mulige ting at vælge imellem? I vores samfund?

Men pointen er at processen er nødt til at være co-evolutionær, den er nødt til at ske i et organisk samspil mellem enhederne og med de øvrige omgivelser. Udviklingen må ske ved mutation, ikke invasion. Systemet er selvorganiserende. - Hele skidt hænger sammen!

Og når det ikke gør, så opstår der dekompleksitet?

Eller fattigdom, ja. Men dekompleksiteten kan også være et resultat af den organiske proces i sig selv. Når en dyreart eller en virksomhed eller en enhed i systemet er blevet så overlegen i kompleksitet at den møver en anden del af systemet af banen for tid og evighed, så opstår der fattigdom. - Det tror jeg ikke vi kaldte det i går, men det er jo reelt det der sker.

De krattede munke og typograferne som blev arbejdsløse?

Nemlig. En delpopulation "crasher", kunne man sige. Både munke og typografer blev erstattet af ny teknologi, og verden blev en lille smule fattigere, samtidig med at den blev rigere.

Vi talte også om orden og uorden. (...)

I forbindelse med kaosteorien?

Og i forbindelse med noget helt andet. (...)

Termodynamik!

Som er hvad?

Noget med energi og orden?

Ifølge termodynamikkens anden lov går verden mod øget entropi; henfald, uorden, død. Når et system ikke tilføres energi, falder det hen i smider-smadder; grums. Men når der tilføres energi til systemet, bliver det ordnet. Udviklingen fra orden til uorden i systemet sker af sig selv, udviklingen fra uorden til orden kræver energi.

(Termodynamikkens 1. lov siger, at den indre energi i et isoleret system er konstant. Det følger, at energi skal tilføres eller afgives for at ændre et systems indre energi.)

Dette er interessant! Jeg tænker at den Guddommelige Energi er organiseret efter termodynamikkens love! Dette bør undersøges og tænkes nærmere over!

Verden er opbygget af systemer som er afgrænset fra hinanden. Systemer ved siden af systemer, og systemer inden i systemer, og mellem systemerne udveksles energi.

Og når der er ubalance mellem systemerne, når der er for meget energi i det ene system i forhold til omgivelserne, så kan det eksplodere med et brag! - Du havde en hypotese om det her i går. (...)

Hypotese XIII. - Kan du finde den?

"Kompleksitetsubalancer kan eksplodere med et brag." - Er det dét du mener med Muhammed tegningerne? Dét du siger, er at ubalancen mellem. (...)

Det jeg siger, er at lige nu resumere vi det vi talte om i går, og det var blandt andet termodynamikken. Og om lidt kommer vi til både tegninger og hulemalerier og religioner og ytringer og deres frihed. - *you ain't seen nothing yet!* - Der er nemlig en sammenhæng i alt det jeg sidder og fortæller dig! Men du må vente. Rækkefølgelighed, unge dame, rækkefølgelighed!

Du er for meget! Er du klar over det?

De har sgu da ikke lukket mig inde uden grund! - Nå, men vi har altså systemer ved siden af systemer og systemer inden i systemer. Systemerne er afgrænsede fra hinanden på den ene eller anden måde, og mellem dem udveksles energi.

Sidder han og siger, som om det var den naturligste ting i verden!

Det er faktisk den naturligste ting i verden! Det sker i naturen, og det sker i samfundet. Det sker lokalt, og det sker globalt. Når det tilføres energi, opstår orden og struktur, og der gror blomster på markerne. Når energien siver væk, bliver verden til grums – koen æder blomsten, forbrænder energien i den, og blomsten kommer ud som grums af koens anden ende. Livet bruger solens energi i en konstant proces af opbygning og henfald. Overordnet set bevæger verden sig mod øget entropi, fra orden til uorden, men der er områder med orden, fordi der strømmer energi igennem, og dér lever vi.

Vi lever på kanten mellem orden og uorden?

I kompleksiteten mellem orden og smider-smadder. Vi er til i den konstante proces af tilførsel af energi og henfald til smider-smadder. - Hvad var mit favoritord?

Puls!

Svingning. Og med det finere ord? *Oscillation.*

Hvad var superstrengene?

De mindste enheder i universet. Det som atomerne består af. Superstrengene har puls?

Superstrengene har energi og svinger og roterer. Atomerne har energi og svinger. I et fast stof svinger atomerne i tre dimensioner omkring deres ligevægtsposition – det er dén svingning som er

varmen i stoffet. Jo mere atomerne svinger, desto højere temperaturer i stoffet. Men varmen forsøger at fordele sig jævnt, atomerne vil helst svinge lige meget, temperaturforskellen fiser ud.

Hvad sker der så, hvis vi har en samling af atomer – i form af en gaffel for eksempel - hvor atomerne i den ene ende af gafflen svinger hurtigt og i den anden ende af gafflen næsten sidder stille, så temperaturen er høj i den ene ende af gafflen og lav i den anden?

Så udjævnes det? Temperaturforskellen jævnes ud?

Der indtræder en ligevægtstemperatur, eller en gennemsnitstemperatur, og når dét er sket, så er entropien steget. Gafflen ville aldrig selv opdele sig i ét område med højere temperatur og ét med lav temperatur. Overladt til sig selv går verden mod smider-smadder. Indtil man tilføjer energi for at skabe opdeling og orden igen.

Pulsens går mellem tilførelse af energi og henfald?

Og i den proces opstår verden som vi kender den.

Alting er sammensat af puls inden i puls? Pulsens er fraktal?

Inden i os. Ude i naturen. Overalt. Fra superstrengte til supergalakse. Tilførsel af energi og henfald. Hele universet svinger. - Og hvad svingede også? Noget kulturelt?

Tidspendulerne!

Kan du huske, hvor mange der var?

Fem?

Hvad hedder de og hvad handlede de om?

Trendpendulet var det "mindste" af dem. Det svingede med ti års mellemrum og afspejlede de mere overfladiske strømninger i vores kultur.

Idépendulet, vores idealer skiftede med cirka en generations mellem rum.

Og så var der **videnskabens pendul**; det handlede om vores forhold til Gud og til naturen.

Argumentpendulet: Hvad skal der til for at godtage eller forkaste et argument? Det har svinget gennem tiderne. Fra religiøse argumenter til fornuftsargumenter. - Og nu svinger det tilbage til religionen igen?

Det ser vi på senere! - Videre!

Det femte var. (...) **Religionens pendul** – og du var oven i købet så venlig at gennemgå både jødedommen, kristendommen og islam for mig, fordi jeg ikke havde nogen religionsundervisning i skolen!

Fremragende! De femten hypoteser slipper du for at blive hørt i.

Var det virkelig alt det vi talte om i går?

Så gælder det dagens egentlige program: Hvor kommer vi fra? Hvor kommer vores bevidsthed fra? Hvad går evolutionen egentlig ud på? Hvad er selve præmissen for at der overhovedet finder udvikling sted her på Jorden, og at vi sidder her og ved at vi sidder her!

Dette er fremragende filosofiske spørgsmål Lene Andersen stiller!

Det er nu bibelfundamentalisterne skal holde sig for ørene?

Nej, det er nu de skal tage at høre efter! Nu skal vi nemlig til at **anvende** alle de teorier, jeg har lært dig. Det er nu det begynder at blive interessant!

Side 30. En skabelon

For at få hold på evolutionen, for at få hold på hele den udvikling der gik hen og blev til os, skal vi nu tale lidt om, hvad det **egentlig** var **Darwin** sagde – og hvad han ikke sagde. Vi skal kigge på mekanismen bag hele udviklingen; på genetikken blandt andet. (*Genetik er skabelse, oprindelse, arvelighedslære.*) Og når vi har gjort dét, så skal vi se, hvordan det kunne være at der var nogle aber som gik hen og blev til Tenna og Cornelius. Og for at få hold på den udvikling og besvare mysterierne, så har jeg delt menneskets evolution fra aberne og frem til os selv op i fem epoker:

Spædbarnsepoken, Småbørnsepoken, Barndomsepoken, Pubertetsepoken og Voksenepoken.

De handler om, hvordan vores bevidsthed gradvist blev mere og mere kompleks op gennem evolutionen, hvordan vi er blevet mere og mere selvbevidste; har fået større og større selverkendelse. Ligesom vi oplever det i individets udvikling fra barn til voksen, er vi blevet stadig mere selvbevidste gennem evolutionen. Der bliver hele tiden bygget oven på det forrige. Der er ikke nogen anomalier på spil mellem epokerne som der var mellem tidspendulerne. Men ligesom vi selv modnes som individer i en fremadskridende proces, så har vor art også gjort det.

Når voksne opfører sig **alt** for barnligt kan det selvfølgelig nok kaldes en anomali, men ligefrem at sige at vi **svinger** mellem forskellige udviklingsstadier som individer, det er noget vås.

Så ingen evolutionspenduler?

Ingen evolutionspenduler! - Til gengæld kan vi påvise den gradvise udvikling af vores kognitive evner (*Kognitiv: opfatte, forstå, vide, se, psykisk proces der omfatter perception, læring, tænkning; sprog og problemløsning.*) som ellers er dét, de bibeltro kreationister benægter.

"Missing link" er fundet?

Indtil flere *"missing link"* er fundet, du! Der går en fin forklarlig udviklingskæde fra aberne og frem til os selv! Hvis vi nemlig starter med den forfader som vi alle deler med chimpanserne, og som levede for omkring 7 millioner år siden, så befinder vi os i dét jeg har kaldt Spædbarnsepoken.

Spædbarnsepoken for 7-2 millioner år siden. Læs her mere uddybende i bogen side 30 og frem.

Efter spædbarnsepoken kommer så småbørnsepoken som tog gradvis over, i takt med at **Homo erectus** opstod for omkring 2 millioner år siden. **Småbørnsepoken for 2- 0,5 millioner år siden.**

Den tidlige barndomsepoke fra for 500.000 år siden og frem til for 100 – 200.000 år siden omfatter **arkaisk homo sapiens**, og her sammenligner jeg den kognitive udvikling med en 2-5 årig.

Den senere barndomsepoke går fra for 100-200.000 år siden, hvor de første **Homo sapiens** opstod – altså os selv – og frem til for cirka 10.000 år siden, da vi opfandt landbruget, og her sammenligner jeg med en moderne 5-12 årig. Barndomsepoken er hele menneskehedens fælles kulturelle vugge, om du vil. Det er barndomsepoken der har skabt os alle sammen!

Barndomsepoken for 500.000 – 10.000 år siden.

Hvornår delte vi os op?

For små 100.000 år siden og de kulturelle forskelligheder tog for alvor fart, efter at landbruget blev opfundet for cirka 10 - 12.000 år siden. **Puberteten fra for 10.000 år siden til i dag.**

Voksenepoken fra i dag og frem. *Hvor menneskets dumhed stadig er lige så stor som i barndomsepoken. Albert Einstein har sagt: "To ting er uendelige, universet og menneskets dumhed – og så er jeg ikke engang sikker med universet."*

Side 33. Evolutionen

Mekanismen: hvad er evolutionen? Vi talte om gener i går, ikke?

Vi talte ganske kort om dem i går, i forbindelse med genteknologien, men ikke sådan i detaljer. (...)

Darwin sagde nemlig to ting – han sagde naturligvis mere end dét, men der var to ting som er relevant for os i denne her sammenhæng med generne.

Det ene Darwin sagde, var at evolutionen forløber som en proces af reproduktions-variation-selektionen. Altså at individerne formerer sig og sætter afkom i verden, at dette afkom ikke er helt ens, og at af og til opstår der "fejl" i kopieringen, (*mutationer*) så afkommet får nye egenskaber.

Sommetider er denne fejl en ulempe, andre gange er fejlen en fordel. Variationen betyder nemlig at nogle er mere egnede til at overleve i det miljø de bliver sat i verden i, end andre er, og de mest egnede er dem der får mest overlevelsedygtigt afkom.

"Survival of the fittest" – verden bliver mere og mere kompleks, men det bliver den ikke nødvendigvis bedre af?

Nemlig. Konkurrencen mellem individerne sørger for at de mest egnede får deres egenskaber ført videre, og den co-evolutionære diversitet sørger for at de økosystemer som det sker inden for, bliver mere og mere komplekse. (...)

Det andet **Darwin** sagde var: udvælgelse handler også om seksuel udvælgelse! - Den seksuelle udvælgelse er mindst lige så naturlig, og det er den der sørger for at det i naturen fungerer sådan, at det køn der har de største omkostninger ved at sætte afkom i verden også tillige har det mindste antal potentielle unger i løbet af et liv, også er det køn der er mest kritisk i udvælgelsen af parringspartner... læs her videre i bogen til side 59.

Side 59. En af Darwins genistreger var at han gjorde evolutionen til et spørgsmål om individernes indbyrdes konkurrence om overlevelse.

Altså den enkelte høne i forhold til den næste høne, ikke i forhold til regnorm eller høns i forhold til ræven?

I evolutionen er alle sig selv nærmest?

Men det er heller ikke hele forklaringen. Der findes nemlig det der hedder **reciprok altruisme**.

Hvis jeg hjælper dig, så hjælper du mig?

Side 61. *Genet for at hjælpe sine søskende findes med stor sandsynlighed i alle søskende, alene af den grund at søskende har mange gener tilfælles, og et af de gener de har tilfælles, er genet for at hjælpe sine søskende? Og de søskende som hjælper hinanden, har bedre overlevelseschance end de søskende som ikke hjælper hinanden?*

Og dermed overlever resten af deres gener også bedre. (...)

Men hvorfor hjælper vi så vildt fremmede? Hvorfor sendte jeg så 500 kroner til tsunamiofrene, for det gjorde jeg jo?

Biologiens første kopernikanske vending

Nemlig! Og derfor skal vi have fat i en britisk biolog der hedder **Richard Dawkins**.

I virkeligheden har vi allerede haft fat i ham længe; faktisk i forbindelse med det vi har talt om i dag. Dawkins skrev en bog i 1976 som sendte chokbølger gennem hele den biologiske videnskab.

The Selfish Gene hedder den. I bogen gjorde han den genistreg at han kaldte generne for en **replikator**, og det var i den samme bog han kaldte organismen som bærer rundt på replikatorerne; den organisme som er skabt af dem, en *vehicle*. På dansk, "vogn" eller transportmiddel." (...)

Og derved kan man sige at Dawkins foretog biologiens **kopernikanske vending**. Det var nemlig i den bog, han fremførte det argument som efterhånden er ved at overtage scenen inden for biologien, nemlig at det er replikatorerne der kæmper om overlevelse, ikke værterne, og at det er gennem denne kamp at replikatorerne i fællesskab bygger gradvis mere og mere komplekse og overlevelsesdygtige værter.

Som er det vi lige har talt om?

Og nu kommer vi så til en endnu mere genial og banebrydende idé som også var Richard Dawkins' opfindelse! **Memerne!** Dawkins **anden** kopernikanske vending kan vi kalde det.

Og dermed satte han faktisk et ret overlevelsesdygtigt **mém** i verden!

Et "mem"?

Evnen til at kopiere. Det fascinerende er dels at der er en medfødt evne, dels at dét med at kopiere hinanden, (som menneske) det er vi stort set den eneste art der gør. (...)

Eller for at være endnu mere præcise; vi er den eneste art, hvor vi kan dokumentere at vi gør det!

Imiterer hinanden?

Ja. Og nu kommer Dawkins' genistreg: da han først havde kaldt generne for en replikator, så forslog han at der i principper sagtens kunne være andre replikatorer på spil; at generne kun var et

særtilfælde at fænomenet "replikator", og at alle replikatorer repræsenterer en evolutionsproces som består af reproduktion-mutation-selektion.

Ligesom generne og nanorobotterne? - Men hvad er memers så? Det har jeg ikke helt forstået?

Memer er kultur-DNA. Kulturens ækvivalent til gener (*ækvivalent: af samme værdi som noget andet; tilsvarende.*) og det var Dawkins der fandt på begrebet og gav dem navnet. Memer er handlinger som kan kopieres fra person til person. At skære ansigt, synge en sang, sige et ord, give hinanden hånden, male en væg, bage en kage, spise med en gaffel, pege, bygge en båd, komponere en symfoni, fremstille en stenøkse, tænde en ild, læse eller skrive; alt sammen kan læres ved at kopiere eller imitere andre eller ved at kombinere færdigheder man har lært ved at imitere andre. Fælles for memerne og generne er at memerne kan lagres ligesom generne kan. (...)

Side 64. Memerne er noget unikt menneskeligt, i modsætning til mange af vores medfødte handlingsmønstre som vi kan genfinde hos pattedyr.

Det at kopiere hinanden er nemlig sværere end man sådan lige går og tror. Faktisk kan man dele dét at kopiere hinanden op i tre niveauer: **emulering, efterligning og imitation.**

Emulering betyder, at dyret opfatter et andet dyr manipulere omgivelserne eller et værktøj, så en eller anden form for mål bliver opnået. Siden hen lærer dyret så selv at opnå samme resultat i en lignende situation.... Uden at "forstå" handlingen. Det er det laveste niveau af de tre slags kopiering. Det næste niveau er **efterligningen.** Hvor et dyr efterligner et andet.

Papegøjen forstå ikke det jeg siger, selvom den efterligner lyden?

Det tredje niveau er den egentlige imitation. Det som også kaldes "**mimese**". "mim" med "i" med mimese forstår personen som imiterer selve **intentionen** bag den adfærd hun kopierer.

Personen ser altså ikke bare en række bevægelser eller et gunstigt resultat, men **forstår** handlingen.

Det har betydning? Den giver mening?

Det er lige netop dét ord, jeg er ude efter: **imitation** giver mening! (...)

side 66. Men der er flere ligheder med generne, for ligesom generne opbygger værter gennem co-evolutionær proces for at sikre deres overlevelse i konkurrence med andre gener, så gør memerne det også. Generne bygger organismer; memerne bygger de såkaldte "**co-adaptive mem-komplekser**", *memples* bliver de også kaldt, og de sikrer det enkelte mem's overlevelse i konkurrencen med andre memmer. (...)

Som eksempel på memmer der ikke kunne have klaret sig alene uden synergieffekten fra det samlede memplex, brugte Dawkins kirken i al almindelighed og troen på Helvede i særdeleshed.

Den historie kunne ikke have stået alene, med mindre den blev fortalt sammen med noget andet?

Og det er der så en engelske psykolog, Susan Blackmore, hedder hun, der har tænkt yderligere over. Hun har skrevet bogen **The Meme Machine**, og der tager hun udgangspunkt i Darwin og udvikler for alvor teorien om memplexerne. Helt specifikt kigger hun på den katolske kirke og betragter hele sammensuriet at memmer som ét memplex: Ritualerne, liturgien, bønnerne, dogmet om en alvidende og almægtig Gud, troen på at Jesus var denne Guds enbårne søn, og at han var født at en jomfru ved navn Maria. (...) Osv. læs her videre i bogen.

Memerne om forfølgelse af kættere overlevede i kirken så længe det var en overlevelsesfordel for den katolske memplex at have dem. Men i takt med at humanismen gennemsyrede det oplyste samfund i Europa, ville det ikke have været let at være den katolske kirke, hvis man havde insisteret på at fortsætte inkquisitionen, og, ganske rigtigt, gradvist blev kættere begrebet nedtonet, og i 1808 blev inkquisitionen afblæst. (*inkquisitionen; efterforskning, forhør, katolsk institution til opsporing og udryddelse af kættere, arbejdede i middelalderen, især i Spanien og Italien, (og Danmark) med tortur, straffen var almindelig brænding på bålet.*)

Side 69. *Kirken afskaffede visse memer for at overleve?*

Og indoptog visse af de humanistiske memer, da dét var den sikrest vej til overlevelse. P samme måde som den protestantiske kirke også blev humanist og holdt op med at brænde hekse, da det heller ikke var en overlevelsesfordel for det protestantiske memplex længere. (...)

Memplexer har parret sig og er blevet til kristendommen?

Jødedommen startede med Abraham, udvikledes med Moses, og efterhånden som det jødiske folk bevægede sig rundt gennem landskabet og op gennem historien, parrede deres kultur og verdenssyn sig med idéer de stødte på undervejs. (...)

Oldtidens kulturmøde?

"Synkretisme" kaldes det, når religioner blander sig med hinanden, og det er noget af det værste religioner ved!

Det er ikke godt for den rette tro?

Ikke desto mindre er det netop dét alle religioner består af: blandede memer. For hvis religionerne ikke netop bestod af noget folk kendte i forvejen, så ville religionerne ganske enkelt ikke give nogen mening.

Kristendommen opstod som en jødisk sekt i kølvandet på Jesu gøren og laden, men så snart den bevægede sig uden for Judæa, blev den formuleret af folk fra det nuværende Tyrkiet, Egypten, Grækenland, Makedonien, Syrien og Libanon; folk som ikke anede noget som helst om jødedommen, men som var polyteister. (*polyteisme: dyrkelse af flere guder i modsætning til monoteisme.*) Derfor optog kristendommen memer fra hele det område den opstod i; fra det som disse folk kendte i forvejen. (...) Dér hvor kristendommen udbredte sig, smeltede den sammen med det som fandtes i områderne i forvejen.

Memerne er ligeglade, hvilke andre memer de hænger sammen med, bare de overlever?

Det er jo så spørgsmålet.

Både de ortodokse kirker og den katolske har en pyramidestruktur med en "far" i toppen; de ortodokse har hver sin patriark, og katolicismen har Paven.

Det romerske imperiums magtstruktur?

Er det en tilfældighed, mon, at den katolske kirke i Vesteuropa må trække sin grænse mod nord, stort set dér, hvor også Romerriget måtte trække sin?

Vi har vikingerne at takke for at vi ikke er katolikker?

Vi har de germanske krigerstammer at takke for at vi ikke **forblev** katolikker!....

Ser man på organisationsstrukturen i kirken og i samfundet som helhed, så er det påfaldende at i hele det område der ligger nord for Romerrigets grænser, har vi haft en tradition, hvor samfundets lovgivning blev ordnet ved rådslagning på tingstedet frem for i et hierarkisk system. Den germanske lovtradition i modsætning til Romerretten. (...)

De første der byggede templer var old-irakerne i Mesopotamien for cirka 4-5.000 år siden.

Ziggurater hed de. Egypterne begyndte med templer nogenlunde samtidigt. Derfra spredte konceptet sig til hittitterne i det nuværende Tyrkiet og jøderne og grækerne og romerne. Med kirken kom memplexet også til de skandinaviske helligsteder. Kirkerne blev nemlig for det meste bygget dér, hvor der i forvejen var et helligsted, fordi kirken ville udrydde hedenskabet.

Tag det som et udtryk formkulturenes samhørighed. Vi nedstammer ét og samme sted fra; hele menneskeheden har ét og samme ophav. Vores åndelige behov er ens. Vi ligner hinanden. Der er noget helt fundamentalt **menneskeligt** ved dét at være menneske som vi deler med hinanden, uanset hvem vi er, og hvor vi kommer fra. Derfor kan vi kopiere hinandens memer, derfor kan vi bruge hinandens måder at udtrykke os på og samtidig give det vores lokale præg.

Alverden hænger sammen?

Vi har kun ét ophav, og det er fælles! Dig, mig og alle andre mennesker stammer -uanset om vi går bibelsk eller naturvidenskabeligt til værks ét og samme sted fra. Dét at være menneske er noget universelt vi har til fælles!

Og derfor kopierer vi hinandens memmer?

Hvis nogen har fået en god idé, hvorfor så ikke kopiere den? Hvis et memplex skal spredes, hvorfor så ikke parre det med noget som har vist sig at virke i forvejen?

Dér hvor de protestantiske og katolske memplexer blev trængt bort af naturvidenskab og arbejderbevægelser i 1800-tallet, overtog socialdemokratiet missionstanken i Nord, mens socialismen blev den missionerende faktor i Syd. Hvor det ene memplex til forklaring af verdens rette sammenhæng kollapsede, blev der et vakuum som måtte fyldes ud af et andet. Hvor kirken forsvandt, kom de politiske bevægelser til. (...)

Side 73. Det korte af det lange er at den geografiske skillelinje mellem, hvilken del af Europa som er katolsk, og hvilken der er protestantisk, ligger bemærkelsesværdigt tæt på dér, hvor Romerriget trak *sin* grænse. - Bortset fra Polen og Irland som er glødende katolske, og Holland som er calvinistisk. Calvin var en af Luthers kolleger. (...)

Til gengæld går grænsen mellem socialister og socialdemokrater samme sted som Romerriget? Jesus eller Marx, de må parre sig med det som findes i forvejen?

Danmark **blev** jo kristent. Og socialdemokratisk. - Sådan er det med memplexer!

De må tilpasse sig omgivelserne eller forsvinde? Men omgivelserne ændrede sig jo også? Ved parringen mellem to memplexer er det så bare de mest overlevelsesdygtige som overlever i den endelige kombination?

De mest overlevelsesdygtige i **sammenhængen!**

Amerikaneren understreger gentagne gange, at skriften må læses kritisk og i lyset af, hvad den nyeste eksegetiske videnskab har at sige.

Til sidst bliver det for meget for den afrikanske biskop, der ophidset udbryder:

"Hvis i ikke selv tror på Bibelen, hvorfor havde I så så travlt med at bringe den til os i Afrika?"

Hans Raun Iversen

Kronik i kristelig Dagblad 4. maj 2006

Side 78. Hvad nu, hvis memmerne er en replikator, en drivende kraft i sig selv, ligesom generne? Hvorfor gør vi så de ting vi gør? Hvorfor sprænger sunde og raske mennesker sig selv i luften på baggrund af et løfte om en plads i et paradys som ingen nogen sinde har set? Hvorfor slår Arsenal-fans og tyrkiske unge mænd hinanden halvt fordærvede i København en aften i maj i år 2000?

På grund af en bold? - For mig er begge dele lige ufatteligt! **For mig også, stupide idioter!!!**

Selv hvis vi vender tilbage til religionen i dens fredeligste form – når folk ikke sætter ild til hverken flag eller ambassader eller sprænger andre af Guds skabninger i luften – hvorfor lægger vi så meget energi i religionen? **På grund af dumhed i højeste potens!!! Kan ikke være andet!!!**

Ud over at memmerne får folk til at sætte tid af til gudstjenester og bøn, så bruger religiøse mennesker jo også en betydelig del af deres tid og penge på at støtte religionen og udbrede den til andre under helt fredelige former.

Mission.

Selv i Afrika, hvor folk dårligt nok kan brødføde de otte børn de har i forvejen, og hvor AIDS udgør en trussel af katastrofale proportioner for hele kontinentets fremtid, og folk dør under ufattelige lidelser, dér udbreder den katolicismen forsat memmet om at prævention er syndigt i Guds øjne. Og ikke nok med at det er syndigt; der venter også alskens evige ubehageligheder, hvis man formaster sig til at pårulle sin mandighed et lille stykke gummi, når man behager sig selv og sin

kone – eller hvem det nu måtte være. Til gengæld vil Gud se med velvilje på at man donerer nogle penge til kirken i stedet for at købe sko til sine børn.

Og den katolske kirke er én af de rigeste institutioner?

Du har ret, og det er præcis den pointe Susan Blackmore fremfører. Hun kommer med en fremragende analyse af, hvorfor religiøse memmer kan være så succesfulde, selvom de ikke er sande.

Det kan hun vel ikke bevise at de ikke er?

Indrømmet, teoretisk set **kunne** den katolske kirkes lære godt være sand, ligesom en hvilken som helst anden religion for den sags skyld teoretisk set **kunne** tænkes at have ret. Og enhver skal jo have lov at være salig i sin tro. (...)

Men for nu lige at give Blackmore en chance, så det hun fremhæver som årsagen til religiøse memplexer er så succesfulde – også når det rent faktisk skader vort liv og helbred – det er dét hun kalder **Sandhedstricket**: ikke alene holder Gud øje med alle, altid, **Han – for Gud er ikke alene over alt, Han er også en han** – Han vil også straffe dem som ikke adlyder Ham. Og det vil han gøre med hjælp fra sin kollega, Satan, der råder over de mest forfærdelige former for straf – evig ristning over sagte ild, for eksempel. Men disse her trusler kan ikke efterprøves, for Gud og Helvede er usynlige. Til gengæld er man god, hvis man tror på memmerne, og onde hvis man tvivler på dem og formaster sig til at stille spørgsmål, for der er jo tale om **Sandheden**, og den betvivler man ikke, og **frygten** er noget man bliver opflasket med fra den tidligste barndom. Hver gang du hugger en småkage, snupper et stykke legetøj fra din søster, hver gang du snyder i Ludo, eller hvis du slår din lillebror eller larmer i skolen, så kigger Gud. Hver gang du tænker en forbudt tanke eller bare tvivler på at Gud findes. (...)

Så kigger Gud også. (...)

Han kender dine tanker, allerede **før** du har tænkt dem!

Og dem som Gud opdager, ryger i helvede?

Dét der så ifølge Blackmore er så smart, det er at når først religionen har bygget frygten op, så har den også en mekanisme til at fjerne den igen. (...)

Side 80. Problemet er selvfølgelig, og det skøjter både Dawkins og Blackmore henover: hvis der hverken var religioner eller ideologier til at give os et "indhold" i tilværelsen, en ramme at forstå verden i, hvad ville der så være? Naturvidenskaberne kan forklare en masse fysiske omstændigheder, men den kan ikke give "mening".

Videnskaben kan ikke give menneskelivet "fylde" eller indhold. Den beskæftiger sig overhovedet ikke med, hvad man **bør**. Tværtimod priser naturvidenskaben sig selv af at være værdineutral. Den kan ikke tilføre os sociale rammer og ritualer som vi kan møde hinanden i. Være mennesker i.

I kølvandet på videnskaben kommer tomheden, og til trods for eksistentialismens desperate forsøg på at fylde noget i tomrummet, så er der heller ikke megen hjælp at hente fra filosofien....

Så fordelene ved de religiøse memmer er slet ikke så ringe endda!

Og der, hvor der ikke er religion, dér bliver det socialismen eller en eller anden ideologi?

Det er de færreste der kan klare sig uden noget som helst, dér hvor religionen plejede at være. Hvor troen går ud, går overtroen ind! Hvilket også forklarer, hvorfor i øvrigt intelligente mennesker kunne hoppe på et fantasifoster som kommunismen og rent faktisk i ramme alvor tro på at systemet ville virke.

Og det er derfor folk hopper på alt fra astrologi til krystalhealing?

Mennesker har behov for en mytologi at forstå verden ud fra. Et memplex som hjælper én med at træffe beslutninger.... Desuden giver religionen både sociale netværk, personlig identitet og en masse glade oplevelser, fællesskab og varme stemninger – for slet ikke at tale om sæsonbestemte madoplevelser der rummer nostalgiske elementer – så det er ikke den rene tilsætning. Men det er både Blackmores og Dawkins' pointe at det er memmerne der styrer os, ikke omvendt.

Men det vender jo fuldstændig op og ned på begreber som fri vilje, og i det hele taget dét at være menneske?

Derfor kom Blackmore også frem til den konklusion at det er memerne der i et bestandigt våbenkapløb med generne har fremdrevet vores store hjerner og skabt det moderne menneske.

De to forskellige strategier som memerne og generne har valgt – den horisontale og den vertikale – har nemlig en væsentlig og altafgørende betydning. For det første kan memerne sprede sig som en løbeild på ingen tid fra vært til vært – det var for eksempel det vi så med Muhammed-tegningerne og ikke mindst rygtet om dem. For det andet kan memerne mutere og gennemløbe flere generationer af udvikling i løbet af den tid det tager for vores gener at gennemleve blot en enkelt generation.

Jeg kan ændre historien om for eksempel Jomfru Maria flere hundrede gange på den tid det tager mine gener at sætte en ny generation i verden?

Og jo tættere du kan parre mariahistorien med rygtet om at hun i virkeligheden var Kong Herodes elskerinde, og det var derfor Jesus var nødt til at blive slået ihjel, og at kirken dækker over historien gennem et lumsk netværk af korrupte præster, desto større overlevelseschance har den. -

For slet ikke at tale om den hast, hvormed Muhammed tegningerne via et billede af en fransk grisehyler, muterede til rygtet om at ” i Danmark brænder de Koraner i gaderne!”

Og blev spredt til millioner af mennesker?

Muterede memmer spredte sig både horisontalt mellem mennesker og vertikalt fra forældre til børn. Nye og bedre varianter af generne kan kun spredes vertikalt fra generation til generation og kun inden for familien. (...)

Memer og gener har i samspil skabt vores hjerner og vores kultur?

Mennesket er et produkt af både memerne og generne. Det er dét evolutionen handler om.

Side 85.

Der findes ikke større fristelse end at kontrollere andre.

Der findes ikke større frihed end at lade være.

Solidaritet. Næstekærlighed.

Den ene så bekvem, fordi den kan vrænge ad andre, antyder så meget uden i virkeligheden at sige noget som helst. Plaskes kan den ud over ethvert kanvas uden at efterlade dig så meget som et spor af motiv.

Den anden så forargelig, fordi den udelukkende lægger en fordring på minde egne skuldre. Hver dag, hvert minut, ved hvert eneste valg, jeg træffer, stiller den mig til regnskab, giver ikke slip, lader mig ikke hvile, men smiler mig en tilskyndelse til ydmyghed.

Du siger du ikke tror på der er en Gud.

Du vil se beviser.

Til trods for alle religionerne, til trods for alle ismerne, til trods for alle

Sandhederne og de hellige bøger, og til trods for ideologierne er vi her endnu.

Til trods for alt det, vi har fundet på, findes der stadig mennesker.

Er der ikke bevis nok?

Desillusionen er også en slags erkendelse.

Tilbage til Cornelius og Tenna

Side 89. Genernes immunforsvar

Hvis naturen altid får et bedste ud af de forhåndenværende muligheder, så er mennesket ikke det klogeste dyr på grund af sine hænder, men fordi det er det klogeste dyr, har det hænder.

For den intelligente kan bruge de fleste redskaber korrekt, og hånden er ikke ét redskab men flere; den erstatter nærmest alle andre redskaber. Naturen har altså givet hånden, det redskab som kan bruges til mest, til det væsen, som forstår at tilegne sig de fleste fag.

Side 92.

Du har lige afskaffet min frie vilje – eller illusionen om den – og hvis jeg føler uvilje mod det, så er det udelukkende memerne om min frie vilje som "protesterer"? Når jeg modsætter mig noget der ikke stemmer overens med det jeg mener i forvejen, så er det også memerne? Memerne der beskytter sig mod deres modsætning?

Hvad gør en glad lille replikator ikke for at sikre sin egen overlevelse?

Men det betyder jo så at memerne har programmeret min hjerne til at arbejde på en bestemt måde?

Jeg sagde jo at det var et våbenkapløb! Memerne og generne har udviklet sig sideløbende lige siden den første gang, én af vores forfædre begyndte at imitere én af vores andre forfædre for 6 eller 7 millioner år siden! Samme mekanisme kan forklare, hvorfor vi ikke alene er villige til at fastholde memmer som strider mod sund fornuft, men vi også vælger at fastholde memmer som allerede har vist sig ikke at holde stik.

Du nævnte selv lige Darwin. Til trods for fuldstændigt entydigt videnskabelig dokumentation af evolutionen, så skal naturvidenskaben åbenbart igen til at kæmpe med Biblen og de såkaldte "kreationister" der forsøger at overbevise sagesløse børn og voksne om at Jorden virkelige blev skabt på seks dage for rundt regnet 6.000 år siden.

Selv om Bibelen ikke er et naturvidenskabeligt dokument?

Ikke er, aldrig har været, og heller aldrig bliver det! - Giv videnskaben, hvad videnskabens er, og Gud hvad Guds er!

De religiøse memmer har bidt sig så fast at der ikke er plads til at skifte mening? Ikke nogen fri vilje, når først memerne sidder der?

Det samme gælder inden for politik og erhvervsliv. Eller naturvidenskaben selv, for den sags skyld....

Naturvidenskaben er én af de mest universelle, almenmenneskelige discipliner vi har, og der er ikke nogen ideologi eller religion der kan tage patent på dens resultater, for så er det ikke videnskab, og sådan er det bare!

Hvad angår **teknologien**, derimod ville det formentlig være udmærket, om vi fik nogle etiske kyndige spillere på banen. Især i det omfang de virksomheder der udvikler ny teknologi ikke selv påtager sig noget ansvar for det de opfinder. Men det er en anden diskussion som vi må tage senere. - **Hold kæft, hvor bliver jeg vred over det her!**

Med religionen?

Ja! - Eller måske ikke så meget religionen som sådan, **men fordømmelsen!** Og så er jeg sgu ligeglad, om det er præster eller imamer eller rabbinere der kæmper imod udbredelsen af videnskab og fakta!

Side 95. Både du og jeg – uanset om vi er marxister eller ej – er begge overbevist om, at hvis mennesker slutter sig sammen og kæmper for en sag i fællesskab, så kan vi opnå et resultat tilsammen som vi ikke ville kunne opnå alene.

Side 98. Den ene pointe med memplexerne

*Enhver sjæl skal underordne sig magthaveren og øvrigheden.
For der er ingen magt, uden at den er fra Gud. Men magten er overalt. Alt er forordnet af Gud. Den der nu gør modstand mod magthaveren, gør modstand mod Guds ordning.*

Martin Luther

Om lydigheden mod den verdslige øvrighed, 1523

Indtil renæssancen var der ikke nogen i vores kultur der opfattede viden som noget der skulle afprøves eller testes. Indtil Humanismen, var der ingen der anså det enkelte menneske for at have nogen værdi i sig selv, alene af den grund at det nu tilfældigvis var blevet sat i verden.

Både Det gamle Testamente og Det nye Testamente gjorde ganske vist; det er stort set dét begge bøger handler om, men Paven gjorde ved grød ikke! Mennesket var til for at tjene kongen, adelen og Vorherre! - Men mest kongen og adelen. Selv Luther var jo for eksempel rasende, da bønderne gjorde oprør over deres elendige forhold i 1525. Da stod han på fyrsternes side; bønderne havde bare at acceptere deres plads, havde de!

Indtil Oplysningstiden var der ikke nogen der havde fået den tanke at adskille kirke og stat.

Den ultimative ramme for vesteuropæisk tænkning

Det er umuligt, at det samme på samme tid både kan tilkomme og ikke tilkomme den samme ting og i samme henseende (lad os tage så mange forbehold med, som vi kan – med sigte på logiske vanskeligheder). Dette er altså det sikreste af alle principper.

Aristoteles,

Metafysik, 300-tallet fvt.

Metafysik hos Aristoteles; læren om det der er uden for den fysiske verden el. erfaringens område.

I Vesten er vi fuldstændigt overbeviste om at "enten er noget sandt eller falsk, A må enten være B eller ikke B." Ting kan ikke være begge dele.

Men sådan er det jo!

Tror du, ja! For du er vokset op i et memplex, hvor Aristoteles er ét af knudepunkterne. I Østen har de en helt anden tankegang som bygger på Yin og Yan. Den ene yderlighed indeholder altid lidt af sin modsætning, og overgangen mellem de to er glidende. Mellem sort og hvidt er der en gråzone. I vores kultur er der, takket være Aristoteles, kun sort og hvidt. **Som forskellene mellem det mandlige og det kvindelige, bør opfattes som Yin og Yan.**

Side 100. *Al anden tænkning retter sig i en eller anden grad ind efter Aristoteles' sandt-eller-falsk- tænkning?*

For det, man siger, det mener man ikke nødvendigvis; og såfremt det ikke er muligt, at modsætninger samtidig kan tilkomme det samme (de sædvanlige tillægsbestemmelser må også gøres til denne præmisse.) og såfremt i en modsigelse den ene mening er modsat den anden, så er det åbenbart umuligt, at den samme person samtidig kan antage, at det samme er og ikke er. Den, som tog fejl på dette punkt, ville jo have modsatte meninger samtidig.

Aristoteles,

Metafysik, 300-tallet fvt.

Det er en kollektiv tankeskabelon som vi aldrig forholder os til. Og konsekvensen er omfattende. Hvis jeg mener noget og tillige mener at det er sandt, og du mener noget andet, så må dét du mener "nødvendigvis" være falsk. To modstridende ting kan ifølge aristotelisk logik ikke være sande på en gang. Kineserne har med deres Yin og Yang vist at det sagtens kunne være anderledes. Her indeholder sort lidt hvidt og hvidt lidt sort. Opdelingen er ikke binær og ekskluderende på samme måde. (*Binær; to til hver, to sammenhørende, dobbelt.*)

Men de er vel ligeså ubevidste om deres Yin & Yan-forudsætning?

Det må man formode.

Man skal bare kigge på de førkristne religioner for at se, hvor gennemsyrende Aristoteles er for vores kultur. Hinduismen, for eksempel, kender ikke noget til Aristoteles. Den tænker slet ikke i adskillelse på den måde. Hinduerne er overbevist om at de sidder inde med sandheden. Men der er ikke ifølge hinduismen noget logisk problem med at andre folkeslag kan have andre sandheder.

Det er ikke lige så gode sandheder, men det er ikke op til hinduerne at gøre noget ved. Den ene sandhed udelukker altså ikke at der andre steder findes andre sandheder. Buddhismen, taoismen og jødedommen har det på samme måde. ***Sandheden er et spørgsmål om åndelig udvikling.***

Jo højere udvikling jo større sandhed. Des nærmere er man den guddommelige sandhed.

Kristendommen derimod er nødt til at tage ud og missionere?

I praksis har det voldt kristendommen umådelige frustrationer at ikke alle anerkendte den kristne Sandhed som den eneste...

Den Aristoteliske logik er altså en eller anden form for grundknudepunkt i vores vesteuropæiske memetiske netværk?

Alle memer i vores tænkning her i Vesten der forsøger at rette sig ind efter dette enten-eller og stå i kontakt med det, har en overlevelsesfordel.

Side 102. knudepunkterne der binder os sammen

De grundlæggende elementer i vores etik og moral, for eksempel. At man ikke må stjele eller slå ihjel. At man skal beskytte de svage og passe på sin familie, at man skal være gæstfri mod fremmede og ærlig i handel ogandel. Det er knudepunkts-memer som alle kulturer indeholder.

Og så er pointen at i alle kulturer overlever nye memer kun ved at stå i kontakt til disse knudepunkter?

Nye memer eller dele af memplexet som ikke i en eller anden grad er i overensstemmelse med disse kernepunkter i meta-memplexet og står forbindelse med dem, overlever ikke i netværket.

Fra Lene Andersen Ordliste Baade Og, på skrivebordet;

Memplexer: Samlinger af memer. At synge er memetisk, en hel sang eller en opera er et memplex. At sige et ord er at kopiere et mem, en bøn er et memplex; en hel religion med alle dens dogmer, ritualer og bønner er et memplex. – Se også Flygtig Strategi og Stabil Strategi.

Side 103. Man kan ikke opbygge et samfund af selvmordsbombere. Man kan ikke bygge et samfund op af folk der ikke har andet mål i livet end at dø. For hvorfor skulle man få en uddannelse, hvorfor skulle man bygge huse, hvorfor skulle man sætte børn i verden, hvorfor skulle man i det hele taget foretage sig noget som helst konstruktivt, hvis man alligevel bare skal dø?

De gale mennesker som ødelægger mange af verdens unge muslimer med deres syge udgave af islam, skaber ganske vist en masse ravage i de samfund som de angriber, men de samfund som kommer til at lide mest under terrorismen og selvmordskulten, det bliver de muslimske samfund.

For de har ingen uddannede mennesker som kan bygge et samfund op?

Både selvmordsbombere og deres bagmænd hævder jo at de slår ihjel i en god sags tjeneste. De har hi-jaket nogle af islams væsentligste knudepunkter angående retfærdighed, livet efter døden, Allahs belønning og straf, hele begrebet *jihad*, og formodentlig en masse andre ting som jeg slet ikke kender islam godt nok til at vid noget om, og så har de taget monopol på betydningen af disse her begreber, så de selv kommer til at fremstå som dem der kæmper i "det godes" tjeneste. - nøjagtig det samme gjorde Hitler og Stalin.

Men Hitler gjorde vel mere end det? For at kunne slå så mange "afvigere" ihjel, var han vel nødt til helt grundlæggende at skaffe sig af med grundtanken om at mord er forkert.

Som er præcis dét som militante islamister også er i gang med. Uanset hvilken -isme det er vi taler om, så betyder retfærdiggørelsen af mord at ét af kulturens helt grundlæggende knudepunkter sættes ud af kraft.

Side 106. Holder samfundet?

Kan du huske hypotese XII fra i går?

Jeg skrev den ned. (...) Her: Hypotese XII: Stigningen i kompleksitet når et loft og kollapse.

Kompleksiteten bliver en hæmsko for systemets overlevelse.

Hvis systemet ikke finder en form for ligevægt. Jeg delte problemet op i tre underproblemer:

- Enten bliver systemet så komplekst at det kollapse under sin egen vægt, fordi det bliver ineffektivt.
- Eller også opstår der intersystemiske ubalance som skaber uligevægt **mellem** systemerne, det ene system er betydeligt mere komplekst end det andet.
- Eller der opstår intrasystemisk ubalance **i** systemet, altså, dele af systemet er så kompleks at resten af systemet ikke kan understøtte det. *

* **PS: Her refererer jeg til punkt 206 -216 i Baade-Og, Mandag. Se denne på PC.**

•

Jeg fik allernådigst lov at kalde det selvkollaps, ekstern kollaps og interne kollaps?

Og ekstern kollaps og intern kollaps er i princippet det samme, det afhænger kun af, hvor stort et område man definerer "systemet" som?

Globalt set hænger alting sammen i det samme system, og der eksisterer kun interne kollaps.

Her har Lene Andersen ubetinget ret, helt helt ret. I skrivende stund, den 10. juni 2022, er det danske velfærdssystem ved at kollapse. Læs her nyhederne!

Side 115. Kulturel turbulens

Vi tager lige et kig på hypotese XIII, og **så** tager vi en pause. - Fortæl!

Det var den vi havde fat i før... Komplexitetsubalancer kan eksplodere med et brag.

Verden består af systemer inden i systemer, og grunden til at vi kan skelne det ene system fra det andet, er at de afgrænser sig fra hinanden på den ene eller den anden måde. Det gælder fysiske systemer som vi har inden for termodynamikken, det gælder biotoper som vi har inden for biologien, og det gælder memetiske systemer som kulturer, religioner, nationer, økonomier og memplexer i det hele taget.

Fordi jeg skånedede dig for memerne i går, kunne vi ikke tale om memplexer i forbindelse med termodynamikken.

Men det kan vi nu?

Nu kan vi nemlig begynde at lege med termodynamikken i kulturel sammenhæng. **Dét som termodynamikkens anden lov i sin helt basale og klassiske form handler om, er at mængden af energi i et lukket system er konstant, og inde i systemet vil energien altid gå mod ligevægt, uorden, øget entropi. Og hvis der kan ske en overførsel af energi mellem de to systemer, så vil bevægelsen af energi altid gå fra systemet med høj energi til systemet med lav energi.**

Hvis den ene ende af gafflen er varm og den anden ende af gafflen er kold, så vil temperaturen udjævnes, den varme ende vil ikke blive varmere og den kolde ende ikke koldere?

Præcis. Med mindre vi anvender energi på at gøre den varme ende varmere og den kolde ende koldere. At øge forskellen mellem to systemer kræver energi. Som for eksempel, når vi opvarmer en spraydåse med hårlak.

Som er dét man ikke må, så eksplodere dåsen?

Hvis ikke barrieren mellem dåse og ikke-dåse er tilstrækkelig stærk, så eksploderer dåsen, når trykket inde i dåsen er blevet for stort i forhold til omgivelserne, ja. (...)

Og nu kommer vi til min parallel til memerne: hvis vi i et lukket system tilfører flere molekyler eller mere energi, så stiger trykket. Og hvad der er ikke mindre væsentligt: det stiger i forhold til omgivelserne! Hvis vi i et lukket system skaber flere memmer eller tilfører mere energi, og dermed skaber mere memetisk kompleksitet, så stiger trykket også dér. I forhold til omgivelserne. Der

opstår memetisk ubalance. Og hvis vi ikke lukker trykket ud gradvist, eller anvender ekstra energi på at forstærke barrieren rundt om systemet, så eksploderer systemet med et brag.

Kulturen?

Økonomien, nationalstaten, forholdet mellem Vesten og Mellemøsten, Europa og Nordamerika, de sekulære samfund og den religiøse fundamentalisme. Så længe vore memers bliver mere og mere forskellige, og kompleksitetsubalancerne mellem systemerne vokser; så længe vi bliver ved med at øge forskellene mellem systemerne og samtidig bygger barriererne mellem dem stærkere og stærkere, desto større bliver braget, den dag barriererne brister. Og før eller siden *vil* de briste, for vi kan ikke i en tid med global kommunikation og mem- udveksling på tværs af grænser opretholde alle barriererne.

Før eller siden vil de ulige forhold mellem Nord og Syd briste med et brag?

Side 117. Hvis vi ikke tager trykket gradvist, så vil de briste med et brag over hele linjen: Mellem Vesten og Østen. Religion og videnskab. Rig og fattig. Nationalist og kosmopolit.

Er de ikke allerede i gang med dét?

Jo. Og derfor ville det også være klart at foretrække, hvis religiøse ledere og statsmænd og professorer, og i det hele taget toppen inden for *alle* memplexer, holdt op med at insistere på at "de andre" er idioter eller uoplyste halvhjerner eller ondskabens akse, eller hvad der nu engang er gængs retorik. Det er *nu* vi skal tage trykket mellem systemerne, ellers kommer der bare flere eksplosioner!

I bogstaveligste forstand?

I den grad! - Eller måske skulle man rette kritikken et andet sted hen også, og sige at nu må det eddermame snart være på sin plads at medierne begynder at fortælle om dem der *løser* problemerne, i stedet for kun at promovere dem som *skaber* problemerne! Jo mere vi afgrænser os fra hinanden; jo dybere vi graver grøfterne og jo højere vi bygger barriererne, desto farligere bliver udvekslingen af memers og energi og aktivitet! Jo mere vi afgrænser os fra hinanden; jo dybere vi graver grøfterne og jo højere vi bygger barriererne, desto farligere bliver udvekslingen af memers og energi og aktivitet!

På den anden side, dersom der slet ikke var grænser, og vi alle sammen bare fes ind og ud mellem hinanden, så ville det jo føre til den rene entropi. Hvis hele verden blot blev ét stort åbent system uden lokale undersystemer. Hvor ville her dog blive gabende kedsommeligt!

Kulturentropi? Vi er nødt til at udveksle memers for ikke at gå i stå?

Sådan er det på det individuelle plan, på det nationale plan, kulturelt og religiøst, og på det globale plan. Hvis vi ikke har systemer og grænser, så fiser det ud i den rene entropi. Men hvis vi opretholder kunstigt stærke barrierer mellem systemerne og øger kompleksitetsforskellene, så eksploderer forskellighederne med et brag! - eller flere!

Eller tag noget så konkret som det eksempel vi brugte i går: Når vi kommer fra vores memetiske højkomplekse samfund og lægger en memetisk højkompleks fabrik ud i en memetisk lavkomplekst afrikansk landsby, hvad sker der så?

Så ødelægger det den lokale afrikanske økonomi; det ødelægger den memetiske infrastruktur? Vi har sat en krokodille ud i Utterslev Mose?

Vi har nedbrudt barrieren mellem et højkomplekst og et lavkomplekst system på en uheldig måde.

Denne strækning på den afrikanske vestkyst har altid være velsignet med varmt havvand, et mildt klima og masser af frugt og fisk. Men så kom "udlændingene og tømte havet", siger 42-årige Babacar Diop, der i dag er arbejdsløs. Industritrawlerne fra Frankrig, Japan, Kina og Sydkorea kom til i så store antal, at det efterhånden blev sjældent at fange tun og hajer. "Japanerne tog alle de stor fisk", siger 26-årige Moustafa Elhadj Sow, der er skibsmaler i fiskebyen Mbour, der har 300.000

indbyggere. "Nu er er kun sild tilbage".

Nogle af byens indbyggere har derfor fundet en alternativ indtægtskilde, de smugler senegalesere og andre vestafrikanere de næsten 1.300 kilometer nordpå til Spaniens Kanariske Øer, så de kan forfølge det, de lokale aviser omtaler som "Drømmen om El Dorado" – job i Europa.

Meg Bortin , New York Times
Politiken 21. juni 2008

Det er omvæltningernes **omfang** der afgør , om det bliver til glæde og gavn, til øget velstand og en masse spændende udfordringer for folk, eller om det medfører bølger af arbejdsløshed, uro, udhuling af naturressourcerne, etniske konflikter og kriminalitet. Uden turbulens overhovedet, ville vi kede os til døde. - Ikke engang hurtigt, men fandens langsomt!

Men det er vel ikke kun forskellene i memplexernes kompleksitet der er problemet, det må vel også være afgørende, hvad de går ud på? Hvad de indeholder?

Selvfølgelig. Kommunismen, nazismen og demokratierne, de politiske memplexer i første del af det tyvende århundrede, var materielt og ideologisk set nogenlunde lige komplekse; alligevel gav det destruktiv turbulens, når de stødte sammen. Men det handler også om at finde den rette balance. Det rette omfang af memernes blanding med hinanden. Hvor hurtigt det er nødt til at gå, simpelthen. Det er i mødet mellem kulturene at det går galt. Det handler om at finde den rette balance. - Men clash i indhold og clash i kompleksitetsforskel kan jo forstærke hinanden!

Når de hidtidige barrierer mellem de teknologiske og videnskabeligt højkomplekse vesteuropæiske sekulært kristne memplex og det teknologisk og videnskabeligt set lavkomplekse mere eller mindre koranfundamentalistiske arabisk-muslimske memplex bliver trukket bort af globaliseringen og 12 tegninger i en avis, så er der lagt i kakkellovnen til dynamit og turbulente tider? [Læs her John Hansen & Kim Hundevadt "Provoen og PROFETEN Muhammedkrisen bag kulisserne" 2006.](#) – og [Flemming Rose "Tavshedens tyranni" 2010.](#)

Bingo! Og der bliver kun værre, hvis vi ikke bærer os snedigt ad.

Og hvad er så "snedigt" i den forbindelse?

Det tager vi, når vi har været igennem evolutionen!

At mindske turbulensen? Mindske ekstremerne? De kan da ikke bare sidde der og sige at vi skal bære os "snedigt" ad og så ikke sige mere!

Vi kigger på det, når vi har været menneskets evolution igennem, for så har vi nemlig forudsætningerne for at forstå, hvorfor vi mennesker tænker og handler som vi gør, og så kan vi sætte det ind i en langt større sammenhæng!

Side 125. Menneskets evolution

Burde vi ikke være i stand til at tage os sammen, løse vores problemer og leve side om side med noget mere konstruktivt at tage os til end at slå? Der er rigeligt af både mad og vand, hvis vi bare kunne finde ud af at fordele det lidt mere rigeligt. - I hvert fald indtil indlandsisen smelter og tørken breder sig. Men altså i princippet? Og uden at kede os ihjel bagefter. (...)

Det er i virkeligheden dét som er hele humlen bag Cornelius Magnussons store memplex som forsøger at forklare alting? Han vil redde verden! [Og dét vil jeg også! Derfor alle mine skrivelser hvor jeg samler alle de oplysninger og løsninger jeg kan finde!](#)

Årh klap i!

Det er nysgerrigheden efter at finde ud af, hvordan verden hænger sammen!

Og nu har de spærret dig inde!

Det jeg vil, er at finde **sammenhængen!** Sammenhængen i alle de omvæltninger som vi er i gang med i øjeblikket. Min pointe med at kigge på evolutionen, er at vi slet ikke er egnede til at leve i det samfund vi selv har skabt!

Også her er jeg helt enig med forfatteren Lene Andersen (Cornelius Magnusson)!

Det interessante er nemlig at fænomenet **forandring**, og tanken om at verden ændrer sig, og at vi må ændre os med den, er en relativt ny opfattelse. Hele konceptet **"fremskridt"** har simpelthen slet ikke eksisteret i størstedelen af menneskets historie. Derfor er vore hjerner slet ikke gearret til at vi konstant skal omstille os, sådan som der hele tiden bliver skreget om for tiden. Indtil, hvad der i evolutionsmæssig sammenhæng er "for små ti minutter siden", gik al kultur ud på at forhindre forandringer. Forandringer blev udelukkende anset for at være uorden.

Side 127. Menneskets selverkendelse

Det centrale punkt i min jagt på at finde ud af, hvem vi er som mennesker, er evolutionen af vores helt exceptionelle kognitive evner. Uanset, om vi er jægersamlere inde i urskoven eller midt på Manhattan, så er vi fantastiske! Men hvor kommer vores selverkendelse fra? Vi er formodentlig det eneste dyr der ved at vi selv er her!

Side 128. Fylogenese og ontogenese

Fyla er de helt grundlæggende anatomiske design som blev lagt fast lige så snart evolutionen skabte flercellet liv. Fylogenesen er det udviklingsforløb vores art har været igennem lige siden den cambriske eksplosion for 570.000.000 år siden, da alle fyla blev skabt.

Fylogenesen er altså i vores tilfælde udviklingen fra flercellet organisme til hvirveldyr til pattedyr til primater og endelig til de humanoide arter og os selv. - Hvad er så ontogenese?

Ontogenese er udviklingen af det enkelte individ; fra undfangelsen og frem til det voksne individ.

Side 132. Grader af bevidsthed – hjernens evolution og anatomi

Nogle tal kan illustrere menneskehjernens kompleksitet: Den består af 100 milliarder nerveceller (og endnu flere celler af andre typer), som hver er forbundet med andre nerveceller gennem måske 10 tusinde forbindelser, alt i alt op mod en million milliarder nervetråde. På grund af den store forgrening kan man alligevel i gennemsnit nå fra den ene ende af hjerne til den anden i omkring fire trin fra celle til celle.

*Benny Lautrup
Naturens kompleksitet
Videnskaben eller Gud 1996*

Lad os se på bevidsthedens evolution rent genetisk: her begynder graderne af bevidsthed ved noget nær et nulpunkt, hvor for eksempel planter er i stand til at vende sig i retning af sollyset.

Er det bevidsthed?

Der er begyndelsen på en skala som ender med **"fuld"** bevidsthed.

Det næste niveau af "bevidsthed" er snegle der kan reagere på fysiske stimuli ved at trække følehornene til sig som en ren refleks, eller andre dyr som kan reagere på tilsvarende måde.

Snegle og den slags dyr har nerveceller, men de har ikke noget centralnervesystem og heller ikke nogen hjerne.

Men det har krybdyrene?

Har du hørt udtrykket vores **"krybdyrhjerne"** ?

Det er hjernestammen og den øverste del af rygmarven.

Det er de ældste dele af vores hjerne, dét som blev udviklet af fiskene og krybdyrene for cirka 450 millioner år siden. Fiskene og krybdyrene har ikke mere hjerne end dét, men hos os selv er det de dele som ligger dybest og bedst beskyttet i hjernen.

Det er hjernestammen som styrer de mest basale kropsfunktioner, derfor ligger de mest beskyttet. Vejrtrækningen for eksempel.

Og fordøjelsen, sansemotorikken og vores energi og den slags. Krybdyrhjernen styrer de af vores kropsfunktioner som vi ville dø uden. Den styrer vores reflekser, og det er også dét hjernen gør hos krybdyrene. Krybdyrene kan nemlig noget som sneglene ikke kan: de kan flygte allerede **inden** de bliver udsat for fare.

Altså en højere form for "bevidsthed"?

Præcis! Men de er ikke i stand til at lære. Ikke ret meget i hvert fald. De har stort set ikke nogen hukommelse, og så er de heller ikke i stand til at opleve følelser. De har nemlig ikke dét der hedder det limbiske system.

Som er det der giver os følelser?

Og som ligger uden på krybdyr hjernen og som blev udviklet af pattedyrene fra for over 160 millioner år siden og fremefter sammen med andre dele af vores hjerners anatomi.

Grunden til at pattedyrene udviklede følelser og hukommelse, var naturligvis at det gav en overlevelsesfordel; jo mere omsorgsfuld mor, desto mindre risiko for at begå samme fejl to gange.

Som pattedyr har vi altså ikke alene krybdyrhjernen og dens egenskaber; vi har også det limbiske system der ligger uden på krybdyrhjernen og sørger for vores følelser. Men vi har også en tredje ting, nemlig cortex som ligger uden på det limbiske system og sørger for at vi kan huske og lære en masse færdigheder for at kunne klare os selv som voksne. Det behøver krybdyrene ikke; de har det hele forprogrammeret fra fødslen.

Cortex er den foldede, yderste del af hjernen? De to hjernehalvdele? Det er på grund af cortex vi taler om "krøllede hjerner".

Og jo mere **"krøllet hjerne"** desto højere intelligens. Tykkelsen af cortex er stort set den samme hos alle pattedyr; Antallet af neuroner, altså nerveceller, i cortex er en af de afgørende faktorer for, hvor meget information cortex kan håndtere, og jo mere krøllet hjernen er, jo større overflade, desto flere neuroner er der plads til.

Det er overfladearealet som er afgørende for intelligensen?

Nemlig. Ved du så også, hvad pandelapperne er?

Det er den forreste del af hjernen, den der står for hele den menneskelige evne til at tænke og planlægge og tale og den slags!

Det er sidste skrig i hjerneevolution! Det er den del af cortex som sidder længst fremme, og det er som du selv siger den del af hjernen der giver os alle vores moderne kognitive evner: sprog, matematisk sans, abstrakt tænkning; alle de evner aberne ikke har. Pandelapperne findes i rudimentær form hos de store aber, men hos os er de helt ekstremt krøllede!

Og vores hjerner startede som en lille mutation, den gang en af de første flercellede organismer i ursuppen udviklede den første nervecelle som kunne få kalorier til at trække følehornene til sig?

Nu var det næppe ursuppen, men efter den cambriske eksplosion, men ellers, ja. (...)

Og hvor mange hjerneceller er det, mennesket har i hjernen? 100 milliarder?

Noget i den retning....

Det tog en halv milliard år?

Noget i den retning.

Og hvis jeg kigger på din liste over evolutionen, hvornår kom pandelappen så?

Mon ikke de så småt begyndte at tage form med **homo habilis** for 2,5 millioner år siden?

Homo habilis kunne tale?

Det kunne de næppe. Men der er ikke nogen der kan sige det med sikkerhed. - Selvom jeg har tænkt mig at forsøge på det om lidt alligevel!

De eneste spor vi har af habilis, er nogle fossiler af deres knogler og kranier; deres hjerner har vi ingen rester af.... Men så vidt man kan se af de habilis-fossiler som er blevet fundet, så begyndte habilis at udvikle pandelapperne.

I en tidlig form?

Alt for kvikke har de ikke været! Det er især, når vi kommer længere frem – til erectus, arkaisk homo sapiens og os selv – at der for alvor begynder at ske noget. Så begynder cortex at vokse betydeligt, og dét får konsekvenser. Cortex har nemlig – ud over at den er organiseret i forskellige centre som udstyrere os med forskellige evner – også den funktion at den står for koordinationen **mellem** de forskellige centre i hjernen.

Hjernen blev simpelthen mere kompleks?

Ikke alene i kraft af sin størrelse – menneskets hjerne er dobbelt så stor som chimpansernes – men også fordi selve **netværket** i hjernen blev tættere forbundet. Jo tættere vi kommer på vores egne hjerner, desto mere koordineret, plastisk og dynamisk bliver hjernen. Derfor er vores hjerner langt mere komplekse end nogen andre dyrs. Dels, fordi vi har udviklet flere forskellige **slags** evner, men også, fordi disse flere forskellige slags evner er i stand til at arbejde bedre sammen.

Er vi ikke også dem der har den største hjerne i forhold til kropsvægten? Det er derfor den sluger så meget af vores energi? '

Og giver fødselskomplikationer alene på grund af hovedets størrelse!

Som var memernes skyld?

Det er hjernens størrelse og kompleksitet **tilsammen** der gør mennesket til noget helt unikt i bevidsthedsmæssig sammenhæng. (...)

Side 142. Empati

Hos os har empatien så – som med alt andet – udviklet sig til at blive langt mere kompleks, og også her kan vi opstille en skala for udviklingen. Den simpleste form for empati er at man simpelthen spejler den andens følelser og råt for usødet gribes af den samme stemning som den anden.

På den anden side betyder det også at vi andre er **i den grad** modtagelige for massesuggestion!

Mysterium nummer. (...)

Seks. **"Hvorfor lader vi os forføre af veltalende alfahanner?** Der er selvfølgelig andre aspekter i det, men flokmentaliteten er simpelthen hardwired ind i vore hjerner! **"Gadens parlament"** og rasende folkemængder i det hele taget ville ikke være det samme hvis ikke følelser forplantede sig.

Vi kan takke det limbiske system for tre afbrændte ambassader?

Og for hooligans og roligans og formodentlig også en hel del kirkelig håndblafren og omdejsning som ellers normalt tilskrives Helligånden.

Vi er og bliver flokdyr?

En lidt mere kompleks empati, derimod, gør at man sagtens kan mærke eller forstå den andens følelser, men at man til gengæld kan skelne mellem, hvad der er den andens følelser og ens egne.

Bliver empatien udviklet yderligere – og det gælder både fylo- og ontogenetisk – så kan vi endda kontrollere, i hvor høj grad vi lader os påvirke af den andens følelser. Dét er fremragende, når man skal forholde sig til rationelt i en kritisk situation, hvor reflekserne ikke er nok. Men det er desværre også dét der gør at vi alle sammen rummer potentialet for at blive bøddler, hvis vi bliver presset på den **"rigtige"** måde. - Og sådan vil verden altid være både ond og god på én gang!

Det interessante ved empatien er – ligesom med alt andet – at den udvikler sig til at blive mere og mere kompleks både i fylogenetisk og ontogenetisk sammenhæng. Vi er alle sammen empatiske, men vi bliver bedre og bedre til at vælge, hvordan vi vil handle ud fra den. Det være sig i løbet af livet eller i løbet af evolutionen! Men vi bliver også – i takt med at evnen bliver mere og

mere kompleks – i stand til at udstrække empatien til at gælde individer som er mere og mere forskellige fra os selv, individer som vi har mindre let ved at identificere os med.

Som for eksempel?

Hunde, katte, fugle og kaniner, eller bare noget så banalt som folk uden for vores nærmeste familie. Eller bamser. Løverne er jo for eksempel ikke kedede af at der er en gnu som lider, for ellers fik løverne ikke noget mad. Vi andre, derimod kan føle empati med gnuen. - Og i virkeligheden kan man jo heller ikke sige at andre pattedyr ikke har **"følelser på tværs af artsgrænserne"**, for vores kæledyr holder jo også af os!

Ligesom vi genkender ansigtsudtryk hos dem, så genkender de noget hos os?

Fordi dét som vores følelser reagerer på, i høj grad handler om ansigtsudtryk og kropssprog. (...) Men selve følelsen, og omsorgen for den som er trist eller bange, den er vi faktisk i stand til at udveksle med chimpanserne, hvis de er trygge ved os.

Side 144. Fri vilje

Følger vi bare flokken, eller kan vi rent faktisk tænke selv?

Og lad os derfor se at få den frie vilje på plads med det samme, så vi ved, hvad det er vi sidder og taler om. Traditionelt har filosofien nemlig kæmpet med tre forskellige diskussioner om fri vilje:

Flere kategorier?

Sådan er det, når der er akademikere involveret. Til gengæld ved man, hvad man ikke kan blive enige om!

Det er den frie vilje i metafysisk forstand. Findes der overhovedet en fri vilje som er løsrevet fra Vorherres? **Ja afgjort! Vi er jo ikke robotter!** Eller er hele verdens gang fastlagt af Skaberen én gang for alle? **Nej! Verdens gang fastlægges af os sammen med Skaberen, hele tiden. Der eksisterer kun nuet, og ikke fortid og fremtid. Tiden eksisterer ikke! Kun nuet! Læs her mine filer om Universet.**

Det er det religiøse memplex' måde at koble sig på memet om en fri vilje?

Og det er en diskussion om fri vilje som vi ikke kan bruge her.

Den anden diskussion om den frie vilje er erkendelsesteoretisk: kan man overhovedet **vide** om man har en fri vilje, eller bliver vi bare narret af noget der ligner en fri vilje til at tro vi har den? - Den kan vi heller ikke bruge.

Endelig er der den frie vilje i psykologisk forstand: Er fri vilje bare et spørgsmål om at tage sig sammen og insistere tilstrækkeligt, eller er der kemiske og biologiske processer i vores kroppe som styrer os, styrer vores **jeg**; processer som vores **"jeg"** i så fald ikke er herre over?

Altså hvorvidt det er biologiske og kemiske processer i vores hjerner som styrer, hvad vi foretager os? Om vores frie vilje ligger under for generne?

Og det er den sidste af de tre, den psykologiske frie vilje som vi kommer til at tale om i forbindelse med evolutionen. Det er også i forbindelse med den at mennesker bliver interessante: Er memerne så stærke at de kan få os til at gøre ting som i bund og grund er skadelige for os selv?

Sprænge sig selv i luften?

Drikke alkohol, til man ikke har nogen lever tilbage. Køre 180 på motorvejen. Uden sele. Lukke forurening ud i miljøet, selvom man godt ved at det også er ens eget helbred og ens egne børn der kommer til at betale prisen.

Findes der fri vilje på direktionsgangen?

Eller er jakkesæt også underlagt gruppepres?

Der er altså mange muligheder for memerne til at obstruere den psykologiske frie vilje. Den metafysiske og den erkendelsesteoretiske diskussion af vores – eventuelle - frie vilje må vente til en anden gang.

Side 145. Der er altså en række kognitive faktorer i dét at være menneske.... Vi kan også med de seneste kognitive videnskaber påvise at vores mentale verden, udspringer af nogle fysiske processer i vores krop, men traditionelt har vi i den europæiske kultur haft en dualistisk opdeling mellem krop og sjæl – og hvor har vi den fra?

Platon og Sokrates?

Kraftigt støttet af den aristoteliske logik og nærmest dogmatiseret af kristendommen.

Side 147. For det første har vi været nødt til at erkende nødvendigheden af det der hedder **embodiment**, altså at vores krop simpelthen er forudsætningen for at vi kan erkende noget som helst. Hvis ikke vores hjerne i den spæde barndom bliver stimuleret via fysiske indtryk, bevægelse, berøring, smag, lyd, lys, lugt; alle de indtryk som hører til at være et menneske, så har hjernen simpelthen ikke noget at bygge videre erkendelse op omkring.

Det betyder at man inden for neurologien og i de kognitive videnskaber er nået frem til den erkendelse at væren går forud for beskrivelse, at udvælgelse går forud for logik, og at i forbindelse med udvikling i vores tanker, så går handling forud for forståelse. - Eller med andre ord: vores erkendelse halter konstant bagefter vores virkelighed!

Men jeg tænker da forud før at jeg handler? - for det meste i hvert fald. (...)

Sådan virker det, ja. Fordi du er voksen og allerede **har** gjort dig en masse erfaringer om verden. Men havde du ikke en gang for længe siden været et spædbarn som puttede fingrene i munden – eller tærne for den sags skyld; havde du ikke lært at gå og bevæge dig; var du ikke ramlet ned fra borde og stole; og havde dine kærlige forældre ikke sunget pludre-vers for dig i kravlegården, så havde du ikke engang haft **forudsætningerne** for at tænke. - Og selv med vores voksne hjerne, alle vores livserfaringer og et fuldt udviklet verbalt sprog, så er en stor del af det vi foretager os – også dét som vi selv opfatter som **klarover** - *

Klaroverhed

Det traditionelle bevidsthedsbegreb bliver i Baade-Og Tirsdag delt op i bevidsthed (s.d.) og klaroverhed. Bevidsthed defineres som et fysisk relateret fænomen, klaroverhed defineres som et erkendelsesmæssigt fænomen. Både gennem evolutionen (fylogenetisk) og gennem opvæksten (ontogenetisk) stiger klaroverheden. Dette skyldes at evolutionen har frembragt stadig mere komplekse hjerner, og gennem livet tilegner individet sig stadig større evner for refleksion over omverden og over sin egen situation i omverdenen. Det voksne individ er **selvrefleksivt og selvklarover**.

* - betinget af reaktionsmønstre som udspringer af vores krop og fysiske erfaringer, ikke vores tanker. Alle sanseindtryk er afhængige af kroppen, uden sanseindtryk findes der ingen virkelighed.

* Læs her videre i Baade – Og, til side 163.

Dette er en sandhed. Det fortæller Gud Alt i Altet os mennesker i bøgerne "Guddommelige samtaler" bog 1-3 af Neale Donald Welch.

Alt hvad du gør, skal være oprigtigt, ellers går udbyttet af handlingen tabt.

Hvad du end vælger for dig selv, giv det til en anden.

- Hvis du vælger at være lykkelig, så sørg for at en anden bliver lykkelig.
- Hvis du vælger at være velhavende, så sørg for at en anden bliver velhavende.
- Hvis du vælger mere kærlighed i dit liv, så sørg for at en anden får mere kærlighed.

Gør det oprigtigt – ikke fordi du søger personlig vinding, men fordi du virkelig ønsker det for den anden – så kommer alt hvad du giver bort, til dig. Alt hvad du er, skaber du.

Cirklen er sluttet, og du skaber mere og mere af dette i sit liv. Det kommer til udtryk i dine oplevelser rent fysisk. Det er livets største hemmelighed. Det er der alt sammen i bog 1 og 2.

"Mit formål med at skabe dig, mit åndelige afkom, var at opleve mig som Gud. Og det kan jeg ikke gøre undtagen gennem dig. Som jeg allerede har forklaret, er at **vide** noget, og **erfare** det, to forskellige forløb. Ånden længtes efter at opleve sig selv eksperimentelt (nøjagtigt som **jeg** gjorde!). Begrebsforestillingen var ikke nok for jer. Derfor udtænkte jeg en plan. Det er den mest fantastiske tanke i universet – og det mest fantastiske samarbejde.

Jeg siger samarbejde, for I er alle en del af det sammen med mig. Som en del af planen skulle I som ren ånd træde ind i den fysiske verden, der netop var skabt. Det er fordi den eneste måde, hvorpå man eksperimentelt oplever hvad man véd rent begrebsmæssigt, går gennem den fysiske tilstand. Og dermed skabtes det fysiske univers."

Baade – Og, fortsat side 163. Den menneskelige selverkendelse og dens epokerne

Er du klar til evolutionen? Og Selverkendelsen?

Vores allesammens? Fylogenesen sammenligningen med ontogenesen? Som var dét vi egentlig skulle tale om!

Lad os kigge på evolutionen, så kan det være at du selv kan svare på mysterierne!

Meget af det må vel handle om memerne?

I allerhøjeste grad! - de epoker som jeg har valgt at dele vores evolution op i, starter for omkring 6-7 millioner år siden med den forfader vi delte med Chimpanserne. Spædbarnsepoken gik frem til for 1,5 millioner år siden og omfattede australopithecus og homo habilis.

Småbørnsepoken startede for 500.000 år siden og varede frem til for 100-200.000 år siden og handlede om arkaisk homo sapiens; den sene barndomsepoke startede, da moderne homo sapiens opstod, og epoken varede frem til for cirka 10.000 år siden, da vi opfandt landbruget.

Kan man overhovedet sammenligne fylogenesen – artens og kulturens udvikling – med individets udvikling? Og mit resultat var at det kan man godt!

Forudsat at man ikke gør det til punkt og prikke?

Og forudsat at det er selverkendelsen man taler om. Samt vores kognitive udvikling i bred forstand. Men først og fremmest forudsat at man skelner skarpt mellem, hvornår man taler om det enkelte individ, den enkelte kultur og hele menneskeheden som sådan. Så det skal vi forsøge på. Den første epoke vi skulle tale om har jeg kaldt Spædbarnsepoken.

Det var dér, det hele begyndte!

Fordi den kognitive udvikling hos vores forfædre mindede om udviklingen hos et spædbarn?

Nemlig mindede om! Og indtil videre er det hele arten vi taler om!

Epoken begynder nede i Afrika engang for 6-7 millioner år siden med den forfader som vi deler med menneskeaberne.

For cirka 4-5 millioner år siden opstod så **Australopithecus**, og det var den første art som gik oprejst på to ben. De sidste australopitheciner uddøde for omkring 1,6 millioner år siden, men inden da var **Homo habilis** opstået for cirka 2,5 millioner år siden, og habilis levede frem til for cirka 1,5 millioner år siden.

De overlappede hinanden?

Og der var også flere forskellige slags af hver art.

Evolutionstræet havde mange grene?

Præcis. Så det er den tid vi befinder os i: Spædbarnsepoken begynder i det dunkle og går frem til for 1,5 millioner år siden, og jeg sammenligner den kognitive udvikling som vores forfædre gennemgik, med den udvikling vi ser hos et moderne barn i dets første leveår, fra 0-1 år.

Og for at få hold på udviklingen, så tror jeg at det er lettest, hvis der er tre hovedområder for udviklingen som vi kigger på: de fysiske forandringer, de kulturelle forandringer og endelig de kognitive forandringer. - Skriv!

Spædbarnsepokens fysiske forandringer

Det første store spørgsmål er selvfølgelig, hvorfor nogle af af aberne overhovedet begyndte at forandre sig fra at være firbenede dyr i junglen til at være tobenede væsener som senere blev til sådan nogen som os.

Side 167. Australopithecus

Vi ved at australopithecus gik oprejst, ikke om den var nøgen?

De bliver altid afbilledet med en tynd pels, men det kan kige så godt være forkert.

Men de gik oprejst. Det ved vi, fordi der er fundet nogle fodaftryk i Tanzania som er 3,6 millioner år gamle. De to australopitheciner som gik der, var sandsynligvis på flugt fra en vulkan som var i udbrud; fodaftrykkene var blevet sat i løs aske, og ganske kort efter blev de dækket af lava som har sørget for at bevare aftrykkene stort set friske helt til i dag.

Det interessante ved fodaftrykkene er ikke alene at de er så gamle – det interessante er nemlig man kan se på den måde aftrykkene er sat, at de har gået på nogenlunde lige som os; hælen i først, rulle forover på foden og sætte af med trædepuden og stortåen.

Vi er på vej!

På vej væk fra en vulkan, i hvert fald! Har du hørt om Lucy?

Hun var en australopithecus – det betyder en syd-abe, i øvrigt. "**Australis**" betyder sydlig på latin. "**Pithecium**" betyder lille abe. Lucy er altså en dame fra Etiopien som er cirka 3,18 millioner år gammel.

Bortset fra at man vel kun har knoglerne, så man kan ikke vide, hvordan ansigtet så ud?

Men det har været meget lid de moderne chimpanser. Det kan man se på kraniets facon. Til gengæld viser skelettet at hun både gik oprejst og må have levet en del af sin tid i træerne, og at hun var cirka en meter høj. Generelt var australopithecus mellem 100 og 150 cm høje og vejede mellem 20 og 50 kilo, og hannerne har været de største.

Ligesom hos os?

Kønsskellene var en del større end hos os. Mere som hos de andre store aber. Gorillaer og orangutanger. Lucy og hendes artsfæller har heller ikke været stort set kvikkere end en moderne chimpanse. Hendes kranium har ikke givet plads til en hjerne der var større end en chimpanses. -

Og hvis du kigger i min tabel, kan du se, hvor stort det var. (...)

Mellem 400 og 500 cm³.

Så alt for intelligent var hun altså ikke. Men det var **homo habilis** til gengæld! - I hvert fald efter datidens standard!

De levede side om side med australopithecus i en million år eller noget? Og deres hjerner var 600-750 cm³?

Habilis er nemlig interessante, fordi det var dem der efter alt at dømme udviklede de tidlige pandelapper, den del af cortex som gav os en række nye kognitive færdigheder.

Så ikke alene havde de en større hjerne end australopithecus, den var også mere kompleks?

Så med dem kom der altså betydeligt kvikkere folk på banen, og blandt andet er det hos dem vi finder det første rigtige stenværktøj, de såkaldte nævesten.

Det er derfor de heder habilis?

Habilis betyder "let at holde" eller "at håndtere et eller andet", så ja derfor hedder de habilis. Fossiler af deres knogler viser at de rent motorisk har været i stand til at styre deres hænder meget mere præcist end australopithecus. Og dermed har de også været meget bedre i stand til at styre det som de havde i hænderne.

Arkæologerne som har forsøgt at efterligne habilis' nævesten, har fundet ud af at de var højrehådede. Aber bruger begge hænder lige godt, og det afspejler at deres to hjernehalvdele er ens. Men når vi mennesker for flertallets vedkommende er enten højre- eller venstrehådede, så skyldes det at vores to hjernehalvdele har fordelt forskellige opgaver imellem sig.

Det havde habilis' hjerner også?

Det tyder deres værktøj på. Hos habilis begyndte vores moderne hjerne altså at tage form. Både hvad angår pandelapperne og dét der med et fint ord hedder **lateraliseringen** af hjernen.

At højre og venstre hjernehalvdel tager sig af hver sin ting?

Bingo! Og dermed kommer vi ind på de sociale og kulturelle forandringer, for de hænger nemlig sammen med hjernens udvikling. - Eller rettere hjernens udvikling hænger sammen med de sociale forandringer! ...

Det er forandringer i naturen der tvinger hjernen til at blive større?

Det er pres udefra der gør at dem med de største hjerner overlever bedre og sætter mest overlevelsesdygtigt afkom i verden. Dem med mindre hjerner kan ikke tilpasse sig de nye forhold og bliver kørt ud på et sidespor.

Og i den anledning skal vi til memerne, og dét kan man kalde en art "proto-kultur" altså forløberen for den egentlige kultur!

Er kultur det samme som memer?

Jeg definerer det på den måde at der godt kan være memer uden kultur...

Men under alle omstændigheder mener jeg at det er memerne og imitationen af dem der har skabt vores store hjerner.

*Fordi det kræver niveau hvad -fem – af den der **theory of mind**?*

Niveau fire: klaroverhed om andres hensigter. (...)

Våbenkapløbet, var det ikke dét hun kaldte det? Våbenkapløbet mellem memer og gener?

Blackmore? jo. Men det var ikke **kun** et våbenkapløb, memer og gener har også hjulpet hinanden på vej! Selve udviklingen af evnen til at kunne imitere hinanden har også udviklet vores hjerner.

Hvis man både skal forstå, hvad det er man kopierer, og hvorfor man kopierer, kræver det en mere kompleks hjerne?

Det kræver at man **både** er i stand til at forstå en meget stor portion af det der sker omkring en selv, **og** overføre det til de bevægelser man selv gør. Frygteligt avanceret!

Men ud over fremstillingen af værktøj er der to andre memetiske eller proto-kulturelle faktorer som spiller mindst lige så stor en rolle, og det er **groomingen**; pelspleje og så rytme og dans-

(Grooming - Desværre har vi ikke et godt ord for det på dansk. "Pelspleje" dækker kun en lille del af det, som grooming indebærer. Grooming indebærer nemlig også omsorg og indebærer en social kontakt mellem den der bliver groomet og den der groomer.)

Det sidstnævnte er altså dét som Blackmore kalder spild af ressourcer, men jeg mener at musik og dans er de direkte årsager til at vi har så store hjerner!

Både groomingen og vores musikalske trang er interessante i forbindelse med evolutionen, fordi de udsprang af rent biologiske eller genetiske fænomener, men gradvis udviklede de sig til at være memetiske. Og så udviklede de sig selvfølgelig co-evolutionært **sammen** med udviklingen af værktøjet, samt hvad vores forfædre nu ellers fandt på, og **tilsammen** var det dét der var med til at skabe vores store hjerner...

Side 174. Rytme og dans

Ud over værktøj og grooming har musikken og rytmen, og memerne i forbindelse med eres udførelse, været forudsætningen for det moderne menneske. (...) Musikken ligger simpelthen indkodet i os som en af de mest basale måder for os at omgås med verden!

Det er en historiker ved navn William McNeill som har skrevet en fremragende bog om rytmens kraft. Den hedder **Keeping Together in Time**. I den indleder han med en iagttagelse han gjorde sig som ung soldat: selvom han ikke kunne fordrage hæren, og selvom de andre rekrutter måske var nogle knoldesparkere som han egentlig ikke gad være sammen med, så skete der noget mærkeligt,

når de havde marcheret sammen i takt længe nok. Alene dét at alle disse unge mænd blev sat på den ene meningsløse lange march efter den anden, betød at der blev opbygget en utrolig stærk gruppefølelse mellem dem. Til sidst var de – som det er målet med soldater – parat til at gå i krig sammen. De var klar til at slå. Ikke så meget for deres land eller en ideologi, men som McNeill bemærkede: for **hinanden!**

Alle disse her mænd som McNeill ville have forsvoret nogensinde at have noget til overs for, endsige til fælles med, dem følte han sig live pludselig umådeligt stærkt forbundet med!

Fordi de havde marcheret sammen?

Fordi de havde gjort dét han kalder *moving muscles together* eller *keeping together in time*. Når grupper af mennesker *mover muscles together* eller *keeper together in time*, så opstår der en gruppefølelse, et **os**.

Det er i virkeligheden empatien som slår til? Spejlingen af de andres følelser? Ligesom gadens parlament og de rasende folkemasser?

Et eller andet **gør** kollektive rytmer i hvert fald ved vores følelser!

McNeill har så skrevet denne her bog om, hvordan de grupper blandt vore forfædre som bedst formåede at skabe denne **os**-følelse, havde en større overlevelseschance end de grupper som **ikke** kunne. Grupper som havde et godt sammenhold, havde simpelthen større succes i krig eller på en krævende jagt.

Deraf overlevelsesfordelen?

Men det har ikke været den eneste effekt. McNeill kigger også på andre effekter som musikalske udfoldelser kan have haft, og personligt hælder jeg mest til den effekt dansen og rytmen kan have haft på den seksuelle udvælgelse.

Det er sexet at danse?

Det tror jeg enhver mand der ikke kan, ved!

Musik består af tre ting; rytme, melodi og klang.

Læs her videre til side 179.

Og så er vi tilbage ved den seksuelle udvælgelse? Dans er bare sexet?

Og hvilke af mine ni mysterier tale vi så om...?

Det med de magtfulde alfahanner som vi lader os forføre af gang på gang? De har simpelthen direkte adgang til vores limbiske system, hvis de får os til at gå eller klappe i takt?

OK, Jeg er naturligvis 100% klar over, at dét, at jeg remser evolutionen op parallelt med barnets udvikling, selvfølgelig ikke er et bevis for noget som helst; at vi i løbet af evolutionen har været igennem udviklingen på det tidspunkt, hvor jeg skriver, at vi har det. Sammenkædningen er mit postulat. Om et velbegrundet sådant. Problemet er, at mine påstande mht. den kognitive udvikling p.t. ikke kan efterprøves.

Side 183 **Følelser og fri vilje**

*Der findes måske ikke nogen mere fundamental psykologisk færdighed end det at modarbejde impulser. Den er grundlaget for al følelsesmæssig selvbeherskelse, eftersom alle følelser i henhold til deres natur fører til en eller anden impuls til handling. Husk, at grundlaget af ordet **emotion** den psykologiske fagterm for følelserne, er "at bevæge".*

Daniel Coleman
Følelsernes intelligens 1995 / 1997

En af de meget komplekse ting som vi er udstyret med, er vores frie vilje. Eller illusionen om samme. Men hvor kommer den fra? Aberne har den jo ikke.

Afhænger den ikke også af følelserne? Empatien? - Og memerne?

Jo, og med mindre Vorherre rent faktisk udstyrede menneskene med den i forbindelse med Skabelsen for cirka 6.000 år siden, så må dét vi definere som en fri vilje, alt andet lige være opstået gradvist. (...)

Og mit gæt er at homo habilis nok havde den grad af empati, hvor de kunne skelne mellem egne og andres følelser, men at de **ikke** havde noget der mindede om fri vilje. Til gengæld gætter jeg på at de udviklede mange af de komplekse følelser som vi kender i dag: skam, flovhed, trøst, vrede, skuffelse, tristhed, skyld, befrielse og så videre. Og i en eller anden grad har de også været klar over at følelserne kom og gik.

Men de har ikke været i stand til at vælge, om de ville reagere på dem eller ej?

Det er mit seriøse gæt. (...)

Vores tidligste forfædre havde ikke udviklet følelsesmæssig intelligens endnu?

De har hverken været i stand til at reflektere over deres egen følelser eller styre deres følelser. De har kun været udstyret med de mest simple former for empati. Gætter jeg på. (...)

Det er evnen til bedrag der har givet os vores store hjerner?

Evnen til at undertrykke eller manipulere med sine følelser er en væsentlig fordel i en social flok. Men dermed opstår jo også den mere komplekse evne til empati; at vise medfølelse, selvom man ikke spejler eller deler den andens følelser. Man kan udskille sine følelser fra andres.

Og dermed det første spæde spadestik på vejen til selverkendelse? Og følelsesmæssig intelligens? Så i begyndelsen har der ikke været nogen vilje som har været løsrevet fra følelserne, men efterhånden som individerne er blevet bedre og bedre til at skjule, hvad der i virkeligheden foregik inde i dem, så er de også blevet mere manipulerende – både med hensyn til sig selv og over for andre?

Præcis. Og det hænger så i videre perspektiv sammen med evnen til at træffe valg som går på tværs af følelserne; dét som vi betragter som fri vilje. - Læs videre i bogen til side:

Side 191. Sprog

Til gengæld har vi så taget hul på sproget, og hele den udvikling som har med dét at gøre.

Som vel også har med hjernens udvikling at gøre?

I allerhøjeste grad!

Det er så også opstået gradvist, ligesom alt det andet?

Det ville være fuldstændigt usandsynligt, hvis det var opstået på én gang.... Ikke mindst, fordi væsentlige dele af vores sproglige færdigheder ligger indlejret i vores gener. Derfor **må** det have haft et meget langt tilløb. Generne er nødt til at have haft chancen for at udbygge vores sproglige evner ved at bygge ovenpå, igen og igen.

Vores sproglige evner er muteret frem? Inklusive vores sans for grammatik?

Hvad er **prosodi**?

Det ved jeg ikke. (...)

Det er sprogets musikalske accent, tonefaldet. Den sproglige melodi, om man vil.

Den måde vi går "op" i slutningen af en sætning som er et spørgsmål?

Præcis. Der er forskel på, om man er kærlig og kælen i sit tonefald, eller om man er vred. Om man undrer sig eller udsteder et forbud af en art....

Læs her videre i bogen til side:

Side 198. Sociale relationer

En af de ting som helt afgjort har været med til at drive intelligensen frem og dermed helt konkret den fysiske udvikling af vores hjerne, dét er den overlevelsesfordel som ligger i at kunne holde styr på de sociale relationer i flokken: Hvem er allieret med hvem? Hvem sover med hvem? Fra hvem kan jeg forvente hjælp eller mad? Og så videre.

Deres afkom havde en overlevelsesfordel?

Og arvede evnen til at kunne regne de sociale relationer ud. Den evne bliver også kaldt den Machiavelliske intelligens.

Fordi Machiavelli skrev om politiske alliancer og kunsten at holde på magten?

Niccolò Machiavelli skrev i 1512, *Il Principia udgivet 1532*, - Dansk titel *"Fyrsten"* 1962. Han skrev også *"Drøftelser - Af de ti første bøger hos Titus Livius"* og *"Krig og diplomati – De mindre skrifter"* og *"Krigskunsten 1521"*

Side 201. Barnets hjerne arbejder med, hvad den nu måtte have til sin rådighed. (Det samme gør den voksne hjerne i og for sig, og af og til kan det være ret afslørende, hvad en har at råde over. Men det er en anden historie. (...)

Tilbage til Tenna og Cornelius

Side 208. Den første tid for 1,8 millioner år siden

Så den gang fandt der faktisk fremskridt?

Der var engang! - Og ét af fremskridtene var ilden!

Selv om en senere blev muteret til atomkraft?

Sådan kan det gå! - Ikke alene gav ilden mere mad, den er også en af de helt store kognitive milepæle i vores evolution!

Hvornår der første gang har været nogen af vores forfædre der opdagede at en steppebrand kunne efterlade sig forkullede, gennemstegte dyr der smagte bedre en rå kød, der er ikke til at vide. Men for 1,6 millioner år siden fandt homo erectus ud af at bruge ilden. Mener man.

I Afrika er der i hvert fald fundet rester af noget der lignede lejrbrænde fra den tid. Det er yderst tvivlsomt, om de selv kunne tænde ilden, men selv hvis de blot har været i stand til at vedligeholde den og måske transportere den med sig, så har det været et kæmpeskridt i vores evolution! Set fra en kognitiv synsvinkel er det nemlig interessant. Og hvorfor er det dét?

Jo, fordi dét at kontrollere ilden betyder at de havde opdaget og var klarover sammenhængen mellem årsag og virkning. Og det betød en endnu vigtigere ting, nemlig at de bragte os et skridt nærmere på at have en fri vilje.

Fordi man tvinger sig selv til ikke at lege med ilden?

Fordi dét at kontrollere ilden kræver at man kan tilsidesætte et nuværende behov for et senere. "Hvis jeg rejser mig og forlader den rare, varme ild for at hente brænde nu, så har jeg også dejlig ild i morgen!" At kunne udskyde et nuværende behov for et senere, endsige at kunne fremstille noget som ikke skal bruges her og nu, det er en evne som er umådelig kompleks. Små børn har den ikke, og der er heller ingen dyr der har den. Heller ikke menneskeaberne. Det længste tidsinterval man har iagttaget, fra en chimpanse finder en god pind og til den bruger pinden, der er 17 minutter.

Man har aldrig set dem tage en pind med sig eller gemme en god pind til en anden gang.

Side 210. Alt i alt medførte mere kød og flere slags grøntsager at homo erectus hjerner voksede, men hjernerne blev dog ikke større end 750-1200 cm³. Til sammenligning er vores hjerner på cirka 1500 cm³. - Det korte af det lange er at i småbørnsepoken hos erectus, i perioden frem til for 500.000 år siden, da blev selve fundamentet til os selv lagt! - Og med hvad blev fundamentet lagt?

Tegnsprog og sang?

Mimik og musik, og de har hængt nøje sammen! Jeg påstår nemlig – og det **er** en påstand - at erectus tog de fælles rytmer et skridt videre og var dem der satte det i en eller anden form for system....

Fra erectus dukkede op for 1,8 millioner år siden og frem til for 500.000 år siden, må såvel deres kollektive som individuelle begrebsverden gradvist være blevet mere detaljeret og kompleks. (...)

Side 212. *Svaret på mysterium nummer ét: Hvorfor er vores hals indrettet, så vi kan kløjs i maden? Det er den, fordi vores forfædre efterlignede dyrenes lyde?*

Bortset fra at vores hals først ændrede form og udseende for omkring 200.000 år siden og slet ikke så tidligt som dét, vi taler om her. Men her blev det kognitive grundlag lagt, og det er mindst lige så vigtigt!....

Erectus må være dem der har fundet ud af at mime og imitere dyr og begivenheder som ikke var til stede i nuet.

Side 215. Sprog og virkelighed

Hvad hed mysterium nummer fem?

At ord har magiske kræfter i religiøse sammenhæng? Det talte ord rummer magiske kræfter?

Hvad var det ord vi brugte, når vi skulle definere kriteriet for om ting var væsentlige?

Ord?

Ordet "**mening**". Ting er nødt til at give mening, før vi kan regne ud, om dette eller hint er væsentligt.

Vi talte om **embodiment** tidligere: **erfaring går forud for erkendelse, væren går forud for beskrivelse, handling går forud for forståelse.** Og hvis der skal være en fælles erkendelse af et fænomen, hvis vi skal kunne dele erfaringer - subjektive erfaringer – med hinanden, så må der nødvendigvis skydes en faktor ind mellem erfaring og erkendelse, væren og beskrivelse, handling og forståelse.

Og dét mellemed er sproget?

Det er dér hunden ligger begravet, så at sige: individuelt kan vi skabe os klaroverhed om temmelig mange ting uden sprog, men skal vi have kollektiv klaroverhed, så er vi afhængige af sproget.

Side 219. På et hængende hår

Ligesom ilden har mytologisk betydning i alle kulturer, så er det interessant at stort set alle nutidige religioner har et forhold til vores hår.

De muslimske kvinder som går med tørklæde?

Kvindens hår betragtes i visse kredse som så seksuelt ophidsende at mændene simpelthen er ude af stand til at kontrollere sig. - Det er et kulturelt fænomen som er meget ældre end islam, og det er et tegn på kvindelig ærbarhed. Kvinders hår står ikke engang nævnt i Koranen. Strengt ortodokse, gifte jødiske kvinder går med paryk af samme årsag.

Man må ikke se deres hår?

Kun ægtemanden. Og deres børn. Oprindeligt gik jødiske kvinder også med tørklæde – og det gjorde din pære danske, lutheranske oldemor i øvrigt også! Hun har i hvert fald med garanti **aldrig** været i kirke uden hat!

Ultraortodokse rabbinere i Israel har vendt tommelfingeren ned for de parykker, som ultraortodokse kvinder bærer af anstændigheds hensyn. Eget hår må kun vises for nære mandlige slægtninge. Men nu har rabbinerne fundet ud af, at det hår, som bruges til parykkerne, er klippet af indiske hinduerne

under hinduistiske ritualer. Det finder rabbinerne ugudeligt.

Kristeligt dagblad, 12. juni 2006

Den sociale situation omkring håret, og den betydning det har haft for overlevelsen af at man havde et hår der voksede hurtigt og krævede hyppig pleje, det tror jeg ikke at man skal undervurdere! - Og så er det jo simpelthen **rart** at få ordnet hår.

Og det er rart, fordi det var en overlevelsesfordel?

Hvem er kynisk nu? - Når man pusler om hinanden, bliver man knyttet sammen. Der bliver skabt følelsesmæssige bånd mellem individerne. Det er ikke hvem som helst man har lyst til at lade sig pusle og groome af; det er kun dem man er tryk sammen med.

For mens man får ordnet hår, hvad gør man så?

Snakker?

Det er simpelthen frisørfaget der har drevet vores intelligens frem! - Og det bringer os frem til deres theory og mind, for hvad var det, det første niveau handlede om?

At have en indre verden?

Læs her videre i bogen til side 235.

Side 235. Konflikt og begrænsning

*Når man i en oprindelig klanfejde
dræber et medlem af en anden klan, er
det ikke just dette bestemte medlem af
klanen, der er skyldig, men skylden hviler på
hele klanen, så når et sådant drab skal hævnnes,
kan man bare dræbe et medlem af den første
klan, ligegyldigt hvem, blot han tilhører den
"skyldige" klan.*

Johannes Sløk

Opdagelsen af Mennesket, 1996

Mange af de konflikter som vores forfædre har haft har desuden – ud over behovet for at pisse grænser af – sandsynligvis handlet om overlevelse og kampen om ressourcerne – kvinder og mad og den slags – og muligvis har konflikterne også handlet om *"male bonding"*, altså at mændene har skabt et sammenhold i gruppen, simpelthen ved at ligge i evig strid med nabogruppen. ***Typiske for en stor del af mandskønnet, de tænker og handler som børn, bliver aldrig voksne!***

Men fælles for det hele har været at konflikterne har handlet om følelser her og nu.

I modsætning til følelserne om et år?

Der er selvfølgelig ikke nogen der kan sige, hvad vores forfædre sloges om for 400.000 år siden.

Men ere der grund til at gå i krig, fordi nogen tror på Gud på den ene måde, og nogen tror på Gud på den anden måde?

Ikke efter min mening. Men det er der jo som bekendt andre der synes. ***Jeg er helt enig med Lene Andersen. Det dumme i denne verden er religionerne, ideologierne og patriarkatet.***

Alle tre ting skabt af mænd! Hvilket absolut ingen kvinde er så dumme at have skabt!

Men sloges det gjorde de?

Det gør alle hanpattedyr. Det er selve betingelsen for at overleve som han. Vi er bare den eneste art der ikke kan finde ud af at holde op igen. ***"Mens legen er god"***.

Fordi vi kan ignorere vores naturlige empati?

Det er vores spejling af de andres følelser som er slået fra, og vores machiavelliske intelligens som er slået til. (...)

Så tro ikke at naturen bare er den rene idyl! Visse jæger-samlere har simpelthen større risiko for at dø ved at møde en gruppe jægere fra nabostammen, end de har ved at dø af alle mulige andre ting, slanger, kryb, sygdomme eller rent og skært uheld for eksempel.

Nutidige jæger-samlere går oftest i kødet på hinanden på grund af årelange slægtsfejder eller som hævn på en eller anden forbrydelse, så der er en **"grund"**, kan man sige.

Side 237. Regler, samarbejde og leg

Spørgsmålet er, hvor mange regler der har været allerede for 500.000 år siden, men det har været noget af dét som arkaisk udviklede. Frem til for 100-200.000 år siden. Alle samfund har regler. Chimpanser har også regler; de kan bare ikke reflektere over dem. Men hos arkaisk må de have været de første til at udtrykke reglerne med en form for ord. Og de har ritualiseret dem og straffet de individer som forbrød sig mod reglerne. - Hvad var det løveungerne gjorde som skulle forberede dem til at gå på jagt som voksne?

De legede?

Alle pattedyr leger; det er sådan vi lærer at begå os i verden, og der er også sådan vi lærer at opfinde og indordne os under regler.

Moderne børn genopfinder simpelthen "samfundsstruktur", når de leger?

Det kan du godt kalde det. Drengene slår sig i tøjret inden for de regler der allerede er etableret én gang for alle og spiller fodbold og leger Cowboys og indianere - eller hvad de nu leger i dag? "Cowboys og talibanere"? - hvis de overhovedet leger og ikke sidder foran computeren. Pigerne opfinder nye samfund og regler hele tiden.

I virkeligheden burde vi lade kvinderne stå for lovgivningen?

Sgu ikke hvis mændene skal kunne finde ud af at overholde den!

Side 242. Et kort sidespring til noget almen teori om sprogenes oprindelse

Læs her i bogen frem til side 250

Side 250. Et par forbehold inden vi træder ud i det store spinatbed

De mennesker vi kommer til nu, i den del af barndomsepoken som begynder for omkring 100-200.000 år siden, var altså moderne homo sapiens sapiens ligesom os. For 100.000 år siden var de med sikkerhed genetisk lige som os, men de levede som jæger-samlere i små omvandrede grupper i Afrika.

Altså magen til os i biologisk forstand, men kulturelt forskellige?

Fuldstændigt magen til os med hensyn til evner og talenter, svagheder og fysiske egenskaber, følelser, sociale behov og al den slags, og fuldkommen magen til os med hensyn til bevidsthed og intelligens. Men kulturelt set meget forskelligt fra os i nutidens Europa og en stor del af resten af verden. Og dér, hvor den store forskel ligger, det er i individets forhold til flokken eller familien....

*Ude omkring i verden gik jo stenalderen omkring i levende billeder.
- der voksede køkkenmøddingerne op endnu den dag i dag, der byggede menneskene endnu deres bolig på pæle på samme måde som de en gang i tidernes morgen havde gjort det i Europas indsjøer. Omgivelsernes ugunst havde hæmmet de "primitive" folk, så at de have levet videre på verdens børnelærdom og den dag i dag indtog samme åndsstade, som Europas forfædre passerede for så og så mange tusinde år siden. (...)*

Man kunne da give den tavse præhistoriske periode lig og indhold ved at befolke den med en ideel krydsning af Indianere og

Polynesiere og Australiere. Denne betragtning kunne finde støtte i den nære overensstemmelse mellem de vildes skikke og filosofi på den ene side og Grækerne og Germanernes kult og tro på den anden, - allerede de katolske missionærer var i Nordamerika blevet opmærksomme på åndsslægtskabet mellem Hellas' og Canadas helte.

Vilhelm Grønbech
Primitiv religion, 1915

Side 252.

Så hvad kalder du dem så?

Jægersamlere. For det er dét de er. De karakteriserer dem ved dét de selv gør, nemlig at gå på jagt og at samle føde...

De er fuldt ud lige så fornuftige og ansvarlige og intelligente som os selv. Men den kultur de lever i, er anderledes. Dét som jægersamlerene er, det er at de er voksne mennesker med den samme bevidsthed, intelligens og dømmekraft som os selv, men i en kultur, hvor individets rolle i gruppen er en anden.

Der er bare nogle meget væsentlige grunde til at jeg sammenligner den moderne europæiske og amerikanske kultur – samt, ikke mindst, en række fundamentalistiske religioner – med en hormonforstyrret teenager som ikke er modent nok til at påtage sig et ansvar for sin egen opførsel.

For det primitive menneske (...) udsprang gravskikke og dødetro af en logisk gennemført, følgestreng livsfilosofi (animisme), der forklarede livets mysterier ved at tænke sig et åndeligt menneske inden i det legemlige. Dette åndelige, halv materielle menneske, sjælen, som om dagen gav kroppen dens rørlighed og om natten bevægede sig om i verden på egen hånd og åbenbarede sig gennem drømme, den forsatte efter legemets undergang sin tilværelse ude i naturen som en ånd, der i sin ujordiske tilstand bevarede menneskelig tilbøjeligheder og fornødenheder. Altså - sluttede man – bor der inderst inde i almuen en Afrikaner, der kun langsomt lader sig kue af den moderne civilisation. (...)

For dette syn ligger menneskehedens udvikling i een sluttet, nogenlunde lige linje, hvis punkter må passeres af ethvert folk der vil kæmpe sig opad til virkelig kultur. I sin store bog, Primitive Culture, gennemførte Tylor sejsikker tanken på sjæletroens område; det vældige materiale han dér har ophobet, føjer sig villigt ind under skemaet: spirende, voksende, herskende og døende animisme.

Vilhelm Grønbech
Primitive religion, 1915

Side 253. Selvudvikling

Så snart homo sapiens sapiens genetisk set var fuldt udviklet for ca. 100.000 år siden, så er det den præhistoriske **selvklaroverheds "modenhed"** jeg beskriver; memplexernes modenhed, om du vil, altså ikke folks genetiske eller menneskelige potentiale. For det er det samme!

Fordi bevidstheden er den samme?

Og selvklaroverheden er kulturelt bestemt.

Hos habilis og erectus krævede yderligere klaroverhed at hjernen voksede, og det gjorde det også hos arkaisk. Men vores hjerner er ikke vokset de seneste 200.000 år, for det kan simpelthen

ikke lade sig gøre, hvis vore mødre skal overleve, når vi bliver sat i verden. Vi er nødt til at klare os med de små grå, vi nu en gang har. Vi er nødt til at klare os med de små grå vi nu en gang har. Og den sidste, store afgørende genetiske mutation som er afgørende for vores sprog, fandt sted for 100.000 år siden – vi kommer til den om lidt – så siden den tid har vi alle haft de samme egenskaber. Derfor har vi samme potentiale, uanset om vi vokser op i en moderne kultur eller i en jægersamler-kultur. Men den moderne kultur og jægersamler-kulturen kræver forskellige ting af os; kulturerne eksponerer os for vidt forskellige krav og former os på forskellig vis...

En højkompleks kultur med et hav af subkulturer og et konstant krav om selvscenesættelse og selvrefleksion stiller andre krav til os som individer, end den ikke så komplekse enheds-jægersamler-kultur gør. I jægerkulturen kender man sin plads i flokken, stort set fra den dag man selv kan nedlægge sin frokost, og de ting man har behov for at lære, kan man lære én gang for alle.

Der er en masse ting omkring ens egen person som man slet ikke behøver at tage stilling til.

Men i vores kultur bliver man tvunget til det?

Side 255. Måske er det bare os mænd der er en anelse langsommere i udviklingen?

Ja, jeg siger ikke noget!

Tak.

Ingen årsag.

Men vi kan jo tage et helt andet eksempel, et eksempel fra vores egen historie; Nazityskland. Ét af tidens mest komplekse kulturlande med både filosoffer og videnskab og høj selvklaroverhed, og jeg-skal-komme-efter-dig. Ikke desto mindre deponerede tyskerne kollektivt deres modenhed og opførte sig som små børn der så op til far.

Som i alle andre diktaturer udviklede Nazityskland et omfattende og ineffektivt bureaukrati som gjorde hverdagen sur og irriterende for alle. Selv for de "ariere" som systemet netop var skabt for.

Men den typiske reaktion hos den menige, ariske tysker, når nazisternes små perfide embedsmænd gjorde livet surt for dem, det var ikke at bebrejde Hitler eller at tænke på at skifte styret ud med noget andet, nej, folk tænkte "Hvis bare Føreren vidste?"

"Hvis bare Føreren vidste?" "Hvis bare Lenin vidste? - Hvis bare Stalin vidste? - Hvis bare Mao vidste? - Hvis bare Putin vidste? - Hvis bare den kinesiske "kejser" Xi Jinping vidste?"

Hvis bare Far vidste, hvor uduelige og inkompetente hans embedsmænd er! Så ville han straffe dem! Så ville de få smæk! Så ville de arbejde ordentligt! Og så ville de ikke komme her og kræve alle mulige irriterende ting! Hvis bare Far vidste, så ville ha tage sig af det hele! Så ville verden blive god igen, og så ville Det tredje Rige blive dét som det virkelig var meningen at det skulle være!

De elskede virkelig Hitler?

Mange af dem så ham virkelig som en faderskikkelse der ville bringe orden i en verden de ikke kunne overskue. Mange af dem nød at der var én som tænkte for dem. - Der var naturligvis også mange af dem som **ikke** gjorde, men **Hvis bare Føreren vidste!**

Det var jo heller ikke bare hos tyskerne, eller kun for 60-70 år siden det forholdt sig sådan. Både her og i USA var der jo folk som sad hjemme i deres dagligstue og inderligt ønskede sig deres eget land også fik del i nazismens lyksaligheder! **Og i Danmark kommunismens lyksaligheder. Læs her bøgerne: "Stalinismens fascination og danske venstreintellektuelle" 1984 af Bent Jensen.**

"Marxismen under anklage – Essays om 100 års forsøg på at gøre en forbryderisk utopi til virkelighed" 2006 af Jens Jackie Jensen. – "Det historiske svigt – Socialdemokratiets og venstrefløjens i den kolde krig" 1999 af Niels Jæger. - "En ussel fortid – Den kolde krig og diktaturets danske medspillere" 2007 af Niels Jæger. - "Idealisme eller fanatisme? Opgøret om venstrefløjens under den kolde krig" af Adam Holm og Peter Scharff.

For slet ikke at tale om alskens andre subkulturer, hvor man indordner sig, tillægger sig et bestemt tøjvalg med gruppens kodificerede symboler og mere eller mindre blindt adlyder alfa-

hannen og tilpasser sig hans definitioner af, hvem "fjenden" er. Investerer al sin energi og al sin tid i at konsolidere hans memplex.

Fordi det giver en følelsesmæssig bonus? Det skaber et os? Vi marcherer i takt og fodrer det limbiske system med gruppe tramperier?

Og det føles skønt, så længe man er én af dem som er med til at trampe!

Det eneste det kræver, er nogen at trampe på? Det som alle mulige nationalistiske, fascistiske, semi-fascistiske og religiøse bevægelser lover folk, er i virkeligheden en tilbagevenden til barndommen? En simpel verden, hvor folk kan te sig som forkælede børn uden ansvar og nøjes med at række tunge af dem som er anderledes?

Så selvom vores kultur er umådelig kompleks og selvklarover, så betyder det ikke at alle individerne i den er det. Der er altid stemmer og medløbere at hente i at love folk noget fint og skinnende ragelse de alligevel ikke kan få!

Det var mysterium nummer... hvad?

Seks. Vi lader os forføre af karismatiske eller veltalende ledertyper, blandt andet fordi de lover os at de kan lukke landets grænser og smide alle dem ud er er anderledes, så vi kan vende tilbage til en uskyldsren barndom, hvor vi ikke selv behøver at forholde os til verden og dens realiteter.

Side 258. Jo mere interaktion en given kultur har med andre kulturer, jo flere konkurrerende memplexer kulturen har været konfronteret med og forsøgt at spejle sig i, og jo flere subkulturer der er inden for den givne kultur, det vil sige jo flere memplexer der er inden for det overordnede memplex, desto mere vil kulturen og menneskene i denne kultur studere sig selv for at finde ud af, "**hvem**" de rent faktisk er.

I første omgang forsøger vi at finde ud af, hvem vi er i forhold til de andre i flokken. Så finder vi ud af, hvem vi er i **kraft** af vores flok; hvem deler vi memmer med, og hvem deler vi ikke memmer med? Og endelig løsriver man sig måske endda fra sin egen flok og bliver individuelt selvklarover og tillægger sig kun de memmer man gennem selvreflektion har fundet frem til passer til én selv; vores "**hvem er jeg?**" bliver reflekteret og løsrevet fra de andre. Vi er ikke længere blot gruppens memplex, vi har skabt vores eget. - Og det hele kan selvfølgelig lade sig gøre i grader. Spektret fra at være 3 år gammel og kun kende verden, sådan som ens far og mor har sagt at den er, og til at være 20 og lægge hele sin vesteuropæiske kultur bag sig og flytte til en ashram i Indien, er selvfølgelig et kontinuum, hvor overgangene fra den ene grad af selvklaroverhed til den anden er glidende.

Fra kun at have sine forældres memplex til man for eksempel har skabt sig ét som ingen andre har overhovedet?

Nemlig.

Som menneske i en moderne kultur ved jeg at jeg både kan lide at læse, se debatprogrammer i fjernsynet, gå i teatret, høre klassisk musik og jazz, og at jeg er mere til Ben Webster end til Charlie Parker. Jeg elsker at udforske verden og sidde uforstyrret og skrive. Jeg foretrækker det italienske køkken og thai-mad frem for det græske. Jeg er fascineret af vinsmagning, men skal jeg slappe af, vil jeg hellere ryge en pot end drikke alkohol. Alle de ting - og en masse andet - har jeg mulighederne for at lære om mig selv, fordi jeg lever i en kultur, hvor mulighederne for at finde ud af det er til stede. Og mulighederne - memmerne - er der udelukkende, fordi vores kultur har haft kontakt til andre kulturer som vi har udvekslet memmer med.

Det der netop kendetegner vores eget samfund, er at det er som individer vi lærer os selv at kende og blive klarover, hvem vi er, og hvem vi ikke er. Som børn er vi defineret af, hvem vi er i familie med, men i teenageårene løsriver vi os fra vores ophav, skaber vores egen identitet og lærer at pejle os rundt i verden, mutters alene. Som voksne forventer vi af hinanden at det er som individer at vi hver især træffer selvklarover, frie valg.

Side 260. Det er i mødet mellem mennesker; forskellige mennesker, i mødet mellem kulturerne; i mødet mellem memplexerne at selvklaroverheden opstår, og vi får muligheden for at blive selvreflekterende. Det er i mødet med andre at en kulturs eller et individs modenhed og selvklaroverhed bliver udviklet.

Gennem mødet med andre bliver vi mere og mere selvklarovre?

Men også mere selvoptagne. Og med den stigende individualisering kommer også fremmedgørelsen... I sidste ende er min definition af modenhed netop et spørgsmål om, i hvilken grad man som individ har evnen til at se sig selv, sine handlinger og sine følelser udefra, og i hvilken grad man vælger at stå individuelt til ansvar.

Side 262. Dét som sker, når en kultur træder ind i dét jeg har kaldt pubertetsepoken – og når individet i pubertetsepoken kommer i puberteten – det er at klaroverheden med hensyn til, hvem man er, går fra at være en konstatering til at være et spørgsmål: **"Hvem er jeg?"** Dét er teenagerens store spørgsmål til sig selv, og man må selv reflektere over det og finde ud af det.

Både som individ og som kultur.

Og efter pubertetsepoken kommer så en voksenepoke?

Og hvad den går ud på, det ser vi på, når vi har været igennem både resten af barndomsepoken og pubertetsepoken!

Side 264. Det er også gået op for mig, hvor store rigdomme vore fælles erfaring rummer. Hvor mange fantastiske ting vi med vores vesteuropæiske trang til logik, fornuft og videnskabelig efterprøvelighed har formået at smide væk. Uden at vi anede, hvad det var vi mistede.

Tag buskmændene i Afrika for eksempel. Når de jager, så **bliver** de simpelthen byttedyret! Gennem at følge byttedyret spor og eftergøre de bevægelser som de kan se på sporene at byttedyret har foretaget, så kan de regne ud, hvor udmattet dyret må være, om det er lang væk eller tæt på, eller om dyret har været forfulgt af andre rovdyr, så det måske slet ikke er besværet værd at fortsætte jagten. Det er fuldstændigt imponerende, som de kan aflæse naturens signaler!

Verdens ældste semiotikere?

Verdens ældste semiotikere! **(semiologi; studiet af tegnsystemer, både sprog og fx skilte og signaler, og af tegnenes funktion i kommunikationen.)** Nemlig!

Men hos de moderne buskmænd – og hos andre jægersamlere og hos vores jægersamlerforfædre – der var efterligningen forfinet og udviklet til det sublime; til en fuldstændig fantastisk viden om naturen og menneskets samspil og symbiose med omgivelserne. Og det hele var formuleret i myter som var tusindvis eller titusindvis af år gamle, og som sikrede folk deres overlevelse i naturen. De vidste noget om økologi, som vi andre har forkastet eller direkte ødelagt. Fordi vi bare opfattede deres myter som skrøner og vores egen viden som overlegen.

Og nu har vi andre så – i fremskridtets hellige navn - lavet den ene økologiske katastrofe efter den anden?

Vore forfædre brugte millioner af år på at udvikle de hjerner og det sprog som vi alle sammen er udstyret med, og at uanset hvor på kloden vi har ladet os føde, så er vi udstyret med nøjagtig de samme potentialer og egenskaber. Vi deler nogle helt bestemte livsvilkår som er større og ældre end os selv. Og dét kan vi lære om, hvis vi gider at lytte til dem der har bevaret de rigtig gamle dele af arven.

Side 266. Det er jo ikke sådan at der ikke er forskel på en 12-årig jægersamler og én på 55. Tværtimod! Faktisk er det jo sådan at der i alle traditionelle samfund er, og altid har været, en umådelig stor respekt for de gamle; det var dem der var selve nøglen til den erfaring der gjorde at man overhovedet var i stand til at overleve! - Det kunne vi lære ét eller andet af!

Side 271. Homo sapiens sapiens – den sene barndom

Nå, skal vi se at komme i gang med den sidste del af barndomsepoken? I denne her periode bliver vi moderne homo sapiens sapiens, og vi opdager, hvem vi er, men ikke løsrevet fra flokken. Og jeg har hele tiden siddet og refereret til at vi opstod for cirka 100-200.000 år siden.

Fordi det er den terminologi du har valgt?

Men det er jo immervæk noget af en usikkerhedsmargin med 100.000 år. Der er dog en grund til det. - Det første mysterium vi kiggede på i morges var dét med at vi kunne kløjs i maden.

Evolutionen flyttede rundt på luftrøret og spiserøret?

Men det var ikke det eneste evolutionen flyttede rundt på. Samtidig blev hulrummet i vores mund også højere, og tungen kom til at sidde dybere, så den kunne udtrykke flere fonemer, (*lyd, stemme, tale*) *sprogligt distinktivt udtrykselement. (...)* og endelig blev vores kranium en sidste lille bitte smule større.

Og det skete for 200.000 år siden?

Sådan ser det i hvert fald ud ifølge en engelsk psykolog der hedder Merlin Donald, og som har skrevet en bog der hedder **Origins of the Modern Mind**. - Så det er altså grunden til at jeg taler om at vi opstod for 200.000 år siden.

Hvor kommer de 100.000 år så ind i billedet? - Du sagde noget med et gen?

Nemlig. I London er der en familie som i forskerkredse går under navnet **KE**. Det viser sig nemlig at halvdelen af medlemmerne i denne familie **KE** er meget dårlige til at tale tydeligt; de kan ikke finde ud af grammatik, og så har de heller ikke den fine kontrol over læber og tunge som vi andre har, og de har i øvrigt lige så vanskeligt ved at skrive som ved at tale.

De mangler mange af de helt basale. Sproglige færdigheder som evolutionen ellers har skabt.

Og det har man fundet ud af at de gør, fordi de har en meget sjælden mutation i det gen der hedder FOXP2, og vores normale udgave af FOXP2 opstod for omkring 100.000 år siden.

Dér muterede FOXP2 sig frem?

I sin nuværende form. Mus og andre pattedyr har også FOXP2-genet, men hos os er der altså et par aminosyrer til forskel. Genet er ikke et sproget som sådan; det har med muskelkontrol at gøre. Men vi bliver lige lidt ved Merlin Donald, for han deler nemlig også vores evolution op i forskellige epoker. De er en anelse anderledes end mine, men indholdsmæssigt stemmer de ganske godt overens. Så du kan lige få dem med.

Den første epoke kalder han episodisk kultur – altså dét at man kan organisere oplevede ting i de sammenhænge de er oplevet i og huske dem som en del af en bestemt oplevelse eller episode.

Episodisk kultur strakte sig, ifølge Donald, frem til for cirka 2 millioner år siden, da erectus kom på banen.

Min association skyldes den hjerne jeg har fra australopithecus og habilis? - Hans episodiske kultur dækker dét du kalder spædbørnsepoken?

På mange måder. Det næste han kommer til, er mimetisk kultur, og den lapper stort set over min småbørnsepoke og første del af barndomsepoken. Donald taler om **mimetisk** kultur, altså at de kunne eftergøre hinanden og pege eller signalere, uden at han kommer ind på teorien om memerne. Teorien om memerne ser memerne som en selvstændig replikator – eller i det mindste som små stumper kultur-DNA der kan kopieres – og memerne kan sagtens være ting som slet ikke mimes. Ord for eksempel. Mimetisk kultur handler netop **kun** om ting som kan mimes. Altså signaler uden ord.

Ifølge Donald var vore forfædre for 2 millioner år siden og frem til for 200.000 år siden i stand til at kommunikere med hinanden med tegn og fagter. Mimetisk kultur.

Mimesen er desuden kendetegnet ved at den som eftergør en handling, forstår intentionen bag den adfærd han kopierer. Det giver mening, som vi var inde på.

Det som er interessant for os nu, i forbindelse med sidste del af barndomsepoken, det han kalder perioden fra for cirka 200.000 år siden og frem til historisk tid for mytisk kultur. Det var

altså her, vi ifølge Donald, begyndte at give vores omgivelser symbolsk betydning. Vi begyndte at tolke betydningen ind i dét vi så omkring os og at berette om det, og det er blandt andet dét min barndomsepoke handler om.

Mytologi?

Er der noget børn holder mere af, end at man fortæller en historie?

Vore hjerner er simpelthen skruet sammen til at elske myter og til at forstå verden igennem dem. Al den logiske og abstrakte tænkning; hele vores videnskabelige tradition, hvor fakta skal efterprøves og teorier skal argumenteres for, det er vore hjerner slet ikke bygget til!

Vi er bygget til Rødhætte og Ulven?

Og her har du så endnu et af svarene på mysterium otte: Hvorfor hopper vi stadig – efter 200 år med oplysningstid og rationel tænkning – på den ene mere fantastiske type af overtro efter den anden?

Fordi det giver mening?

Fordi vores hjerner ikke er bygget til aristotelisk logik, men til mytologi. Ikke til analyse, men til analogi. Ser vi en parallel, så sætter vi spontant lighedstegn. Aristoteles var rent erkendelsesmæssigt ikke blot en mutation, men et rent misfoster!

Og dét du prøver med din sammenligning mellem ontogenese og fylogenese, er i virkeligheden det samme; at skabe en mytologi; en analogi?

Sommetider er du altså ubehageligt kvik!

Fra Ordliste Baade - Og af Lene Andersen

- **Ontogenese:** *Individets udvikling fra ægcelle til voksen. Man siger at ontogenesen afspejler fylogenesen, (s.d.); at individets udvikling som foster afspejler den evolution, som individets art har gennemgået siden ursuppen. I Baade-Og Tirsdag hævdes desuden for menneskets vedkommende, at fylogenesen – kulturelt set i hvert fald – afspejler ontogenesen.*

- **Fylogenese**

Artens udvikling fra de første celler i ursuppen og frem til dens udseende i dag. Se også ontogenese.

Du sagde selv at det var en ny mytologi du forsøgte at skabe. Du forsøger at sætte vores udvikling ind i en sammenhæng, hvor den giver mening? - Du prøver i virkeligheden at udnytte vores hjerners trang til analogier og myter til at fortælle om alt det som rationaliteten har frembragt, men som den ikke kan finde ud af at formulere, så almindelige mennesker kan forholde sig til det? Ramte jeg plet?

Ja, du ramte plet. Vi er nødt til at have en global myte til en global tid. Og hvorfor ikke bygge den på fakta, når vi nu har muligheden?

Barndom før og nu

Til forskel fra dyret er der for menneskets vedkommende ikke blot tale om dets adfærd, men også om opførsel og optræden. I beskrivelsen af det enkelte levestages adfærd er det artens adfærd, det drejer sig om, medens man må være en individualist, et selv, for at kunne opføre sig og optræde på en bestemt måde.

K. E. Løgstrup

Den Etske Fordring

Side 276. Den 12-årige jægersamler skal rent faktisk selv vide, hvordan man overlever og deltager voksenlivet; den 12-årige i vores eget samfund bliver fortsat kørt i skole af far eller mor hver morgen, og med en mobiltelefon i hånden hele tiden behøver de stort set ikke hverken tænke eller træffe beslutninger selv. - Så for nuværende, så lad os sige at selverkendelsen frem til 12-års

alderen ikke varierer stort, uanset om man har sin barndom i en jægersamler-kultur eller i den moderne storby.

Og det er først i puberteten de to typer af samfund virkelig gør en forskel?

Og der er først inden for de sidste 50-100 år vores egen kultur er blevet så kompleks at man ikke længere kan klare sig selv fra man er 12-13-år. Hvis jeg ikke var kommet i realskolen, var jeg blevet sendt i lære som 14-årig. Min mor blev sendt ud som pige i huset efter 7-klasse, og så var det bare om at stå på egen ben? - De indere som står i syrebåd til knæene for at lave billige håndklæder og gardiner til os andre, er jo for en stor dels vedkommende heller ikke mere end 10-12 år gamle, og nogle af dem er sågar forsørgere for deres mindre søskende.

Personlig kom jeg; Erling Stougaard Nielsen, i lære som bygningsmaler, da jeg var fjorten et halvt år gammel. Efter jeg havde gået på Hindholm kost-og realskole i 2,5 år fra det 12 år.

Det er i det hele taget et ret nyt fænomen at man simpelthen ikke bliver betragtet som voksen, når man er 13-14 år?

Den moderne pubertetskulturs væsentligste frembringelse: begrebet teenager! - Ja, det er en ret ny ting. Derfor ligger de fleste religioners overgangsritualer fra barn til voksen – ikke fra barn til teenager eller fra teenager til voksen, men fra barn til voksen – også i 12-13-14-års-alderen. Det er formodentlig også derfor at det er relativt langt op i tiden – også i europæisk sammenhæng – er betragtet som helt naturligt at mænd på 40-50 år gifter sig med piger på 11-12 år.

Selvom pigerne ikke var fysisk udviklede til at få børn?

Så havde de alligevel kundskaber nok til at kunne indgå i et ægteskab og stå for husholdningen. Og ikke andet, så som anden-eller tredjekone på nogenlunde lige fod med kvinder der var 10 eller 20 år ældre. Eller under svigermors årvågen opsyn! - Det bliver det naturligvis ikke mindre klamt at. Jeg tror bare at vi har en tendens til at undervurdere, hvad en 10-12-årig kan finde ud af, hvis man udfordrer dem. ***Her er jeg enig med Lene Andersen. Forudsat de har IQ på et højt nok niveau. Dvs over normalen til 131, hvilket der kun er ca. 25.000 danske børn der har. Heraf lige så mange piger som drenge. Fra dokumentaren "De superkloge drenge" på TV 2 Play, sendt 10. sep. 2015.***

Side 283. Sprog, teknologi og en ny hjerne

- Nå, men lige så snart sapiens sapiens dukkede op, så rådede de over helt nye **grader** af kreativitet og problemløsning end erectus og arkaisk havde gjort. Og det var den form for kreativ intelligens som skabte grundlaget for den teknologiske eksplosion som vor art kom til at stå for.

Og som vi stadig er i gang med?

Ikke alene betød kulden at de opfandt tøj og fodtøj. De udviklede også værktøj og nye våben af dyreknogler og hjortetak. De fremstillede telte, organiserede jagter på tonstunge mammutter og lærte – over alt hvor de kom frem - at skaffe føden i ukendte omgivelser. Forudsætningen for at kunne gøre alt dét, var to ting: sproget og en ny hjerne.

Hvordan "en ny hjerne"? Den blev jo ikke større, sagde du?

Dét som gør vores hjerner unikke, er ikke størrelsen – neandertalerne havde faktisk større hjerner, end vi har – men at vi i så høj grad er i stand til at **koordinere** vores mange evner; vores mange typer intelligens, om du vil.

Pandelapperne?

Nemlig! Neandertalerne havde social intelligens, tekniks intelligens, musisk og sproglig intelligens; de havde en sans for at forstå de fysiske sammenhænge i naturen og en masse andre evner, men de havde ikke i samme grad som os muligheden for at skabe en synergieffekt. -

Dét som man inden for de kognitive videnskaber (***Kognition; psykisk proces der omfatter tænkning og erkendelse, det følelsesmæssige og det viljemæssige***) kalder dette her, det er at hjernen er udstyret med forskellige domæner, og at disse domæner til at begynde med ikke

overlappede hinanden. Men dét kom de til med vores veludviklede pandelapper og en endnu mere krøllet cortex; uden at hjernens rumfang voksede, blev der skabt flere forbindelser mellem de forskellige dele af hjernen. Selve nettet i netværket blev tættere. Flere tværgående forbindelser, bedre koordinering mellem hjernens forskellige domæner. *

Hjernen blev mere kompleks?

* Det her er ét af de steder, hvor det er risikabelt at drage en parrallel til moderne børn. Vi fødes helt sikkert med en hel masse forudsætninger for at begå os i verden, og også som individer, ontogenetisk, går vi igennem en proces, der koordinerer vores forskellige former for evner, så vi kan bruge det bedre og mere integreret, jo ældre vi bliver. Men præcis hvordan den ontologiske og den fylogenetiske proces ser ud i forhold til hinanden? Det er der næppe nogen der ved det endnu. Og der er næppe nogen der tør komme med et bud. *

Hovederne kunne simpelthen ikke blive større. Hvis det skulle være muligt for mødrene at overleve en fødsel, så var hjernen nødt til at udnytte den plads der nu en gang var i kraniet.

Side 289.

Døden

*Mytologi er som regel uadskillelig fra ritualer. (...)
De mest virkningsfulde myter handler om det ekstreme; de tvinger os til at overskride vores erfaring.*

Karen Armstrong

Mytens historie, 2005

Det var vi udviklede idéen om et liv efter døden?

Når man først har opdaget sig selv i verden, så er det meget svært at forestille sig verden **uden** sig selv i den. Det kan du for eksempel se hos en moderne 3-årig. De har umådeligt vanskeligt ved at forstille sig far og mor, inden de selv var til.

Og da vores forfædre opdagede sig selv, fik de samme problem?

Da deres undren opstod for 200.000 eller 100.000 år siden – eller hvornår det nu har været – var der ikke nogen omkring dem til at forklare, hvor de kom fra. De var selv nødt til at opfinde nogle myter til at forklare deres egen eksistens med. Eller følelsen af eksistens. Og én af myterne hang sammen med livet efter døden. - Og nu bliver det interresant! Der er nemlig eksempler på at selv neandertalerne begravde deres døde!

Så ideen er gammel?

Den ældste neandertalergrov vi har fundet, er 100.000 år gammel. Og hvis det virkelig **er** begravelser der har været tale om, så har det en række erkendelsesmæssige konsekvenser!

Side 291.

Sang, sprog og virkeligheden

Det ældste musikinstrument vi kender, er en lille fløjte fra Slovenien som nogle neandertalere har lavet af en udhulet bjørneknogle, og den er omkring 40.000 år gammel eller mere. En anden fløjte som er fundet i Tyskland, er skabt af mennesker der har fremstillet den af mammut-elfenben, og den er mellem 30.000 og 37.000 år gammel.

Side 293.

Kontakten til det hinsides

For ham eksisterer ganske simpelt ikke den modsætning mellem sjæl og krop, som er resultatet af Grækernes og Semitternes forende anstrengelser for at simplificere virkeligheden. I den primitive tanke hører kroppen med til livet, vi kan sige, er den en del af sjælen; derfor får man ved nydelsens af et dyrs kød noget mere end blot næringssubstansen, - man overflytter et fremmed livsprincip til sin organisme. Naturmennesket kan meget vel drage en

linje mellem kraften, som flyr håndens greb, og den materielle fylde, som vejer tungt til, men de to er blot modsatte poler af en og samme eksistens. (...)

Vilhelm Grønbech
Primitiv religion

Side 295. *Det er Platons skyld at vi ikke kan finde ud af at kommunikere med analfabeter? - Eller i hvert fald forstå hinandens verdensanskuelser?*

Og det var ham der brokkede sig over at skriften ødelægger vores evne til at tænke!

Ren og skær men-mutation?

Som har frembragt stadig mere komplekse myter og historier, hvor hvert nyt element i historierne har knyttet sig til allerede eksisterende knudepunkter i beretningerne, og det hele har selvfølgelig fra egen til egn taget form og indhold efter omgivelserne.

Og det er den suppedas vores hjerner er blevet til i?

Det er den suppedas der har **bygget** vores hjerner! Og det er det den suppedas der sidenhen har dannet grundlaget for vores religioner og videre verdensforståelse: Jøderne muterede mytologi, shamanisme og mana til monoteisme, grækerne muterede mytologi og mana til filosofi, kristendommen muterede hele baduljen; mana, mytologi, totem, monoteisme, filosofi og shamanisme til Vesteuropa, og Muhammed muterede videre oven på det hele. For at gøre en lang historie kort. - Er det ikke bemærkelsesværdigt at af de tre grundlæggere af de monoteistiske religioner, der er Moses den eneste som ikke har været ude at flyve eller er steget til himmels?

Til gengæld forsvandt han op på et bjerg; hvor han talte med Guden i en sky, hm?

Side 297. Hos jægersamlere ligger den kollektive mytologiske viden; den mytologiske hukommelse typisk **"ude i landskabet"**. Myten og de fysiske omgivelser er kædet sammen, og landskabet har sin betydning i kraft af myten. Landskabet er ikke uden myten, og myten overlever ikke landskabet.

Det er derfor det er så stor en katastrofe for **"naturfolk"** når de bliver tvunget væk fra deres landområder: hele deres mytologi og verdensforståelse falder fra hinanden, hvis de ikke har adgang til at bevæge sig rundt i det fysiske landskab som myterne knytter sig til.

Side 298. Grunden til at det volder kvinder af arten homo sapiens sapiens så store kvaler at føde, er som sagt at vore hoveder er så store. Andre pattedyr kan føde selv uden problemer. Chimpanserne sætter sig på hug, og så er det næsten som at smutte mandler. Det er helt konkret vores klaroverhed, vores intelligens, fremkomsten af vores store pandelapper og vores krøllede cortex der er den direkte årsag til at I kvinder føder med så stort besvær og så mange smerter som I gør. Vi **kan** simpelthen ikke blive mere intelligente, end vi er, for så bliver vores hoveder for store til at vi kan blive født!

Bibelens beretning rammer rent faktisk plet?

Ja.! Skabelsesberetningen er rent faktisk sand. Læs her mine filer om den åndelige verden, jeg har fundet og skrevet.

*I de allerældste Tider var der intet Lys på Jorden ; alt var mørke,
og man så ikke Landene, og man så ikke Fangstdyrene.
Og dog levede der både Mennesker og Dyr på Jorden, men
der var ingen Forskel på dem. Man levede i flæng; et
Menneske kunne blive et Dyr, og et Dyr kunne blive til et
menneske. Der var Ulve, bjørne og Ræve, men så snart de
blev til Mennesker, var de alle ens. De kunne vel have forskellige*

*vaner, men talte alle det samme Sprog, levede i slags Huse
og Telte og jagede på samme Måde. Således levede man her
på Jorden i de allerældste Tider, Tider som ingen mere forstår.
Det var den Gang, Trylleord blev til.*

*Inuitkvinden Nalungiaq
Knud Rasmussen, Den store slæderejse*

Og selvom man selvfølgelig ikke kan bruge Bibelen som forklaring på verdens indretning, så er der også en anden myte som er historisk interessant i forhold til vores fælles baggrund: Hvis jeg siger Noah, hvad siger du så?

Syndfloden?

Stort set alle oldtidens kulturer – altså de kulturer vi kender til i tiden lige inden kristendommen opstod – havde en syndflodsmyte. Platon skrev om Atlantis som sank i havet. Babylonerne fortalte myten om **guden Ea** der skabte en oversvømmelse og reddede en enkelt udvalgt mand og hans familie. - Hvad var det der skete med klimaet for 80.000 år siden?

Det blev koldere?

"Du mand fra Shuruppak, Aruba-Tutus søn, nedriv dit hus, og byg et skib, opgiv din velstand, og red dit liv, vend dig fra rigdom, frels livet, bring afkom af alt levende om bord på dit skib. Det skib du skal bygge dets mål skal være nøje afstemt, dets bredde skal være lig dets længde, det skal være overdækket ligesom vandet under jorden."

Jeg forstod dette og sagde til min herre Ea:

"Herre, jeg vil adlyde det som du befaler mig, jeg har lagt mig det på sinde, og jeg vil gøre således. Men hvad skal jeg svare byens folk og de ældstes råd?"

Ea tog til orde og talte, han sagde til mig, sin tjener:

"Du skal bare sige til dem: Enlil har vist fattet modvilje mod mig, derfor kan jeg ikke bo i jeres by, jeg kan end ikke sætte min fod på Enlils jord, jeg vil drage ned til Apsû og bo hos min herre Ea.(...)"

Gilgamesh

Digtet om Gilgamesh er 4000 år gammelt og er udgivet på dansk som en bog i 2022.

Under sidste istid var en stor del af jordens vandmasser frosset og befandt sig på landjorden. Derfor lå havoverfladen lavere end i dag. Kyststrækningerne lå ikke hvor de gør nu. Landarealerne var større. Men for cirka 10-15.000 år siden blev klimaet varmere igen, og hvad sker der med is, når vejret bliver varmt?

Det smelter?

Og hvor vil folk helst bo inde midt i landet; midt i skoven og på savannen, eller ude ved vandet og langs floderne, hvor der er vand og fisk og økologisk variation og udsigt til alle sider, og hvor en række dyr kommer hen for at drikke?

Vi slår os generelt ned langs kysterne? De syndflodsmyster som eksisterer den dag i dag, stammer fra de oversvømmelser der kom, da klimaet blev varmere? De skulle i så fald være 10-15.000 år gamle?

Det er mit gæt. Mit kvalificerede gæt. Og hvis jeg har ret, så betyder det at mange af de væsentligste kilder til vores egen fortid i dag befinder sig nogle kilometer ude i vandet. De mest interessante oplysninger om os selv ligger på havbunden.

At en stamme kender til begivenheder som indtraf i en fjern fortid, fordi den har levet videre i den mundtlige tradition, illustreres, ifølge arkæologen Josephine Flood, af, at visse aboriginerstammers skabelsesmyter indeholder

bemærkelsesværdige præcise beskrivelser af havbunden i det tasmanske hav syd for Australien, samt skildringer af hvordan havet afskar landforbindelserne og mange af øerne ud for nord- og sydkysten. (...) Sidste gang aboriginernes forfædre kan have gået der var for cirka 10.000 år siden, lige inden jorden endeligt blev oversvømmet da vandet steg, fordi islaget smeltede i slutningen af istiden.

*Robert Dunbar
Grooming, Gossip
and the Evolution of Language*

Det varmere klima har både betydet at det begyndte at regne mere, og at vandstanden i havene steg. De fleste steder formentlig ganske langsomt og uden den store furor. Men adskillige steder – har der været tilfælde af smeltevandsfloder som pludselig er brudt igennem et naturligt dige og har omskabt en beboet flodseng, en indsø eller et kystområde til hav i løbet af ganske kort tid. Og også derfor har vi fælles mytologisk arvegodt!

Som i en eller anden grad giver mening den dag i dag, selvom det er udsprunget af en stenalderkultur?

Hvor forholdet til **"virkeligheden"** var en helt anden end i vores kultur i dag -

Tankevækkende...

- og hvor træerne og havet og himlen og floden og klipperne og dyrene havde en sjæl, ligesom menneskene havde; vandet steg, fordi det havde en grund til at stige. Eller fordi guderne besluttede at det skulle stige.

Og vi har genfortalt historien lige siden?

Generation efter generation, ved lejerbål efter lejerbål. For det var sådan vi forstod verden. Der var en sammenhæng i verden som vi var en del af. Det var en verden som vi kunne kommunikere med. På et dybere plan end det giver mening for os i dag.

Gennem genfortællingen og se ritualer som knyttede sig til genfortællingen, stod generation efter generation i direkte forbindelse, ikke alene med verden, men også med forfædrene som skabte verden. Gennem myterne blev man igen og igen forbundet med helheden omkring sig.

Om og om igen? Det er derfor, børn elsker at høre den samme historie om og om igen?

Det giver tryghed: Historien bliver et kognitivt pejlemærke, fordi den gentages....
Vores liv ordnes og forstås i forhold til en række gentagelser. Ellers falder det hele meningsmæssigt fra hinanden.

Og det er dét der er ved at ske i øjeblikket? Vores sidste rest af connection med vores forfædre forsvinder? Det er dét der er homo liquens?

Homo Liquens. Den type menneske som ifølge Baade-Og bliver konsekvensen af de nye teknologier og samfundsforhold, som nutiden er ved at skabe.

Side 302. Kendetegnet for kulturer med en cirkulær tidsopfattelse er at begrebet **"forandring"** simpelthen ikke eksisterer. Når noget **"nyt"** sker, så fortolkes det som en afvigelse fra den normale orden; en orden som snart vil forsvinde igen. Der eksisterer udelukkende **"genkomst"**. mv.

Derfor gør det heller ikke så meget at man fortæller de samme myter om og om igen?

Det bekræfter tværtimod at verden er i balance! Gentagelse er godt! Og det får betydning i forholdet til fremtiden. For i kulturer med en cirkulær tidsopfattelse eksisterer vores begreb om fremtiden nemlig ikke. Selvfølgelig er der noget der er **"i morgen"** og formodentlig er der også noget der er **"dagen efter i morgen"**, men **begrebet** fremtid eksisterer simpelthen ikke.

Som klarovert formuleret begreb?

Fremtiden som et kommende tidsrum med et ocean af muligheder for at skabe eller forbedre sine forhold; for at forandre verden eller opleve noget andet; noget nyt, dét findes ikke.

Verden er i orden, når den er som den er. - Cirklen er vel også netop et af de mest gennemgående symboler i tidlige kulturer? Solen er noget af det som er hyppigst afbilledet? - Om det så forestiller livets cyklus, eller at solen er rund?

I de samme kulturer er individets verdenscentrum gruppen eller familien, mere end individet i sig selv er det. Mennesket har nok opdaget det relationsbestemte hvem-jeg, men det er familiens ve og vel som tæller; gruppens overlevelse, ikke individets. I øvrigt ville man som individ dø, hvis man pludselig skulle klare sig alene som jægersamler. Udstødelse af gruppen er det samme som døden, simpelthen. Samtidig findes oplevelsen af gentagelsen netop også i familien og gruppen, i form af den ene generation som følger efter den anden. Forfædre lever videre, enten som ånder eller genfødte i næste generation. Heller ikke dér eksisterer altså begrebet **"forandring"**.

Flokken var et skalafrit netværk som ingen kunne løsrive sig fra?

Uden forbindelser til de andre var man ingenting. Det var i høj grad de andre der afgjorde, hvem man var. Man er født med det man har; man er født til den man er; ens mana er også ens skæbne, og skæbnen kan man ikke løsrive sig fra.

Side 304. Vi talte om animisme før. ***(Animisme eller naturbesjæling er den religiøse overbevisning at dyr, planter og for nogle også ikke levende objekter og fænomener, indeholder en spirituel essens, også kaldet ånd eller sjæl. Animisme er også troen på at der ikke er separation af den åndelige verden og den fysiske.)***

Vores forfædre tillagde deres omgivelser samme egenskaber som de kendte fra sig selv og hinanden?

Og nu skal vi lige have fat i vores egne roller igen. Al forskning viser nemlig at børn i 3- 4-årsalderen udmærket er klarover, hvad der er levende og døde ting. Alligevel er den typiske 3-årige overbevist om, at hvis man er faldet over stolen og har slået sig på den, så er **"stolen dum!"**

De bliver vrede på stolen, selvom de godt ved bedre? - Ligesom jeg bliver vred på min computer?

Samtidig supplerer de det, vi som voksne betragter som den virkelige verden, med usynlige venner som har tanker og følelser der ikke må såres. Der er også monstre under sengen som deres far skal stå op midt om natten for at jage væk, og de små frygter også – seriøst – alskens ulykker, hvis de træder på stregerne mellem fliserne. - Et ritual som godt nok først dukker op, når de er blevet så sikre på fødderne at de kan hoppe fri af stregerne.

Vores hjerner er, takket være vores forfædre, hardwired til overtro?

Der er efter min bedste overbevisning direkte forbindelse mellem ungerne leg på fliser og præstens præk på prædikestolen. Det ene er genetisk animismen, det andet er memetisk og muteret til næsten ukendelighed.

Det kræver bare et trænet øje at se sammenhæng?

Jeg behøver ikke at skamme mig over at jeg skælder ud på computeren?

Det viser kun at du er et menneske!

Problemet opstår først den dag, den også begynder at skælde ud på mig?

Så har vi balladen! ***Den kunstige intelligens der begynder at tænke selvstændigt, og udvikle personlighed! Hvilket Fysiker Stephen Hawking med flere advarede kraftigt imod, at skabe!*** Jeg ved at jeg vil få en hel del folk på nakken ved at antage at vi er **"fødte animister"**; det er lettere at forklare os som **"forudsætningsløse"**, når vi bliver født, og så antage trangen til at se intention i døde ting, er et kulturelt fænomen som er tillært. Men vore gener har bygget vore hjerner, og det har de gjort i en kontekst. Den kontekst hed gruppe og myte og natur og lyde og dans og kult og ritualer og animisme og sprog og en bestandig kamp for at være den der klarede sig bedst.

Konteksten har favoriseret dem der havde visse evner og visse anlæg. Og vi gættede tidligere på at den første animisme var i hvert fald 500.000 år gammel.

Det er indlejret i vores hjerner?

Ikke animismen i sig selv, men formentlig trangen til at se intentionen overalt omkring os.

Side 313. Pubertetsepoken

Det er vores egen kultur som vi skal tale om, men pubertetsepoken finder sted over hele kloden. På forskellig vis. Den handler om, hvordan vi gradvist gennem de sidste 10.000 år har differentieret os i forhold til hinanden. Og på baggrund af dét, har vi så gradvist fundet ud af, hvem vi selv er.

Både som individer, løsrevet fra flokken, og som kulturer i forholdet til andre kulturer – ontogenetisk såvel som fylogenetisk.

Det er i kraft af kulturene at vi overhovedet er noget som helst?

I takt med at kulturerne bliver mere komplekse, bliver vi det også?

Pubertetsepoken handler – i det vi taler om – udelukkende om vores egen kultur. Og det er historien om vores kultur, fra de første mennesker begyndte at opfinde landbruget i Mellemøsten for 10-20.000 år siden og hele vejen frem til Dr. Phil. Hvis talkshow handler om selverkendelse.

Eller mangel på samme. **"Hvem er jeg?"**; helt almindelige repræsentanter for den vesteuropæiske civilisation; ikke professorer eller genier – bestemt ikke genier! - men helt almindelige mennesker, gennem- analyseret foran millioner af mennesker som hver især sidder og tænker med. Reflekterer over deres eget liv og lærer sig selv og deres egne fejl at kende. Via satellitter og digitale forbindelser på fem kontinenter. - jeg har aldrig påstået at niveauet var højt, men det er eddermame komplekst!

10.000 års erkendelsesmæssig strukturel dybde?

Dét som pubertetsepoken skaber, er intet mindre end den totale omvæltning af stort set alt: Fra at være jægersamlere der er prisgivet naturen, bliver vi landbrugere og industrisamfund der kontrollerer naturen og sågar er i gang med at ødelægge den. **I vores uendelige dumhed og mangel på omtanke!** Fra at være mundtlige kulturer uden mulighed for at lagre information, bliver vi skriftkulturer der udvikler sig til informationssamfund. Fra at være shaman- kulturer, bliver vi til retssamfund. Fra at have kollektiv indentitet bliver vi retssamfund. Fra at have genetisk betingede kønsroller uden de store statusforskelle mellem mænd og kvinder, udvikler vi mytologier og lovgivning, hvor det ene køn totalt dominere det andet. **Mere dumhed og mangel på omtanke! Patriarkatet, en stupid forbandelse!** Fra at opfatte tiden og begivenhederne omkring os ud fra et cirkulært perspektiv, begynder vi at tænke lineært; ting gentager sig ikke altid; somme tider dukker chancen kun op én gang, og verden er til at forandre! Fra en stærk skæbnetro, udvikler individets mulighed for at planlægge og påvirke sit eget livsforløb. Fra at forklare alting ud fra mytologier og skrøner, opfinder vi fornuften og empirien: **(empiri: "videnskab" en viden som er baseret på erfaring = erfaringslære)** ting må efterprøves videnskabeligt før vi godtager en forklaring.

Med mindre man er bibelfundamentalist eller på anden måde troende fundamentalist?

Fra at være animister, udvikler vi **"moderne"** religion. Fra at være egalitære samfund, udvikler vi stærkt klasseopdelte samfund, hvor en lille elite sidder på alle ressourcerne, og den store majoritet er slaver eller lønslaver.

Side 320. Den utidige tidsregning

Når vi siger **"for 10.000 år siden"**, hvilket årstal er det så, ifølge den kristne tidsregning?

År 8.000 før Kristus?

Var der retfærdighed til i verden, så have vi lagt 10.000 år oven i vores tidsregning og taget hul på 12.000- tallet nu. Så ville de første landbrugskulturer nemlig være opstået omkring år 0, og så var kobbersmeltningen opfundet omkring år 3800, og dét skal vi kigge på, det ligger nemlig for størstedelens vedkommende før år 1.

Teenagerepoken?

Eller pubertetsepoken.

Sammenlagt en periode på 12.000 år?

Bingo! Allerede i den sidste del af istiden; for 15-18.000 år siden var der jægersamlere i det nuværende Syrien, Libanon, Israel og Palæstina som havde fundet ud af at høste og tilberede vildtvoksende kornarter. Men de havde endnu ikke gennemskuet at man selv kunne plante korn.

Vi ved også at der fandtes en jægerslamler-kultur med relativt faste bopladser for 12.000 år siden. I Jordan-dalen var der nogen der boede i stenhuse allerede 10.000 år før år 1.

Wadi Hammeh 27 har forskere kaldt deres lille by. Men de boede der ikke hele året. - Og hvorfra ved man at husene ikke var til helårsbeboelse, men at beboerne havde en semi-omvandrede jægersamler-tilværelse? - De havde ikke fundet ud af et system til at skille sig af med deres husholdningsaffald! Et typisk tegn på, om en kultur er bofast eller nomadisk, er, om de har organiseret køkkenmøddinger eller skiddet bare får lov til at ligge rundt omkring. I Wadi Hammeh 27 lå det overalt. Men med landbruget blev folk for første gang bofaste for alvor, og det kan vi se af deres køkkenmøddinger.

Agerdyrkingen og det at være bofast var et radikalt brud med al hidtidig menneskelig livsførelse og tænkning! Et radikalt brud på alle hidtidige præmisser for menneskelig kultur og menneskeligt liv!

Det er derfor, de har fortjent at få tildelt år 0?

Er det ikke mere rimeligt? Det var nemlig dér, moderne kultur startede!

I Mellemøsten?

Det er altid i Mellemøsten! For hør nu bare her: For 11.000 år siden fandt jægere i området omkring grænsen mellem Tyrkiet, Irak og Iran – **"kurdisk område"**, vil jeg gætte på at det svarer til i dag – ud af at tæmme vilde får. For omkring 9.300 år siden opstod verdens første store agerbrugs-samfund i det nuværende Tyrkiet; Catal Høyük hedder byen, og her har der boet flere tusinde mennesker. I områderne langs floderne Eufrat og Tigris, fra bunden af den Persiske Bugt i det nuværende Irak, og hele vejen op gennem Syrien, hen til Libanon og ned gennem Israel og Palæstina spredte landbrugsteknologierne sig. - Området bliver simpelthen kaldt **"Den frugtbare Halvmåne"**, fordi forholdene var optimale for at det første landbrug kunne opstå.

Og memerne kunne kopieres?

Og ikke mindst muteres! - Hvad betyder Mesopotamien?

Det ved jeg ikke?

Mellem floderne. Mesopotamien er landområdet mellem de to floder Eufrat og Tigris. Og floderne havde den formidable egenskab, at når sneen smeltede i bjergene, gik de over deres breder og overrislede jorden med vand og næring. - Området omkring Eufrat og Tigris er hvilket land i dag?

Irak.

Især i Anatolien og Irak stod landbrugskulturens vugge! Opdagelsen af at planter kunne dyrkes, medførte nemlig ny mytologi og nye vaner, og derved ændrede det hele kulturen!

Og det er i en eller anden grad den kultur vi stadig befinder os i? Som stenalderens irakere og tyrkere opfandt? Selv i Europa og USA?

I den yngre stenalderes tidligste mytologi blev høsten opfattet som frugten af et hierogami, et helligt ægteskab: jorden var kvindelig: frøene var hellig sæd: og regnen var himlens og jordens seksuelle forening. Det var almindeligt for menneskene at dyrke rituel sex, når de såede og plantede deres afgrøder. I den tidlige mytologi er agerbrug gennemsyret af vold, og føden bliver kun frembragt i en konstant kamp imod dødens og ødelæggelsens hellige magter. Sædekornet skal ned i jorden og dø for at kunne frembringe sin frugt, og dets død

er smertefuld og traumatisk.(...)
*Vi ser alt dette i myterne om Modergudinden,
hvis gemaler næsten alle bliver sønderrevet,
lemlæstet, brutaliseret skamferet og dræbt,
før de sammen med afgrøderne kan genopstå
til et nyt liv.*

*Karen Armstrong
Myternes Historie, 2005*

Men det bofaste landbrug opstod altså ny mytologi. Hvor totemismen før havde fokuseret på de enkelte fødevarer, de enkelte naturfænomener, og de enkelte byttedyr, og på hvordan man holdt sig på god fod med dyrene og hver enkelt arts kollektive ånd, så tog mytologien et skridt i en ny retning: fokus blev rettet mod jorden i sig selv. Jorden som en generel kilde til frugtbarhed og mad.

Og den frugtbarhed som man allerede forbandt med kvinden og hendes evne til at føde børn, blev forbundet med jorden.

Gaia! Det er her historien om modergudinden stammer fra?

Den mytiske og mystiske sammenhæng der før havde været mellem menneskene og dyrene, blev erstattet af en sammenhæng mellem menneskene og planterne. Forplantningen i sig selv kommer i fokus.

Det var derfor bønder i gamle dage havde samleje på marken? For at sikre sig at frugtbarheden blev overført til jorden?

Den slags traditioner kan du godt finde. Det er sandt. Også her i Skandinavien. - Det er jo i øvrigt også derfor det hedder jord-moder; børnefødsler og jordens frodighed hang sammen.

Og nu spekulerer vi lidt – det har vi jo sådan set gjort et par gange før, men nu gør vi det altså igen: Mændene var altså vant til at gå på jagt, og kvinderne var vant til at samle bær og frø. - Hvem opfandt agerbruget og satte gang i hele den moderne kultur?

Kvinderne! - de old-tyrkiske kvinder?

Enten de old-semitiske eller de old-tyrkiske – eller dem begge to uafhængigt af hinanden. I første omgang ejede kvinderne markerne og udviklede dyrkningsmetoderne. Det er ikke spekulation, det ved man. Derfor fik kvinderne det sociale overtag, og der opstod det fænomen som hedder **"matri-lokation"**; at ægte manden er forpligtet til at bo i sin kones hus.

Mens mændene gik på jagt, ophobede kvinderne fast ejendom?

Fra at de to køn havde været nogenlunde ligebyrdige som jæger samlere, blev jordens frugtbarhed kædet sammen med kvindernes frugtbarhed, og kvinderne blev ansvarlige for høstens størrelse, for det var dem der kendte til skabelsens **"mysterium"**.

Det første korn blev altså høstet cirka 15.000 år før år 1, og det deciderede agerbrug med såning, høst og henlæggelse af såsæd opstod 10.000 år før år 1.

Og det vil du gerne kalde år 0?

Fordi det var her, mennesker for første gang begyndte at kontrollere naturen og lure den fiduserne af. Og fordi det ville gøre tilgangen til vores egen historie til at forstå, når man ikke skal sidde og regne baglæns hele tiden!

Omkring 6.500 år før år 1 blev vildtkvæg domesticeret i Mellemøsten, altså oksen og samtidig spredte dyrkningen af byg og hvede op opdræt af kvæg og får sig til Egypten og Europa. - Og det var så også på dét tidspunkt at kineserne fandt ud af at dyrke ris langs Yangtze- floden.

Hvornår kom landbruget til Danmark?

Omkring 4.200 før år 1, da nogle indvandrere havde teknologien med sydfra.

4.200 f.kr. Bønderne er fremmede sydfra, og de bringer

et færdigt kulturkompleks med sig, kendetegnet ved særegne lerkar med tragtformet hals, vidt udbredt over Nord- og Mellemeuropa (tragtbægerkulturen). En massiv indvandring er der imidlertid ikke tale om. De nye er fåtallige og kommer i smågrupper, familievise, medbringende såsæd og husdyr og over lange tidsrum.

Kai. A, Petersen

Danmarkshistoriens Hvornår Skete Det 1985

Den rene kvægavlens åndelige liv og velfærd er knyttet til hjorden. Han har ofte vakt Europæerens forundring ved sin hårdnakkede uvilje overfor den tanke at køer var til at sælge: han sulter ihjel, før han skiller sig ved sine hjorder, i hvert fald fra den hellige hjord, der udgør stammen i hans besiddelse. Nydelsen af kødet er en hellig handling, gennem hvilken han fornyr sin åndelige og legemlige kraft.

Vilhelm Grønbech

Primitiv Religion

Side 329. Rigtige mænd og deres værktøj

Bønderne (...) måtte derfor udvikle nye redskaber til specielle formål, for eksempel stenøkser til skovrydning, hakker og graveredskaber til bearbejdning af jorden og stensegl til høstbrug. Til brug for opbevaring af føden udvikledes også en række nye hjælpemidler: kværnen til fremstilling af mel fra det dyrkede korn samt lerpotter til opbevaring af mad og til at koge i. De tidligste kendte lervarer stammer fra Japan omkring år 11.000 f.Kr. Den samme opfindelse gjorde man uafhængigt heraf i Mellemøsten cirka 3000 år senere.

John Haywood

Historisk Verdensatlas

Det matriarkalske samfund varede ikke for evigt. **Hvilket jeg mener var en stor fejl.** Omkring år 5.000 før år 1 havde man – jeg gætter stadig på kvinderne – i Mesopotamien fundet ud af at lave kunstig overrisling af landbrugsjorden omkring de to floder Eufrat og Tigris. Det gav større udbytte, end dengang man bare benyttede sig af flodernes naturlige overrisling af jorden.

Men hvad skete der omkring år 4.500 før år 1?

Mændene tog over?

Ikke fra den ene dag til den anden, men der skete noget som kom til gradvist at få betydning. De opfandt nemlig hvad?

Sværdet?

Ploven. Med ploven blev det muligt at dyrke afgrøder i tungere jorde end tidligere, og det kan ikke udelukkes at det også var kvinderne der opfandt **den**....

Side 331. Og så er der i øvrigt en pudsigt ting i forbindelse med landbruget som vi skal have med: vi er vant til at tænke på landbruget som en teknologi der medførte øgede fødevarerressourcer. Det gjorde det også, men befolkningstallet svarede igen med at stige. Faktisk viser det sig, når man undersøger nutidige jægersamlere og deres livsstil, at de med langt mindre arbejdsindsats kan skaffe meget mere føde på kortere tid, end bønder kan. Det kræver bare et

større areal. Er skal cirka 25 kvadratkilometer skov til at brødføde én jægersamler. Et opdyrket areal på samme størrelse kan med ret simple metoder brødføde mindst 50.

Så før eller siden ville det have været en nødvendighed at opfinde landbruget?

Måske **var** det derfor de opfandt landbruget. Måske **var** der ved at blive overbefolket i Mellemøsten, og ingen havde lyst til at flytte.

De blev simpelthen tvunget til at slå sig ned.

Når man sammenligner knoglerester af de første landbrugere og samtidige jægersamlere, så har det stik mod al forventning vist sig at jægersamlerne havde det bedre. De var højere og mere velnærede. Bønderne derimod havde slidskader på både knogler og led, og de havde spor af alskens sygdomme som jægersamlerne slet ikke kendte til. Tuberkulose, for eksempel, det var oprindeligt en kvægsygdom, men den sprang til mennesket, da vi begyndte at bo sammen med dyrene. **Der er en vigtig information her. Vi bør gentænke vores moderne samfund efter denne model fra fortiden. Tænk på alle de psykologiske skader det moderne samfund påfører os.**

Foruden forureningen, overbefolkningen, udryddelsen af naturens mangfoldighed mv.

Læs her Jeanette Varberg bog *URTID* fra 2021 om menneskets udvikling og samspil med den natur, vi lever i, og som til alle tider har formet vores måde at være i verden på. I bogen har Jeanette Varberg desuden et vågent øje for kvindernes rolle som andet og mere end dem, der føder børn i skyggen af mændene.

Kan du huske hypotese III fra i går?

Jeg har den på min blok... her... "Marginalen mellem fordele og ulemper bliver mindre, jo mere højteknologisk eller kompleks teknologien er; jo mere kompleks, desto hurtigere indtræder ulemperne ved teknologien." "Og graden af fremskridt falder eksponentielt i takt med at kompleksiteten stiger."

Hvad hed hypotese XV?

"Ny teknologi skaber social polarisering, og det er først, når teknologien er ved at være forældet at den skaber en udfligning, en generel velstandsstigning." - Samme udvikling som i forbindelse med den industrielle revolution? Ny teknologi medfører fattigdom?

Interessant, ikke?

Men kompleksiteten stiger som bekendt eksponentielt, så efterhånden medførte landbruget rent faktisk en velstandsstigning. Der kom overskud, og det gjorde der især i Egypten og i områderne omkring Eufrat og Tigris, hvor man havde fundet ud af kunstig overrisling af markerne. Og hvordan det er lykkedes dem at opfinde overrislingen og udvikle teknologien og alligevel tilskrive den guderne, det må du ikke spørge mig om! - Eller det vil sige, det må du gerne for de myter som blev til i området, de siger nemlig at guderne skabte mennesket til at pukke for sig! **Måske var det ikke guderne, men besøgende fra rummet! Alle gamle skrifter og religioner fortæller om besøgende fra rummet som er guder! Læs her mine filer om fortidens teknologi. Og mine bøger om samme teknologi.**

Det var guderne der styrede landbrugsarbejdet?

Landbruget kastede overskud af sig, og velstandsstigningen betød at bønderne blev i stand til at brødføde en præstestand; en præstestand som ikke behøvede at udføre andet arbejde end at have monopol på magten til guderne. **Og dermed til viden.**

Da de første store landsbyer opstod for cirka 10.000 år siden, da bestod de af stammer med omkring 200 medlemmer. Høvdingen – alfa-hannen, om du vil – havde myndigheden til at træffe beslutninger på stammens vegne, men ellers var der ikke den store indbyrdes forskel i status og velstand. Men da den kunstige overrisling blev muteret frem omkring 5.000 år før år 1, og da ploven kom omkring 4.500 før år 1, da betød det at stadig flere mennesker kunne bo inden for det

samme geografiske område. Og det betød at de første større bysamfund i Mesopotamien og Egypten opstod. Og med bysamfundene opstod decideret håndværk og en reel arbejdsdeling.

Derunder den professionelle præstestand.

Samtidig indførte klanlederne arvefølge. Anføreren for den vigtigste klan var også hersker over det samlede klandømme; klandømmet kunne dække over flere byer, og øverste mand i toppen af pyramiden – knudepunktet i kulturens skalafri netværk – blev også tilskrevet guddommelige kræfter, eller i det mindste direkte guddommelig kontakt. Og dermed var skabelsen for både samfundsstruktur og mytologi – faktisk helt frem til vor egen tid – skabt.

Det var den øverste leder og hans konsorter, der styrede samfundsøkonomien. De behøvede ikke at arbejde. De yngre medlemmer af klanen havde stående ordre til at levere dem mad som tak for godt lederskab og beskyttelse - en tidlig form for beskatning. Efterhånden som den øverste ledelse fik stadig større behov for at demonstrere sin rigdomme og magt ved hjælp af fine våben og smykker, opstod der i de fleste klandømmer en klasse af håndværkere.

John Haywood

Historisk Verdensatlas, 2000

Side 336.

Det synes, som om guderne oprindeligt foretrak menneskekød, men efterhånden som den menneskelige moral udviklede sig, måtte de nøjes med dyreofre. En liturgisk tavle, fundet i de sumeriske ruiner, siger med sælsom teologisk forudelse: "Lammet træder i stedet for menneskene, han har givet et lam for et menneskes liv." Denne mildning af sæderne kom præsterne til gode, og de blev snart den rigeste og mægtigste klasse i de sumeriske byer.

Will Durant

Verdens kulturhistorie

Ikke den dybe tallerken, men...

Nå, hvilken fantastisk opfindelse gjorde old-irakerne omkring 4.000 år før år 1? Du kan slet ikke forestille dig din verden uden – Du bruger opfindelsen hver dag.

Skriften?

Hjulet. Først var det pottemagerhjulet 4.500 år før år 1, men omkring år 4.000 var der nogen der fandt på at sætte det på en vogn. Hjulene var massive træskiver, og vognene har været tunge som bare fanden.

Side 339. Men vi skal lige tilbage til hjulet og kærren, for hjulet betød at det blev muligt at transportere både afgrøder og handelsvarer og andre ting i hidtil uset omfang. - Og med handel opstår?

Kompleksitet?

Udveksling af idéer. Og, ja, øget kompleksitet! Og sideløbende med landbruget og ploven og pottemagerkunsten og hjulet begyndte de også at udvinde metal. Kobber blev smeltet i det nuværende Tyrkiet omkring år 6200, og bronze blev fremstillet i Mellemøsten år 3800. - Og hvad fandt de på i det nuværende Pakistan omkring år 5500?

Det kan jeg da ikke gætte?

Dyrkning af bomuld. Vævning af uld, hør og bomuld blev i det hele taget udviklet i løbet af 5000-tallet og de næste årtusinder frem. (...)

I det hele taget er jeg overbevist om at grunden til at religionerne helt frem til i dag har været så bange for bare bryster og utildækkede kønsorganer af enhver art, det er at tildækningen er et symbol på kontrol med forplantningen, med kønnet, med naturen. Der er ikke noget mere truende for kulturen end naturen, og til naturen hører blandt andet de kropsfunktioner vi ikke har kontrol over; afføring, sædafgang, menstruation og fødsler. Derfor var man nødt til at kapsle det ind med tøj og i nogle ritualer og myter sammen med resten af naturen, så drifterne og naturen ikke løb løbsk. Tøj og tildækning beskytter mod samfundets sammenbrud.

- Og med tøj på kroppen begynder vi så at bevæge os ind i dét der kaldes historisk tid. Så snart vi kommer op i 3000-tallet – altså fra år 4000 til år 3000; det er den skide bagvendte tidsregning! - så kan vi nemlig i langt højere grad dokumentere udviklingen. Og derfor er vi nu fremme ved et folk og en kultur som var vanvittigt væsentlige, ikke alene for historien, men også for os selv!

Sumererne byger kulturens vugge

De tidligste sumeriske byer havde ikke megen lighed med vore dages bysamfund. Da man endnu ikke havde taget penge i brug, var der ingen markeder. Folk modtog mad klæder og andre genstande som betaling for udført arbejde, eller man byttede varer indbyrdes. Et beskedent antal rige mennesker boede i paladser, mens flertallet boede i rønner, som hverken havde vand eller sanitet installeret. Husene var bygget af mudder. Sten som var sjældne, brugte man stor set udelukkende til fremstilling af skulpturer. Det hændte at løver i de sene nattetimer trængte ind i byerne og jog hærgende rundt på hustagene.

John Haywood

Historisk Verdensatlas, 2000

Sumererne som vi nævnte før. Nede i det sydlige område omkring Eufkrat og Tigris; nede i Mesopotamien. Sumer bliver selve landet kaldt. [Læs videre i bogen om myten Gilgamesh og Enkidu. Et stort heltekvad som er udgivet på dansk i nyoversættelse i 2002, frem til side 350.](#)

Side 350. Nu lader vi så lige Mesopotamien og semitterne ligge lidt, og vender blikket mod et andet stort folk som har været med til at forme vores egen verdensforståelse.

Egypterne?

Egypterne opfandt hieroglyfferne for cirka 3.200 år før år 1. - Eller fik idéen fra Sumer. Faktum er i hvert fald at egypterne, i kraft af hieroglyfferne, blev nogle af verdens førende astrologer, medicinere, arkitekter, ingeniører, bygherrer, kemikere, matematikere og teologer. De skabte med andre ord en velstand og et samfund som var fuldt på højde med sumerernes i både kreativitet og kompleksitet, men afgjort anderledes.

Hvordan?

Dét som de er mest kendt for, pyramiderne og mumierne, er memmer som ingen andre har kopieret. Men de memmer som andre kulturer har taget til sig, dem er egypterne ikke kendt for. -

Det er da mærkeligt! Selvom rige romere langt senere lod sig balsamere, så var det ikke en udløber af det egyptiske fænomen.

Der er i det hele taget usikkerhed og uenighed om, hvordan den egyptiske kultur overhovedet opstod, men dét man hælder mest til i øjeblikket, det er at det tidligste landbrug i Nildalen opstod cirka 6.000 år før år 1. og cirka 2.000 år senere, altså omkring år 4000 slog en skønnsom blanding af nubiere, etiopiere og lybiere – samt formodentlig nogle indvandrende semitter – sig ned omkring Nilen og blev bofaste. I de næste 1.000 år udviklede de landbrugskulturen, og så snart de havde

hieroglyfferne, gik den egyptiske kultur ind i en veritabel opblomstringsperiode. Derefter har vi nemlig dét Egypten som vi tænker på, når vi siger Egypten.

Den virkelige udvikling i den egyptiske kultur fandt sted fra år 3000, hvor det Øvre Egypten og Nedre Egypten blev samlet under ét; den første pyramide blev bygget i 2630 og fra år 1500 og fremefter havde riget sin største geografiske udstrækning, men da var kulturen stagneret.

Fra omkring år 1000 gik det ned af bakke, og fra cirka år 700 var deres storhedstid og dét vi tænker på som **"Egypten"**, forbi. - Det er sgu da ikke til at finde ud af! Det her bagvendte system er da komplet idiotisk!

Jeg kan godt se at det ville have været nemmere. - Hvad skulle det ellers have heddet?

År 3000 før år 1 skulle have heddet år 7000. Egyptens kreativitet skulle have ligget i 7000-tallet og deres kollaps i 9000-tallet; så havde det givet meget mere mening og et langt bedre overblik!

For så kunne man se at den egyptiske kultur opstod 7.000 år efter det allerførste landbrug?

Men nu er det altså ikke sådan, og så må du finde dig i at vi skal regne baglæns!

Det interessante er under alle omstændigheder at det samlede egyptiske kongerige opstod stort set samtidig med at de fik skriften, og cirka 2.000 år senere gik det i opløsning, inden den græske og den romerske kultur opstod.

Den første virkelige person i den kendte historie var ikke en erobrere eller en konge, men en kunstner og videnskabsmand - Imhotep, læge, arkitekt og første rådgiver hos kong Zoser. Han gjorde så meget for egyptisk medicin, at senere generationer tilbad ham som en gud for kundskab, skabelsen af deres videnskab og deres kunst, og samtidig synes han at have oprettet en skole for arkitektur, som forsynede de følgende dynastier med historiens største bygmestre.

Will Durant

Verdens kulturhistorie

Det bemærkelsesværdige ved egypterne, det er som sagt at deres største opfindsomhed fandt sted i løbet af de første 5-7000 år. Den første pyramide blev bygget i 2630 af Zoser som var farao frem til 2611, og de næste par hundrede år udviklede egypterne det meste af dét vi i dag opfatter som den egyptiske kultur. Men efter det femte dynasti fra 2500-2300 blev der stor set ikke tilføjet noget nyt. (...) Hvilket vil sige at hele den egyptiske mytologi også havde sin største udvikling tidligt i 2000 tallet. Altså fra år 3000 til omkring 2300. Jeg **hader** den her tidsregning!

Jeg kan godt se at den er forvirrende!

Læs om den egyptiske religion, kødets opstandelse og et evigt liv, frem til side 356.

Side 356. En anden ting som peger i retning af en gryende selvklaroverhed, det er dét retssamfund egypterne udviklede. De havde godt nok ingen nedskrevne love – ikke noget vi har fundet, i hvert fald – men de havde domstole, og sågar noget der minder om lighed for loven; i det mindste måtte der ikke gøres forskel på rig og fattig, og både mænd og kvinder kunne på lige fod indgå aftaler og slæbe folk i retten eller vidne. Desuden krævede dommerne at sagerne skulle forelægges både af anklager og af forsvarer, og at det skulle ske skriftligt!

I det hele taget havde de et vanvittigt velorganiseret, administrativt system, og i løbet af deres storhedstid udviklede de regulære uddannelsesinstitutioner til at skabe dygtige embedsmænd.

Det næste som er interessant ved Egypten, det er at de også på mange måder havde en ret stor ligestilling mellem mænd og kvinder. Og at de ikke var bange for sex. Heller ikke kvinderne.

Faktisk var det ret sent i Egyptens storhedstid at de gik væk fra et meget matriarkalsk indrettet samfund og over til et patriarkalsk samfund. **Hvilket var en dumhed!**

Men helt ligestilling var det ikke.

Faraonerne var mænd?

Og den farao der ikke var det, hun måtte foregive at være det! **Hatshepsut** som var farao en gang i 1400 tallet f.Kr. klædte sig ud som en mand, med falsk skæg, når hun trådte frem for folket.

Da den hellige tradition krævede, at enhver egyptisk hersker skulle være søn af den store gud Amon, måtte Hatshepsut ordne det sådan, at hun både var mand og gud. En biografi blev digtet for hende, ifølge hvilken Amon var kommet over hendes moder Ahmasi i en strøm af vellugt og lys og havde sagt, at hun skulle føde en datter i hvem al gudens magt og styrke skulle manifestere sig på jorden.

Will Durant

Verdens Kulturhistorie, 1935

Hatshepsut

← Oldtidens Egypten

Hatshepsut, egyptisk dronning, regerede 1473-1458 f.Kr. Hatshepsut var datter af Tuthmosis 1. og dronning til sin halvbror Thutmosis 2. Ved hans død i 1479 f.Kr. regerede hun Egypten for sin ganske unge stedsøn Thutmosis 3. I hans syvende regeringsår blev Hatshepsut proklameret farao og var således medregent til Tuthmosis.

Den kendteste begivenhed fra Hatshepsuts regering var flådeekspeditionen på Det Røde Hav til røgelseslandet Punt ved Afrikas Horn. Relieffer i hendes dødetempel i Deir al-Bahri over for Luxor viser denne rejse.

Hatshepsut stod bag flere store byggerier og har efterladt sig talrige portrætstatuer. Flere år efter hendes død blev mange af hendes statuer og monumenter ødelagt; den egentlige årsag dertil er uvis. Hendes mumie blev fundet i 1903 af Howard Carter, men den blev først identificeret i 2007.

Det interessante er den rolle som almindelige kvinder havde i Egypten. Kvinderne var ikke alene **"herre"** i deres eget hus, ejendelene blev også arvet i kvindelig linje; arven fulgte kvinderne, ikke mændene.

I stedet for at sikre at ejendommen blev i familien ved at stække kvindernes seksualitet, så lod man bare kvinderne arve? - smart!

Så nemt kan det gøres! - Konsekvensen var så – ifølge nogle egyptologer, i hvert fald – at mændene giftede sig med deres søster for at beholde ejendommen i familien.

Af Birgit Klein 's bog "Jeg er Vejen, sandheden og livet" 1985

Jesus på jorden – nogle vigtige inkarnationer.

Side 33. I uddrag: I den første cyklus på jorden havde Jesus valgt skiftevis at inkarnere som mester og som ganske almindeligt menneske. Også som kvinde. Dette var et meget bevidst valg for at prøve sig selv på sin ydmyghed i de mere anonyme inkarnationer.

Samtidig med kataklysmen for 12.000 år siden grundede den ægyptiske kultur, hvor Jesus ret tidligt inkarnerer og bliver en af de førte faraoer. Datidens fyrster blev betragtet som Guds udvalgte og fik gude-status. Jesus blev en højt skattet leder for en del af Ægypten.

Side 358. *Så hvor gik det galt? Hvornår begyndte mændene at eje deres kvinder?*

Du får lige lov at svede lidt endnu!

Egypterne udviklede altså afgjort et retssamfund. Blandt andet havde de faste domstole i tre af de største byer. Men de benyttede også straffemetoder og andre grumme sager som var i fuldt

samklang med, hvad andre samfund på samme tid præsterede, og de havde slaver som fik både prygl og levede kummerlige liv.

Men dét med retssamfundet er værd at hæfte sig ved. For dét som selvfølgelig er interessant ved hele denne her proces med stadig større byer, stadig flere mennesker på samme sted og stadig større imperier, det er netop den indvirkning det har haft på vores verdens- og virkelighedsopfattelse.

Vores selverkendelse og individuelle selvklaroverhed?

Og vores omgang med hinanden i det hele taget. Det er lidt vanskeligt at afgøre, hvem der egentlig opfandt retssamfundet, men det var enten sumererne eller egypterne. De ældste egyptiske referencer til deres retssystem er fra cirka år 2400, og i Sumer var der en konge som gennemførte en del **"lovreformer"** omkring år 2300, **Uruk-Akinas** hed han. Men det betyder jo at der har været tidligere love han kunne reformere. Og læser man andre kilder, så siger de at **Ur-Nammu** skabte en lovgivning der er kendt som verdens ældste. Han var konge i **Ur** fra 2111. f.Kr.

Kong Ur-Nammu udgav en lovsamling i den store gud Shamash' navn, et bevis for at herskerne tidligt erkendte nytten af forbindelsen mellem politik og religion.

Efter at guderne var fundet nyttige, steg deres antal væsentligt; enhver by, enhver stat og enhver menneskelig virksomhed fik en eller anden inspirerende og regulerende guddom.

Will Durant

Verdens Kulturhistorie

Det sikreste er formodentlig at slå fast at den skrevne lovgivning opstod mellem 2500 og 2000, og at den var betydeligt mindre mandschauvinistisk end meget senere lovgivning, men også at den afveg fra moderne lovgivning på en række punkter. Især fordi det var en religiøs lov.

Ingen adskillelse af kirke og stat?

Kirken **var** staten. Staten var kirken. Kongen var endda en gud! I bogstaveligste forstand. Guderne havde skabt verden og opretholdt orden. Loven sikrede orden og var givet af guderne.

Den der forbrød sig mod loven, forbrød sig mod guderne. Dommerne var præster og præsterne var dommere. Og når guderne blev vrede, så sendte de alskens ulykker og uvejr ned over de syndige mennesker og hele det samfund, hvori synderne befandt sig.

Tortur kunne forekomme for at fremtvinge sandheden.

Den almindeligste straf var stokke prygl, sommetider greb man til legemsbeskadigelse som afhugning af næse, øren, hånd eller tunge, man idømtes forvisning til tvangsarbejde i miner, eller henrettelse ved kvælning, halshugning, stejlning eller brænding.

Den strengeste straf var levende balsamering, hvor den dømte langsomt bliver ædt op af ætsende natron.

Will Durant

Verdens Kulturhistorie, 1935

Side 360. Lovgivningen har været en simpel konsekvens af både deres verdenssyn og det faktum at der boede så mange mennesker i de store byer. De var simpelthen for mange til at alle kunne komme til kongen eller klanlederen for at få afgjort en sag, hver gang der opstod et problem. Det var nødvendigt at have regler som var alment kendt.

Så det er virkelig ét af de store skridt i menneskehedens historie?

Private domsafsigelser er underminerende for alle samfund. Lovgivning og en øvrighed dr har magten til at gennemtvinge lovgivningen, beskytter individerne mod hele tiden at befinde sig i den situation, hvor de selv skal beskytte sig mod deres medmennesker og deres forgodtbefindende.

Det interessante er jo nemlig at se, hvad der sker, når retssamfundet smuldrer. Når imperierne bryder sammen. Det skete for Sumer, det skete for Egypten, og det skete fordi de imperier som fulgte efter.

Anarki? Uden formynderskab – hvad er forskellen?

At uden en eller anden form for ledelse, så smuldrer samfundet. Egypterne opdagede det i to længere perioder under deres 2.000-årige storhedstid. Sumererne oplevede det samme.

Samfundet smuldrede, og klanlederne vendte tilbage til deres hidtidige magtudøvelse som formodentlig har været, mildt sagt, vilkårlig. Hvem var verdens første imperiebygger?

Som erobrede eller grundlagde et imperium?

Side 363. Akkaderne

Det var Sargon af Akkad, og derefter komme vi til akkaderne som vi allerede har nævnt et par gange. År 2334 erobrede Sargon hele Sumer. Han var høvding i byen Akkad, hans mænd var fra Akkad, og derfor skabte han dét som kom til at hedde Det akkadiske Imperium. Frem til sin død i 2294 underlagde han sig hele Den frugtbare Halvmåne, med undtagelse af dét der i dag er den sydligste del af Libanon samt Israel og Palæstina, og dermed skabte han verdens første imperium.

[*Læs her IMPERIER Fra oldtid til nutid 2017*](#)

*Ødelæggelsen af en by kan ikke altid
anses for at være en vedvarende ulykke,
fra et arkitektonisk og hygiejnisk synspunkt
kan det endog være en fordel.*

Will Demant

Verdens Kulturhistorie

Den første store landbrugskultur vi har fundet, Catal Höyük, opstod i det nuværende Tyrkiet omkring 7.300 år før år 1, og det må have været en være ret veludviklet landbrugskultur, siden landbruget kunne brødføde så stor en by. Fra Anatolien spredte landbruget sig så mod øst og vest. Mod øst har landbruget gradvist bredt sig ud gennem landskabet, og mod vest har nogle anatolske bønder sejlet over til Grækenland med deres husdyr og sædekorn, og så har landbruget spredt sig derfra og til resten af Europa.

Omkring år 6200 begyndte det igen at rykke i Catal Höyük, for da fandt man nemlig ud af at udvinde kobber – det er det tidligst kendte eksempel på metaludvinding i verden. Anatolien var desuden rigt på det tin som var nødvendigt for at kunne fremstille bronze, og dermed var grunden lagt for at Anatolien kunne blive et landbrugs-, håndværks- og råvaremæssigt knudepunkt.

Omkring år 4000-3000 opstod nemlig den såkaldte **Hatti-kultur** i Anatolien efter år 3000.

Side 366. Øvre i øst, i Indus dalen, var der i 3000-tallet de oprindelige pakistanere og indere som udviklede **Harappa-kulturen**. - Harappa-kulturen i Indus dalen var lige så højt udviklet en kultur som dét der fandtes i både Mesopotamien, Hatti og Egypten. Blandt andet havde de deres egen skrivekunst og omfattende byplanlægning. Desværre har det ikke været muligt at knække koden til skriften i Harappa-kulturen, så vi ved ikke særlig meget om den.

Nord for Sortehavet begyndte der at ske løjer omkring år 5000-4000 i det nuværende Moldavien, Ukraine og Kaukasus og i det hele taget oppe på de russiske stepper. (...)

Vi ved at i løbet af 4000-tallet begyndte de at begrave deres døde i små jordhøje, de såkaldte **kurgan**, deraf kulturens navn. (...) Men jordhøjene var ikke det mest interessante ved dem, for inde på de russiske stepper rendte de nemlig på hesten. I første omgang har de formodentlige jaget dem på grund af kødet, men cirka omkring år 4000 tæmmede de den, og dét satte gang i noget.

Side 369 Hvad har gennem tiderne været Nationalmuseets største danske klenodie, bortset fra Guldhornene som blev stjålet? En genstand fra omkring år 2000 før år 1, meget ramponeret?

Solvognen? Det var hesten der trak solen hen ovre himlen?

Det var det i hvert fald i **kurgan!** - En anden ting der karakteriserede kurgans religiøsitet, var at de ikke byggede templer, men holdt deres seancer under åben himmel. - Der er ingen tvivl om at vi andre har fået hesten fra kurgan, og at der er fulgt en del mytologi med.

Side 371. Fra uenighed til treenighed

En af de ting historikere og religionshistorikere har hæftet sig ved, er at oldtidens indoeuropæere alle havde et stærkt hierarkisk opbygget samfund. Deres samfund bestod af tre klasser; præster, krigere og kvæg- eller landbrugere, og samfundsoptegningen svarede til deres religiøse ideologi der skelnede mellem tre funktioner: den magiske og juridiske magtudøvelse, krigsguderne og krigsmagtens funktioner, og til sidst alle de funktioner som guderne for frugtbarhed og økonomisk fremgang havde.

Man kan rekonstruere visse strukturer i den fælles indoeuropæiske religion.

Først er der de få men værdifulde fingerpeg i det religiøse ordforråd.

*Fra disse studiers begyndelse har man været enige om at se den indoeuropæiske rod **delwos**, "himmel", i de ord, er betyder "gud" og i hovedgudernes navne:*

Dyaus, Zeus, Jupiter. Gudsbegrebet viser sig at hænge sammen med himlens hellighed, dvs. med lyset og "transcendens", og deres videste forstand med

tanken om herredømme og skaberevne i dens umiddelbare betydning;

skabelse af verden og fadderskab. Himlen(s' Gud) er ført og fremmest Faderen;

jfr. den indiske Dyauspitar, den græske Zeus Pater, den illyriske Daipatures,

den indiske Jupiter, den skytiske Zeus-Papaios, den thrako-frygiske Zeus-Pappos.

Mircea Eliade

De religiøse ideers historie

373. *Det er ellers nogle ordentligt hop, vi tager*

Sådan er det, når man forsøger at få overblik over 12.000 års historie!

Efter Sargons død i 2294 f.kr, smuldrede Akkadien som sagt, og bystaterne begyndte endnu en gang at bekrige hinanden. Men gradvist fik én af byerne overtaget. - kan du huske historien og Babelstårnet?

374. *Det var noget med at alle folk talte forskellige sprog, ikke?*

Et af de første store fundamentale tanker som alle tidligere agerbrugskulturer havde til fælles, var at verden havde et centrum. (...) Verdens centrum var dét punkt som fysisk udgjorde landsbyens eller byens centrum, eller det centrum som fandtes i klanens hovedby.

I oldtiden var hver eneste by en hellig by.

Beboerne i disse tidlige bysamfund opfattede deres kulturelle færdigheder som noget dybest set guddommeligt, ligesom deres forfædre havde betragtet jagt og agerbrug som hellige og sakramentale aktiviteter. (...)

Hver by blev betragtet som en særlig guds jordiske ejendom, og hver borger – fra regenten til den mest ydmyge arbejder -

var ansat af deres skytsguddom – af Enlil, Enki eller Inanna.

Karen Armstrong

Mytens historie, 2005

Side 375. Med lov skal man land bygge

Vi talte om retssamfund før, og de ældste samlede lovkomplekser vi kender til, stammer netop fra Babylon. Den kendteste lov er nok Hammurabis, men der er faktisk to love som ser ud til at være ældre; **Lipid-Ishtars** og **Eshunnas** love.

De var konger eller hvad?

Omkring år 2000. f.Kr. Og ud over at det er interessant at deres lovgivning vidner om et handels-samfund som vi absolut kan identificere os med – med etiske undtagelser – så er Lipid-Ishtar interessant som person, fordi han i indledningen til loven beskriver sig selv som en der har reddet et helt folk fra slaveri.

Ligesom Moses?

Bortset fra at Lipid-Ishtar ikke førte dem nogen steder hen, men befriede deres byer og satte dem fri. Det er i hvert fald, hvad teksten siger, og vi ved ikke ret meget andet om ham. Måske erobrede han bare byerne og kaldte det "frihed".

Eshunnas lov er derimod interessant af en anden årsag, nemlig princippet om "**øje for øje og tand for tand**".

Det er måske ham det stammer fra?

Det er lige netop **ikke** ham det stammer fra! Tværtimod har hans lov udelukkende et erstatningsprincip i forbindelse med legemsbeskadigelse; der skal hverken prikkes øjne eller slås tænder ud!

Men anderledes bliver det, når vi når frem til området nok mest kendte lov, og dermed én af de kejsere eller konger af Babylon som er blevet mest berømt: **Hammurabi**.

Han indførte "øje for øje og tand for tand"?

I bogstaveligst forstand! 1792-1750 var hans imperium. f.Kr.

Omvendte tal igen.

Hvilket jo ikke ligefrem gør det lettere at få et indtryk af at han kom 1.600 år efter Summers og skriftens opståen, og godt 500 år efter Sargon af Akkad.

Nå; Hammurabi var noget af en tyran. Men han skabte rent faktisk et imperium om var et retssamfund. Eller lad os kalde det "*et retssamfund med visse mangler*"! Der var nemlig hverken lighed for loven eller mange af de andre helt fundamentale ting som vi forbinder med et retssamfund. Men Hammurabis lovgivning er blevet berømt, fordi store dele af loven rent faktisk overlevede ham og satte sig spor langt ind i tiden efter ham, og fordi han huggede den ind i en stentavle, så alle kunne se den. - Og ikke mindst fordi vi har fundet den!

Hammurabi

Hans blodige sejr over alle medbejlere og han hensynsløse griben efter magten som overkonge er dokumentarisk bekræftet. I Lertavleoptegnelserne fastholdes det imidlertid udtrykkeligt, at Hammurabi hele tiden undgik anvendelse af magt, hvis han kunne nå sit mål gennem forhandlinger. Han ødelagde kun byer, når det af strategiske grunde ikke var til at undgå. Han skånede områdernes befolkning, som han gjorde sig underdanig. Han ville udnytte deres arbejdskraft. Jo flere mennesker, der levede under hans herredømme, des flere betalte skat. (...)

Lovsamlingens tohundrede og toogfirs paragraffer var ikke overskueligt ordnet. De var tilsyneladende vilkårligt knyttet sammen, som om kongen havde underkastet den ene sag efter den anden en retskendelse, alt efter som sagen var kommet ham til efterretning. (...)

Alle beboerne i Toflods-landet, hvad enten de var rige eller fattige,

var omfattet af lovgivningen. For de forskellige lag i befolkningen - frie, halvfrie og slaver – fandtes der forskellig ret. De frie blev simpelt hen kaldt "mennesker". De halvfrie hed "mushkenu" efter det knæfald, med hvilket de måtte hylde kongen, deres pragtherre, eller templets præster. Slaverne havde ingen ret. De var "besiddelse" blev behandlet som sag og ikke som "menneske".

*Fra Paul Frischauer
Det står skrevet*

I praksis har Hammurabis Lov jo nok mere handlet om de regler som kongen selv syntes at guderne ville have menneskene skulle leve efter. Det mærkelige ved Hammurabis Lov er at på den ene side er det i høj grad netop den lov der har formet vores tradition for et retssamfund men en nedskrevet og offentliggjort lovgivning, og loven var ubetinget en forbedring af de svagestes retsstilling i forhold til den lovløshed der herskede mange steder, inden loven kom. Den er en pragmatisk civil- og strafferetslig lov for et veludviklet handelssamfund. Der er heller ingen tvivl om at betydelige dele af Hammurabis Lov lever videre i Det gamle Testamente og Koranen.

Men på den anden side afviger loven i den grad fra både vores, Det gamle Testaments og Koranens retsopfattelse.

Straffen afhang af, hvem man var. Der var højere straf for at slå en rig mand ihjel end en fattig. Og hvis en rig person slog en fattig person ihjel, så kunne gerningsmanden nøjes med at yde en økonomisk kompensation. Ikke nødvendigvis til den afdødes efterkommere, men tilden der ejede den afdøde. Alle dem, der ikke var frie mænd blev betragtet som ejendom.

Også kvinder?

Også kvinder og børn.

Det var her mandschauvinismen opstod?

Ikke kun her. Men vi nærmer os!

Der var også korporlig afstraffelse og lemlæstelse for selv mindre forbrydelser, tyveri for eksempel, hvis man var så uheldig ikke at være en fri mand. Og havde man penge, kunne man som regel betale sig fra hvad som helst. Også hvis man dræbte en som var så uheldig af være fattig.

Side 378. En stor del af fortidens fortrædeligheder udsprang af slægtsfejder, altså ikke individets hævn eller gengældelse over for et andet individ, men tanken om at hvis én fra slægten blev forulempet, så har det været hele slægten, det var gået ud over.

Ligesom jægersamlerne?

Præcis. Og den opfattelse hang godt fast! Og slægtsfejderne fortsatte også under disse her konger, men det var faktisk én af de ting, lovene forsøgte at gøre op med. Fra og med Lipid-Ishtar, Eshunna og Hammurabi har vi dokumentation for individet som juridisk enhed i Mesopotamien, og det er skelsættende!

Side 380. Babylonernes forældre havde fortalt dem at kongen var en gud. Fordi deres forældre før dem også havde fortalt at kongen var en gud. Og hvis nogen sagde det imod, tor du så at kongen havde lod dem overleve?

Næppe.

Kongerne nærmest ejede deres undersåtter. Så hvis der nu var en person som i det babylonske imperium – eller i en hvilket som helst anden by eller et hvilket som helst andet land – fik den kætterske tanke at kongerne ikke havde guddommelig magt, hvad skulle han eller hun så gøre?

Holde sin mund? Eller flytte?

Hvorhen?

Til... det ved jeg ikke? - Det var ligesådan alle andre steder?

Jeg tror at du hjemme på bogreolen har en bog stående som netop fortæller historien om en mand som ikke troede på at kongen var en gud. En mand som alle genvordigheder til trods hellere ville opgive sine borgerlige og materielle privilegier og begive sig ud i det uvisse mod en usikker fremtid, end at blive i byen og dukke nakken for en historie som han ikke troede på. - Og hvis du vitterlig ikke selv har den stående, så har dine forældre den med garanti stående!

Abraham fra bibelen?

Ja, "**Abraham fra Bibelen**"! Abraham boede i byen Ur, én af de mest pulserende byer i Mesopotamien. Datidens New York eller Tokyo. - Ur var i øvrigt også dér, Ur-Nammu kom fra, det var én af de byer Lipid-Ishtar befriede, og det var dér den store ziggurat stod. (Ziggurat: et højtrækkende murværk).

Normalt bliver jødedommen stort set ignoreret af den vesteuropæiske idéhistorie og den kristne teologi. ... Men det skal man bestemt ikke lade sig narre af! For som vi skal se, så har Abrahams efterkommeres memplex i den grad formet vores måde at tænke og anskue verden på her i Europa! Vi kan simpelthen ikke **vride** jøderne og de andre semitter ud af vores egen kultur, uden at miste en betydelig del af os selv. - For hvad er det nemlig historien om Abraham fortæller?

*Herren sagde til Abraham: For din egen skyld
skal du gå fra dit land og fra dit fødested og
fra din fars hus til det land, som jeg vil vise dig.
Og jeg vil gøre dig til et stort folk og velsigne dig
og gøre dit navn stort, og du skal blive til velsignelse.*

1. Mosebog 12:1-2

Abraham traf en hidtil uset individuel beslutning, brød op fra alt hvad han kendte, havde en vision for fremtiden, insisterede på at følge sin vision til trods for at samfundet og familien satte sig imod, og så opfandt han idéen om at der kun eksisterede én Gud, og at denne gud ikke sidder på en trone inde i byen.

Det interessante er at der opstod et folk som fandt det **relevant** at fortælle hans historie.

Uanset om Abraham har eksisteret eller ej?

Og det er dét der er interessant!

Og derfor burde den europæiske filosofi interessere sig for ham?

Det interessante er nemlig at Abrahams historie blev fortalt. For historien om ham repræsenterer noget som ikke fandtes inden da.

Den arkitekt som byggede den første pyramide for **Zoser** i Egypten – **Imhotep** hed han; var også læge og rådgiver for farao Zoser – han bliver normalt betegnet som historiens første individ, fordi han opførte sig som et sådant. Men så snart han var død, og egypterne begyndte at fortælle om ham, holdt han op med at være et individ og muterede i stedet ret hurtigt til at være en guddom for lægekunst. - Lidt på samme måde som det gik med **Gilgamesh** der var samtidig med Imhotep og Zoser, og som formodentlig var konge i Sumer i 2600-tallet f. Kr: da han døde, blev han gjort guddommelig. **[Gilgamesh digtet er udkommet på dansk i år 2022.](#)**

Abraham er de første individ i verdenshistorien i den forstand at hans historie er den første historie vi kender om et menneske; en helstøbt individ og kompleks personlighed som hverken var gud eller halvgud. Indtil israelitterne begyndte at fortælle historien om Abraham, fandtes der ikke fortællinger om individer; om enkeltmennesker. Der fandtes ikke fortællinger om almindelige mennesker, der handlede selvstændigt og brød med flokken og flok-tællingen.

Side 384. Altså, givet at Det gamle Testamente siger at Gud talte til Abraham, så er der seks muligheder:

Ét, Abraham var en art shaman, og det var under en trance eller drømmerejse han fik den vision at drage et andet sted hen, (...) Det unikke ved Abraham var så at der kun var én Gud, og at historien blev fortalt videre.

To, hele historien er det pure opspind, og Abraham har aldrig eksisteret, men fortællingen er genial og er blevet epokegørende for hele den jødiske og vesteuropæiske tankegang omkring individet og individets ukrænkelighed – og for islam, ikke at forglemme.

Tre, Abraham hørte stemmer og havde knald i låget. (...)

Fire, den samtid Abraham levede i, havde en anden opfattelse af bevidsthed og klaroverhed end vi har. (...)

Fem, Abraham var en moderne selvklarover person som levede i byen Ur under eller lige omkring Hammurabi. Det var her fremmede handelsfolk mødtes, det var her kulturene blev blandet, det var her tingene skete! (...)

Var det også dér man fortalte historien om Gilgamesh og Enkidu der "forstod sit sind"?

Det var nemlig lige dét det var!

Så femte scenarium er som følger: Abraham var en dreven forretningsmand som var vant til at træffe væsentlige økonomiske og personalemæssige beslutninger, og han gennemskuede – formentlig i selskab med adskillige andre – at kongernes guddommelighed var noget vås. Men han var den eneste som var parat til at drage en konsekvens af sin opdagelse. Problemet var at han ikke kunne sige det højt. Han kunne ikke inden for Urs mure – eller inden for Babylons imperium i det hele taget – sige at kongen ikke var guddommelig. Han var nødt til at leve under løggen eller rejse et andet sted hen.

Og så valgte han at rejste?

Og hvor ville en veloplyst forretningsmand anno 19-18-1700 før år 1, vide at der var frugtbart land, lukrative handelsforbindelser mellem Egypten og Babylon, og ikke nogen imperial magt med en konge i toppen som han var nødt til at tilbede?

Der hvor han tog hen?

Kanaans land! Dét som er Libanon, Israel og Palæstina i dag. Egypterne befandt sig bag Sinai-halvøen, de erobrede nemlig først Kanaans land i 1400-tallet, f. Kr. og det babylonske imperium strakte sig kun lige netop op og snuppede en bid af det sydøstligste Tyrkiet. I Kanaans land boede kanaanæerne, men de var ikke et samlet rige. Det var en blanding af mindre agerbrugssamfund og omvandrende klaner af nomader. (...)

Du får det til at lyde som sådan et helt almindeligt selvrealiserings projekt?

Det er jo også lige netop dét, det er! Det er jo derfor det er så fascinerende at historien muligvis er over 3.000 år gammel!

Der er ingen detaljer i Det gamle Testamente om Abrahams liv i Ur overhovedet, og referencerne til hans rejse i øvrigt er yderst sparsomme. Men den smule tekst der er, er ret interessant: Læs her videre i bogen til **side 386**.

Det gamle Testamente er fyldt med stenalderguf! Og i den endelige form som vi kender historien – den blev redigeret sammen og skrevet ned i 500-tallet før år 1. - er der ikke blot tale om en fysisk rejse, men en eksistentiel rejse: Abraham bliver som løsrevet, selvklarover individ, (...)

Endelig er der den **sjette** mulighed. Gud, Vorherre, Himlens Almægt, lod sin dybe røst runge gennem Abrahams hoved og bød ham bryde op fra, hvor han var og rejse et andet sted hen.

Du hælder mest til hypotese fem?

Det giver mening. (...)

Personen er historisk, men ikke figuren?

Præcis. Abraham var bare selvklarover og egenrådige hundreder af år forud for sin tid. Men efterhånden som hans efterkommere fortalte historien om ham, blev de det også. Gradvist. Det er jo blandt andet dét der adskiller Abraham fra alle andre af samtidens mytologiske figurer, Enkidu for eksempel; de var alle sammen endimensionale og karakterløse som figurer betragtet.

Med Abraham er der stof til timevis af terapi! (...) Man kan kun bruge teksten til at sige noget om dem der fortalte, skrev og redigerede teksten. Teksten siger ikke noget om Abraham, men om hvad hans efterkommere fandt **vigtigt** ved Abraham. (...) Abraham er som individ fanget mellem to yderpunkter: det ene; at adlyde sin Gud blindt. Det andet; at tage individuel stilling til rigtigt og forkert. (...) Det er faktisk en af de helt grundlæggende idéer i den jødiske filosofi og teologi; at mennesket er herre over sit eget liv, og at vi ikke er bundet til en uforanderlig skæbne; vi kan ændre på vores vilkår.

Dette er hundrede procent rigtigt. Det fortæller Gud, Skaberen, i alle sine bøger jeg har læst!

Side 392. Anatolien

Da folk fra kurgan slog sig ned i Anatolien i 2000-tallet blandede de sig med hattifolket, og så opstod der en ny kultur. Det er i hvert fald rimeligt at antage at det var sådan den hittitiske kultur opstod omkring år 2000 og skabte nye memmer, nye myter og øget selvklaroverhed. - Og hvad fandt disse hittitter så i det nuværende Tyrkiet ud af omkring år 1500 før år 1?

Det kan jeg altså ikke gætte!

De fandt på en ting som ledte til opfindelser der influerer på vores liv den dag i dag; en opdagelse uden, hvilken det slet ikke ville have givet nogen mening at oprette den Den europæiske Kul- og Stålfælleskab i 1952.

Det som er EU nu?

Ja. Hvad tror du oldtidens tyrkere fandt ud af?

Diplomatiet?

Subsidiaritetsprincippet? - (**nærhedsprincip**) - Nej, min skat. Udvinningen af jern! Omkring år 1500 fandt hittitterne i Anatolien ud af at udvinde jernmalm af jorden.

Men det mærkelige var – at jernet i første omgang slet ikke havde den store betydning.

Til gengæld varede jernalderen – da den først var gået ordentligt i gang – i princippet helt frem til Marco Polo bragte krudtet med hjem fra Kina i slutningen af 1200-tallet **efter** år 1. Altså små 3000 år senere.

Er der slet ikke nogen af de virkelig store teknologier som vi har opfundet i Europa?

Arkimedes gjorde et par genistreger i 200-tallet før år 1. og sammen med de romerske ingeniører og de græske filosoffer reddede han vores ære, kan man sige. Men ellers begyndte vi faktisk ikke at bidrage med noget særligt brugbart til verdenssamfundet, før muslimerne dukkede op i Spanien i 700-tallet og frem til de blev sendt tilbage til Nordafrika igen i 1400-tallet.

Og så begyndte renæssancen i Italien i 1300-tallet, men kun takket være inspiration udefra. - Blandt andet de ting Marco Polo havde med hjem fra Kina, selvom der i første omgang ikke var nogen europæere der gad høre på ham da han kom hjem.

I 1200-tallet efter år 1? Jernet var år 1500 før år 1?

Det er ikke **mig** der har opfundet den her åndsbollede tidsregning!

Side 394. Den mislykkede reformation

I Egypten var der i midten af 1300-tallet f.Kr. en farao ved navn Amenhotep IV. Men det blev han ikke ved med at hedde. Amenhotep betød nemlig **"Amon-er-tilfreds"**, altså frugtbarhedsguden Amon, og Amenhotep ville ikke tilbede andre guder end soguden Aton. Så Amenhotep tog navneforandring til Akhenaton; **"Den som tjener Aton"**, og afskaffede alle andre guder.

Akhenaton gjorde op med hele polyteismen, præsternes magt og alle de vante trosforestillinger. Det eneste som var vigtigt for ham, var Ma'at; **"sandheden"**, desuden ville han kun dyrke alt dét der var naturligt og i overensstemmelse med naturens rytme.

I det store tempel i Karnak fandtes der et stort harem, der officielt var Amons konkubiner, men reelt var til præsteskabets fornøjelse. Den unge regent hvis privatliv var et mønster på trofasthed,

kunne ikke godkende dette hellige skørlevned, blodet af vædderen, der blev slået til Amons ære, stank i hans næse, og præsternes handel med magi og trylleformularer og deres brug af Amons orakel til at understøtte deres religiøse lysskyhed og politiske korrupsion, forvandlede hans væmmelse til en voldsom protest. "Præsternes ord er mere onde," sagde han, "end dem jeg har hørt indtil år IV" (hans regeringstid), "mere onde end dem kong Amenhotep III hørte." hans ungdommelige idealisme oprørtes over den smudsighed, hvori religionen og folket var sunket, han afskyede templernes usømmelige velstand og ødsle ritualer og præstehæderens stigende, profitbegærlige indflydelse på nationens liv.

Will Durant

Verdens Kulturhistorie

Han ville have livsglæden og spontaniteten frem. Han ville ikke acceptere hele det gamle, stive og formelle system som den traditionelle egyptiske kultur og religion ellers stod for. Blandt andet gav han kunstnerne ordre til at droppe alle de gængse konventioner i kunsten som præsterne ellers dikterede; i stedet skulle de afbilde tingene – og især personerne – som de virkelig så ud, inklusive Akhenaton selv og hans kone, Nefertete. - Med dét resultat at på billederne af ham fremstår han som dukkenakket mand med runde skuldre, topmave og tykke lår. Til gengæld forestiller én af Egyptens smukkeste buster hans kone Nefertete; den smukke, smukke kvinde med en mærkelige, sorte, nærmest cylindriske hovedbeklædning. Du kender sikker busten.- Den slags naturlighed og variation i kunsten var aldrig et før!

Faraonerne var blevet portrætteret ud fra en skabelon? Akhenaton var i virkeligheden også et individ? Selvklarover? - Og opfandt monoteismen?

Med én undtagelse: han blev stadigvæk også selv tilbedt som en gud. Men ellers, ja. Akhenatons reformation var lige så skelsættende som Abrahams, men grebet vidt forskelligt an.

For hvad gjorde Akhenaton nemlig? Jo, han brugte sin magt som farao til at påtvinge sine undersåtter den nye religion. I modsætning til Abraham var han ug og utålmodig. Han kunne ikke se konsekvenserne af sine egne idéer, og han kunne ikke vente eller slå sig til tåls. De ting, som var utålelige for ham, måtte laves om NU!

Blandt andet flyttede han hele hovedstaden væk fra Theben; han lukkede ganske enkelt alle templerne og flyttede hele statsadministrationen og byggede en helt ny by, fordi han mente at den gamle hovedstad var uren på grund af alle de gamle templer. "**Akhenaton**" kaldte han den nye by, men i dag er den kendt under navnet Amarna, og derfor er hele den kultur han udviklede, kendt som Amarnakulturen.

Han nøjedes dog ikke med at flytte hovedstaden og indføre en slags monoteistisk dyrkelse af solguden, han gav også ordre om at alle andre guders navne skulle fjernes og mejsles væk fra alle offentlige inskriptioner i hele Egypten; blandt andet skamferede han sin fars navn på hundredvis af monumenter, fordi faderens navn Amenhotep, indeholder navnet Amon.

Billestormer, med andre ord?

I bogstaveligst forstand! Og den slags sårer folks følelser. Ikke mindst, fordi dyrkelsen af forfædre spillede en stor rolle i Egypten. Akhenaton blev altså ret hurtigt **meget** upopulær!

Og det blev så forstærket af at han var en elendig regent! Omkring år 1500 havde egypterne nemlig erobret Kanaans land; det nuværende Palæstina, Israel og Libanon og en god bid af Syrien, så Egypten strakte sig helt op til floden Eufrat. Men nu invaderede hittitterne Syrien, og da syrerne sendte bud om hjælp til at bekæmpe invasionen, var Akhenaton ikke klar til at forsvare dem. Han kom dem ganske enkelt ikke til undsætning, hvilket vil sige at hittitterne erobrede en betydelig luns til ned midt i Kanaans land, og syrerne løsrev sig fra egypterne og hold op med at betale skatter til dem. Desværre var det i høj grad skatterne fra vasalstaterne der finansierede egypternes velstand, så ganske langsomt smuldrede hele det egyptiske imperium. Den interne administration var i kaos, og alle de præster, embedsmænd og folk i det hele taget som havde hadet Akhenatons nye

"monoteisme" og hans skamfering af hele deres kulturarv, ventede kun på at han skulle dø. Og det gjorde han så, omkring år 1350, f.Kr. inden han var fyldt 30.

To år efter Achnatons død blev tronen besteg af hans svigersøn Tut- AnkhAmon, der var præsternes favorit. Han ændrede sit navn, Tutankhaton, som hans svigerfar havde givet ham, og flyttede hovedstaden tilbage til Theben, han sluttede fred med kirkemagten og forkyndte for det jublende folk de gamle guders genindsættelse. Ordet Aton og Achnaton blev fjernet fra alle monumenter, præsterne forbød alle at omtale ham som "den store forbryder". De navne, som Achnaton havde fjernet fra monumenterne, blev på ny indsat, og de festdage, som han havde forbudt, blev genindført. Alt var som før.

Will Durant

Verdens Kulturhistorie, 1935

Side 401. Oksen og huset

Kan du huske, hvad det var Platon brokkede sig over, ødelagde tænkningen?

Skriften?

Der havde eksisteret skrift siden sumererne opfandt den omkring år 3400 f.Kr. Men det var alt sammen billedskrift, og kun langsomt muterede de til en stavelsesskrift. Men omkring år 1500 f.Kr. havde egypternes hieroglyffer muteret sig så meget at hvert tegn faktisk lige så godt kunne bruges til at beregne blot et enkelt fonem. Altså, hvis man tegnede en **"fugl"** betød det ikke nødvendigvis **"fugl"**, men blot for fonemet **"f"**. - (fonem: det mindst sproglige udtrykselement som har en betydningsadskillende funktion i talen) - For nu at illustrere det på dansk....

I realiteten bogstaver?

I realiteten vanvittigt tæt på at være bogstaver. For i andre sammenhænge betød tegningen af en fugl stadig fugl. Men ville man skrive **"fup"** kunne man **"stave" "Fugl, Ugle,"**

Men fønikerne gjorde arbejdet færdigt, så at sige. Omkring år 1350 f.Kr.

Opfandt alfabetet.

Opfandt det fønikiske alfabet. - Og hvem var fønikerne? Jo, de var et semitisk folk som levede i det nuværende Libanon i Kanaans land. Selv om de kaldte sig kanaanæere; fønikerne var det navn grækerne gav dem, fordi de solgte purpurfarve, og **phoinikis** betød purpurrød på oldgræsk.

Fønikerne oprettede i øvrigt senere en række kolonier langs den nordafrikanske kyst, og blandt andet var det dem der grundlagde Carthago.

Det fønikiske alfabet var kendetegnet ved at det kunne benytte sig af konsonanttegn, og i vores ører lyder det mærkeligt at fønikerne ikke opfandt vokalerne også, når de nu var i gang. Men de semitiske sprog er bygget op på en anden måde end de indoeuropæiske, så vokalerne havde ikke samme betydning for dem. Vokal-bogstaverne blev til gengæld grækernes opgave at opfinde. -

Hvad var det for et dyr som havde den absolut største mytologiske betydning i Mellemøsten på den tid?

Oksen?

En okse hed **"alef"** på datidens semitiske sprog. Hvad var det vigtigste man skulle have for at sikre sig selv og sin familie?

Mad? Korn?

Et sted at bo. Et hus hed **"bet"** på fønikisk. **Alef-bet...**

Alfabet?

- Men hvad betyder **"runer"**?

Det var vikingernes bogstaver? - 2000 år senere?

Ja, men hvad betød ordet **"rune"**?

Bogstav?

Hemmelighed. Eller mystik. Vikingerne brugte ikke blot runerne til at skrive med. De **"kastede runer"** og brugte dem til spådomskunst. - Hvad hedder **"at stave"** på engelsk?

To spell. - to cast a spell on somebody!

Sumerernes skrifttegn blev skabt af temmelig pragmatiske årsager, men der var ingen tvivl om at tegn og symboler i øvrigt var omgærdet med stor mystik. Specielt formodentlig. Jo mere abstrakte symbolerne blev. Det har virket dybt mystisk på dem der ikke kunne koden, at noget krimskrams tegnet i ler, indhugget i sten, malet på papyrus eller indgraveret på en træstav, kunne fortælle folk noget de ikke vidste i forvejen. - Og det er selvfølgelig fordi runerne blev snittet i træstave at vi her hos os kalder bogstavs sammensætningen for "**stavning**".

*Og englænderne kalder det "**spelling**", fordi det var mystisk?*

Vikingerne kastede runer for at forudsige fremtiden, og hele den jødiske mysticisme – kabbalaen bygger på at hvert bogstav har en talværdi eller en magisk værdi. Og selvom Kabbalaens hovedværk, bogen Zohar, er fra middelalderen, så er der alligevel noget magisk power i forbindelse med skriften.

Ligesom det talte ord der kunne skabe ting`

Ord og bogstaver kan lave om på verden, du! - Det korte af det lange er at alfabetet blev opfundet af nogle semitter i det nuværende Libanon omkring år 1350 før år 1, og at menneskenes virkelighed på det tidspunkt stadig var sovset ind i myter, åndemanerier, shamanisme, flerguderi og trolddomskunstner, offerkulter og overtro.

For det var dét deres hjerner var bygget til?

Ligesom vores egne. Og det var i den virkelighed skriften blev til, og det var i den virkelighed at Moses og hans mærkværdige flok af israelitter dukkede op længere sydpå og skabte grundlaget for jødedommen, kristendommen, Vesteuropa i bred forstand, og Islam!

De dukkede op i Kanaans land?

I første omgang i Sinai Ørkenen, og hvorfra de egentlig kom, se dét er et rigtigt godt spørgsmål! (...) Landskabet blev mytologiseret; Bibelen forfattere var ikke historikere. De skulle skrive et folks fødsel. I det hele taget skal man tage alle tal som optræder i Bibelen, med et gran salt, for de har som regel større magisk eller symbolsk betydning en faktisk.

Mytologisk suppedas?

Mytologisk suppedas! - Tidsmæssigt er vi nu fremme i 1200 eller 1100-tallet, men i 1200 og 1100-tallet var der en del demografisk tumult i Mellemøsten og også i Kanaans land.

Hittiternes imperium kollapsede oppe i Anatolien omkring år 1200, og der var ikke noget imperium i Mellemøsten som tog over; i Grækenland brød den mykenske kultur sammen og sendte massevis af folk på jagt efter et nyt sted at bo; desuden mistede egypterne det faste greb om Kanaan, men de forblev i den sydlige del.

Kaos simpelthen?

Og samtidig daterer de fleste historikere og teologer som anser historie om israelitternes indtog i Kanaan for at være i bare nogenlunde overensstemmelse med virkeligheden, indvandringen til at have fundet sted mellem 1290 og 1150.

Det er det tætteste man kan komme på det?

Hvis man ikke skal have for mange fagfolk på nakken på én gang, ja. Og det er **mindst** tre generationer efter Akhenaton! - Og hvis Moses og hans folk vitterligt var på flugt fra Egypterne omkring år 1200 f.Kr. så var Sinai Ørkenen nok det dumme sted at flygte til!

Hvorfor det?

Fordi hele halvøen stadig var en del af Egypten! Og det var den helt frem til år 680, hvor Egypten blev erobret af assyrerkongen Sargon II. Så i det hele taget skal dét med at israelitterne "**erobrer**" Kanaans land under ledelse af Josva nok tages med endnu et gran salt. Det skal formodentlig snarere forklares med at det var moderne med krig og folkedrab og fyrstelig selvscenesættelse på den tid, og israelitterne har syntes at det ville se godt ud på deres CV, hvis de kunne skrive en række erobringer på listen. Og det gjorde de så! Og nogle af erobringerne på listen kan sikkert

have rod i reelle begivenheder. Det er altså ikke umuligt at nogle af dem har fundet sted, men det kan heller ikke dokumenteres.

Men på grund af al den tummel og opbrud som fandt sted i området på den tid, så er det også meget muligt at en større eller mindre gruppe slaver pludselig har fået deres frihed og har forsøgt at finde ud af, hvad de nu skulle stille op med dem. Egypterne havde faktisk en del slaver som puklede under kummerlige forhold i Sinai området og det sydlige Kanaan. - Vi kan altså ikke dokumenterer at Moses og hans løsslupne slaver har eksisteret, men man **kunne** tage sig den frihed at spekulere over, om ikke netop opfindelsen af den ugentlige fridag peger tilbage på en fortid som slaver.

Jøderne opfandt sabbatten?

Hvilken mere oplagt idé kan man tilskrive en gruppe mennesker som lige er sluppet ud af slaveri? Enhver kan arbejde ud i én køre, men det er kun frie folk der kan holde fri. Kun frie folk kan sætte en hel ugedag af til at tilbede den usynlige magt som gav dem muligheden. -

Hvis egypternes institutioner i Kanaan og Sinai er brudt sammen, og ingen har gidet føre slaverne med tilbage til Egypten, men bare har ladet dem gå; det har immervæk været overvældende! Og det ville være et plausibelt scenarium. - Men jeg kan ikke bevise at det er dét der er sket.

Men det lyder sandsynligt?

Det ville i hvert fald stemme overens med egypternes svindene magt over området omkring år 1200 og fremefter, simpelthen fordi Egypten faldt fra hinanden, og det ville passe som fod i hose ind i det kaos som udbød.

Hvad derimod **kan** dokumenteres, det er de idéer som Det gamle Testamente repræsenterer, og jeg har så valgt at sætte dem ind i deres historiske sammenhæng nogenlunde dér, hvor de selv angiver kronologisk at høre hjemme.

Fordi du tænker lineært? På grund af Abraham?

I den grad! Hvis vi kigger på lovparagrafferne i Moseloven, så er der, set med vore øjne, meget der minder om de andre lovgivninger i Mellemøsten i perioden.

Israelitterne har blandet memplexer til den store guldmedalje? - Hvem de så end har været?

De har simpelthen sammenkogt Mellemøstens væsentligste erfaringer til en Maggi-terning! Fra landbrugets opfindelse og frem til lige efter år 1000. - Og så har de givet det deres eget twist.

Det er nemlig på den ene side interessant at Mosebøgerne i den grad spejler deres samtid, men det er mindst lige så interessant at jødedommen står for en række reelle fornyelser.

For eksempel stammer fem af vores helt fundamentale retsprincipper fra Moseloven – det er i hvert fald dér vi første gang finder dem udtrykt eksplicit: at alle er lige for loven; at domstolene skal være uvildige; at straffen udelukkende må følge forbryderen og ikke for eksempel, medlemmer af hans familie; at der skal skelnes mellem forsætslige og uforsætlige handlinger; og endelig at straffen skal stå mål med forbrydelsen; den må ikke værre værre.

Det epokegørende i Moseloven er med andre ord at individet og den frie vilje var blevet opdaget!

*Følg ikke flertallet, når det handler ondt, og bøj ikke retten,
når du vidner i en strid, ved at hælde til flertallets side.*

2. Mosebog 23:2

I den Aller Helligstes navn

Alt i Altet, som vi mennesker kalder for Gud!

Fra tidernes begyndelse er den evigt Tanke, og Tanken er Ordet, og Ordet er handlingen, (skabelsen i singulariteten) og disse tre er ét i den evige Lov; og Loven er hos Gud, og loven udgår fra Gud. (Som er ren energi skabt ved ønsket om at være skabt ved singulariteten, før Big bang.) Ved Loven (ønsket) er alle ting skabt, og uden den er intet skabt. (Både det åndelige evige univers og vort fysiske univers.) I Ordet (tanken) er liv og indhold, ilden og lyset.

Kærlighed og visdom er ét til frelse for alle. Ordet (tanken) er den ene livgivende ild (energi) som skinner ind i verden og bliver et prægtigt og lyset i hver sjæl, som kommer til verden.*

Jeg er i verden, og verden er i mig, og verden ved det ikke.

Fra Urevangeliet side 5. ved Klaus E. Berger

** JEREMIAS 5,14: "fordi I siger dette ord, se, derfor gør jeg mine ord i din mund til ild og dette folk til brænde, som ild skal fortære."*

Således er Guds lov, som jeg forstår den, og mener vi skal skabe én bedre verden at leve i:

Erling S. Nielsen Kolind den 17. juli 2022.

"Vær barmhjertige, så skal der også vises jer barmhjertighed. Tilgiv andre, så skal I få tilgivelse. Det mål, I måler med, med det skal I selv få tilmeldt igen.

Som I gør mod andre, sådan skal det blive gjort mod jer. Som I giver, sådan skal I modtage.

Som I dømmes andre. Sådan skal I blive dømt. Som I tjener andre, skal I også blive betjent.

For Gud er retfærdig og belønner hver og en efter dennes gerninger. Det som de sår, det skal de også høste. "

Fra Urevangeliet side 33. ved Klaus E. Berger

I Bjergprædiken, 3. del. Side 45, sagde Jesus:

Døm ikke, for at I ikke skal dømmes. For den dom, I dømmes med, med den skal I selv dømmes; og det mål, I måler med, med det skal I selv få tilmålt igen, og som I gør mod andre, sådan skal det blive gjort mod jer.

Derfor, alt hvad I vil, at menneskene skal gøre mod jer, det samme skal I gøre mod dem.

Og hvad I ikke vil have, at menneskene skal gøre mod jer, skal I heller ikke gøre mod dem; for dette er loven og profeterne.

Læs her mine filer i mappen Universet, hvor jeg har fundet læst og skrevet mere om skabelsen.

Erling S. Nielsen Kolind den 17. juli 2022.

Side 406. Men individet er ikke det eneste epokegørende vi har fra Moseloven. Selvom Moses – eller hvem det nu var – formentlig havde idéen om – **"øje for øje og tand for tand"** fra Hammurabi, så var det nemlig i Moseloven at det blev formuleret som et principielt **"øje for øje og tand for tand"**; altså dels som et generelt princip der kunne overføres på andre former for skadegørelse eller forbrydelse, dels at der ikke var forskel på, hvis øje det drejede sig om, og dels at straffen blev reduceret til noget der mindede om forbrydelsen, og at man ikke, for eksempel, måtte straffe tyveri med håndsafhuggelse eller lignende. Hvornår jødedommen så gik over til at betragte **"øje for øje"** som et økonomisk erstatningsprincip frem for et gengældelsesprincip, det er der til gengæld uenighed om. - Men dét med de generelle principper er interessant!

Skal man bruge Guds lov på menneskelige samfund, skal man udforme loven således at vi ikke straffer, men skaber en lovgivning og et samfund, der ikke skaber fundamentet for forbrydelser i barndommen. Men straffe ved at tage forbryderen væk fra samfundet. Isolere forbryderen, og sørge for at han/hun ikke kan forme sig og føre forbrydelsen over på sine børn og sin familie.

Lad forbryderen føle med sine følelser, det stærkeste af alt, hvad de har gjort mod andre. Lad dem mærke det til de forstår det. Hvis ikke, så isoler dem resten af livet. Væk fra menneskeheden. Det hedder konsekvens. Sådan beskytter vi samfundet mod forbrydelsen.

Erling S. Nielsen Kolind den 17. juli 2022.

Læs her: "Under-danmarks Jægersoldater – Om at hjælpe brændte børn til at bryde mønstret. (2015) af Zorning – Lindholm – Turèll. - "Forbrydelsens sind" (2022) af Tine Wøbbe – Mette Brandt – Christensen. - "Seriemordere – Mennesket bag Monsteret" (2021) og "Ondskabens

*psykologi – Profiler af seriemordere” (2023) af Florence McLean. - ”Blandt kriminelle muslimer – En psykologs erfaringer fra Københavns Kommune” (2009) af Nicolai Sennels. -
”Taberfabrikken - Hvordan velfærdsstaten opløste familier, skabte en eksplosion i kriminaliteten, ødelagde arbejdsmoralen og gjorde mange andre sociale problemer større i dens første 45 år. (2007) af Ole Birk Olesen.*

Alle andre kulturer på denne her tid havde selvfølgelig også leveregler som mindede om disse her. Det var jo ikke det rene barbari! Men Moseloven har etik; den har idealer og værdier bag sine påbud og forbud. Og at samle de vigtigste af dem som et sæt af idealer; dét fundament som ethvert samfund nødvendigvis må hvile på, hvis det skal fungere, og at formulere det som abstrakte principper, løsrevet fra konkrete gerninger, dét var der ikke nogen andre der havde gjort.

Og det kunne kun lade sig gøre på grund af skriften?

Det hænger efter min bedste overbevisning uløseligt sammen. Men skriften er ikke i sig selv en garanti for noget som helst. Den er kun et værktøj. *Læs her videre i bogen til side 414.*

Side 414. Hvordan blev Det gamle Testamente egentlig til?

Bibelen var en mundtlig tradition først? Og det er i virkeligheden først fra dét tidspunkt, hvor den var skrevet ned at vi kan sige noget om teksten ud fra et historisk perspektiv?

Oprindeligt mente man at De fem Mosebøger var skrevet af Moses selv. Det var derfor de fik navnet Mosebøgerne. Men fra og med 1000-tallet – altså efter år 1. - begyndte, i første omgang jødiske teologer, senere også de kristne, at tvivle på den historie. Og i 1800-tallet kom så de endelige argumenter og beviser for at det ikke kunne være tilfældet.

Dét som har været den mest udbredte teori om Mosebøgernes tilblivelse – og som formodentlig stadigvæk er det – dét er at de fem Mosebøger er sammensat af fire eller fem forskellige skriftlige kilder som så er blevet redigeret sammen til den tekst vi kender i dag. Det er altså ikke sådan at Første Mosebog blev skrevet ned i sin helhed, så Anden Mosebog og så videre. Tværtimod er alle fem bøger, hver især, sammenflettet af tekster fra to eller flere af de oprindelige kilder. - Det er derfor der er så mange af historierne i Mosebøgerne som optræder to gange. For eksempel er der én skabelsesberetning, hvor Gud skaber verden på seks dage og hviler på den syvende. Og lige bagefter kommer den beretning, hvor Gud skaber verden og bagefter sætter mennesket i verden; først Adam, så Eva.

De hænger i virkeligheden slet ikke sammen?

Det er to forskellige mundtlige traditioner som er blevet skrevet ned hver for sig, formodentlig i 900-700-tallet, og først senere, da de fem Mosebøger blev flettet sammen, blev begge skabelsesberetninger flettet ind i hinanden. Formodentlig i 500-tallet eller 400-tallet. - Alt sammen før år 1. (...) Det er de væsentligste **teologiske** pointer som teksten handler om. Det er ikke historie i videnskabelig forstand. Dét de skrev, var en beretning som gav teologisk, moralsk og identitetsmæssig mening. Og – ikke mindst – politisk mening. De fem Mosebøger indeholder i høj grad, hvad præsterne i Jerusalem i 6-500-tallet gerne ville have at religionen skulle bestå af! -

Specielt hvad angår folkets forhold til præsterne... Skellet mellem teologi, mytologi og Historie fandtes simpelthen ikke; **”historie”** med lille begyndelsesbogstav i betydningen **story**, og **”Historie”** med stort i betydningen **history** var ét fedt! Så langt var deres begrebsmæssige strukturelle dybde ganske enkelt ikke nået endnu.

Og vores eget sprog er ikke komplekst nok til at skelne mellem ”story” og ”history”?

Til gengæld har vi så ordet **”beretning”**. - Men der er faktisk et meget simpelt bevis på at Mosebøgerne ikke kan være historisk korrekte, og dermed at kreationisterne og Intelligent Design-folkene godt kan pakke deres skabelsesberetning ned i skoletasken og fjerne den fra biologilokalet omgående!

Og det er?

Jernet. Det blev tidligst udvundet i 1500-tallet og slog først kulturelt igennem i form af Jernalderen omkring år 1000. Jernet står nemlig nævnt allerede i 1. Mosebog, kapitel 4, længe, **længe** før Abraham! Faktisk kan hverken Moses eller Abraham have kendt til jern, men gennem samtlige Mosebøger bruger folk jern som den naturligeste ting af verden!

Mosebøgerne stammer simpelthen fra Jernalderen?

Hvilket også er dét der afspejler sig i geografien i beretningerne. Når Moses og hans folk kunne flygte "**fra** egypterne **til** Sinai ørkenen og Kanaans land", så var det, fordi Egypterne efter 924 ikke længere var i Kanaan og kun en lille del af Sinai.

Det kan godt være at baggrunden for israelitternes beretninger om sig selv er ældre end år 1000, men den nedskrevne tekst er yngre end år 700, for den er skrevet, så geografien gav mening for folk i 600-tallet eller senere! Og alligevel er der sammenfald mellem den bibelske beretning og historiens faktiske gang som gør at man heller ikke bare kan afvise Det gamle Testamente som værende uden hold i virkeligheden. Med Abraham passer beretningen jo ualmindelig godt til det geopolitiske billede omkring Hammurabi og hans babylonske imperium.

Samtidig står der i Bibelen at Abraham havde både geder og kameler, og normalt mener man ikke at kamelen blev taget i brug som pakdyr før år 1000.

De mange folkeslag, patriarkerne (Abraham, Isak og Jacob) møder - for eksempel filistrene – fandtes også først i Kanaan mange århundrede senere. De geografiske steder passer heller ikke. Mange var slet ikke beboelige dengang. Det var de derimod alle omkring 600-tallet før Kristus. "Jeg kan ikke sige, om der engang har været en eller anden forfader ved navn Abraham", siger Israel Finkelstein, "men jeg kan slå fast som arkæolog, at historien i Bibelen ikke kan have foregået på hans tid. Til gengæld ligner den på en prik en fortælling, som man ville designe en langt over 1.000 år senere, netop da teksterne i Bibelen blev skrevet sammen og redigeret.

*De graver i Bibelens fundamental
Politiken, 8.juli 2008*

Uorden i rækkefølgeheden med andre ord?

I den grad! Men det med de to mundtlige traditioner som blev skrevet ned hver for sig, er interessant. - og nu bliver der nørdet!

Kan det blive værre?

Tak! - Den første jødiske konge var Saul som indstiftede kongeriget Judah omkring år 1000. Mener man. Efter ham kom Kong David, og David blev efterfulgt af sin søn Salomon. - Salomon er især kendt for historien om de to kvinder der skændes om, hvem der var mor til et spædbarn, og Salomon foreslog at man bare kunne skære spædbarnet over.

Hvorefter den falske mor sagde OK, og den rigtige mor skreg at så måtte den anden kvinde hellere få barnet?

Det er nemlig rigtigt. Det andet Salomon er **næsten** lige så kendt for, dét er at det var ham der byggede det første tempel i Jerusalem, og at byggeriet var så dyrt og betød så store skatteopkrævninger at folket blev skide sure på ham. Men da templet først **var** bygget, så var de glade for det alligevel!

Da Salomon døde i 922 var dét med skatteopkrævningen alligevel blevet for meget for de 10 af de 12 jødiske klaner, så de løsrev sig fra det fælles kongedømme Judah og oprettede kongedømmet Israel. - Nu var der altså to jødiske kongedømmer Judah og Israel, og tilsammen udgjorde de to kongeriger nogenlunde dét areal som er Israel i dag.

Men år 722 erobrede Assyriekongen Sargon II Israel og sendte hele intelligentsiaen i eksil i Babylon. - og Babylon var hvor?

Irak? Mesopotamien?

Langt væk, og også deromkring, hvor Abraham havde startet sin rejse i sin tid. - Og nu kommer vi så til dét sted med de to mundtlige traditioner:

Man mener at de to bibelske beretninger blev skrevet ned i henholdsvis Israel og Judah. Ergo må i hvert fald teksten fra Israel være skrevet ned inden år 722, hvor assyrerne erobrede landet.

Og teksten fra Judah må være skrevet ned, inden det assyriske imperium kollapsede i 600-tallet, hvor jøderne fra Israel vendte tilbage fra Babylon og slog sig ned i Judah.

Så fra og med 600-tallet har der altså formodentlig eksisteret de to forskellige skriftlige varianter af bibelhistorierne. - Og nu kommer så det nørdede:

Grunden til at man mener at det er to forskellige tekster som er blevet flettet sammen, dét er at teksten fra Israel blev Gud kaldt for Elohim, og i teksten fra Judah blev Gud kaldt for Jahve.

Elohim er et semitisk ord som betyder Gud eller **"guderne"** – det er den samme ordstamme du finder i Allah som betyder Gud på arabisk.

Det er konsonanterne l og h der betyder Gud?

Det er den lille strubelyd **"alef"** plus l og h der betyder Gud. Du finder også navnet EL, som betyder gud. - Jævnfør historien om Isra-EL.

Jahve kommer af det verbum der betyder **"at være"** – det var dét ord vi havde tidligere foran tornebusken, da Gud sagde at han hed **"Ehejeh"; "Jeg er"**. Men jøderne udtalte ikke navnet Jahve, for det var det alt for tidligt til, i stedet sagde man **Adonai**.

Adonai betyder far eller herre på hebraisk, og man kan simpelthen læse de fem Mosebøger og se, hvordan beretningen om Gud og beretningen om Herren er flettet sammen til én historie.

Gudherren?

Som han så er blevet til, ja: Gud, Herren; væren! - Kær Far har mange navne...

Nu boede der altså både jøder fra Israel og jøder fra Judah i kongeriget Judah, men i 586 kom babylonerkongen Nebukadnezar II og smadrede hele molevitten, inklusive Salomons tempel i Jerusalem, og så sendte han **også** den jødiske intelligentsia i eksil i Babylon.

Ligesom ham den anden? Fordi han ville underminere samfundet? Samme metode som Stalin brugte i Polen og Baltikum?

Der er vist aldrig nogen der har beskyldt kommunisterne for at være synderligt originale!

Men Nebukadnezars imperium varede ikke længe, for i 539 blev han besejret af perserkongen Kyros, og Kyros gav jøderne lov til at vende hjem, og så genopbyggede de Judah og Jerusalem, og de begyndte at bygge et nyt tempel omkring år 516.

Og personerne var dem i det nuværende Iran?

Men i 400-tallet var der nogle kvikke hoveder blandt jøderne – muligvis profeten Ezra – som tænkte: Vi må hellere se at få skrevet vores historie ned og få flettet vores to nedskrevne historier sammen, så folk kan hitte rede i beretningen! Og vi må også hellere få skrevet vores lovgivning ned, så vi har styr på den, og folk kan lære at holde den!

Det vil sige at de fem Mosebøger som vi kender dem i dag, består af i alt fire eller fem kilder som er flettet sammen: Elohim -teksten, Adonai- teksten, alle de konkrete civil- og strafferetslige lovparagraffer, alle de religiøse lovparagraffer og alle retningslinjerne for offergudstjenester i templet i Jerusalem.

Det interessante ved de konkrete civil- og strafferetslige lovparagraffer det er at de i så høj grad ligner Hammurabis lov og de andre love i området på samme tid. (...)

En ting der taler for at beretningerne om Abraham, Isak og Jacob i en vis grad er historisk, det er for det første at de ikke har paralleller i nogen andre kulturer i området, og historien om et folk der nedstammer fra slaver, er også ret original.

For det andet borger det for troværdigheden at de to væsentligste kilder, Elohim-teksten og Adonai-Jahve-teksten, både har mange ligheder og mange forskelle. Lighederne viser at de har en form for fælles oprindelse; forskellene viser at oprindelsen har ligget langt tilbage i tiden og har

nået at mutere uafhængigt af hinanden, inden de blev skrevet ned. - og tættere kan man nok ikke komme det!

Oprindelsen fortæber sig i det dunkle?

Indtil videre, ja. Men så er der alle de tekster som følger efter Mosebøgerne; Dommerbøgerne og Kongebøgerne for eksempel, de er til gengæld skrevet tættere på de begivenheder de beskriver; 900- til 400-tallet, og de store profeter; blandt andet Esajas og Ezra og Nehemias er også fra den tid.

*Ve jer, der giver onde love og udsteder uretfærdige forordninger
for at afvise de svages sag og berøve mit folks hjælpeløse deres ret,
for at udbytte enker og udplyndre de faderløse.*

Esajas 10: 1-2

*Hver gang jeg havde til hensigt at forstå visdom og få indsigt i den plage,
der forekommer på jorden – hverken dag eller nat får man søvn i øjnene -
da indså jeg om alt det. Gud gør, at menneskene ikke kan finde ud af det,
der sker under solen. Hvor meget mennesket end slider og søger, finde det
ikke ud af det. Og selv om den vise siger, at han forstår det, kan han
ikke finde ud af det.*

Prædikerens Bog 8: 16-17

Profeterne var dem der omformulerede jødedommen til et spørgsmål om etiske samfundsnormer og individuel moral, snarere end den ritual- og offerreligion som Moseloven så detaljeret giver anvisninger på. Jøderne kunne jo ikke finde ud af at holde loven, derfor gav profeterne det umoralske samfund grofilen; selv kongerne blev revset for deres umoralske livsstil. - Og hvad der er ikke mindre imponerende: profeterne slap godt fra det!

At modsige kongerne? - Ytringsfrihed?

Ikke for hvem som helst, og heller ikke for hvad som helst. Men det mærkelige ved jødedommen er, for det første, at der var nogen som skrev alle fejlene ned – både kongernes og folkets fejl – for det andet, at de ligefrem kanoniserede teksterne!

Desværre er den kristne udgave af Det gamle Testamente ikke ordnet kronologisk, på samme måde som jøderne har rækkefølgen i deres bibel, så i den kristne Bibel kan man ikke umiddelbart se at Jobs Bog og Prædikerens Bog er nogle af de yngste tekster; formodentlig er de fra 300- eller 200-tallet. Og dét som er sjovt ved især Prædikerens Bog, det er, hvor tydeligt det moderne, selvklarovre og ikke mindst frustrerede menneskene nu virkelig var udviklet fuldt ud. Det nærmest springer ud af teksten, hvordan prædikerer deler menneskets vilkår med os. Mere end på 2.000 års afstand.

Så det korte af det lange er at vi ikke kan bruge Bibelen som et historisk dokument?

Religionens paradoks:

Til trods for at nogle af menneskehedens største begavelser blev teologer, så synes religion og dumhed at hænge uløseligt sammen. ***Her har Lene Rachel Andersen ubetinget helt, helt ret!***

Vores nuværende kultur er ikke dummere, end den var før. Den eneste forskel på nu og tidligere er, at i dag har alle tumperne adgang til at få deres tanker publiceret. I gamle dage krævede det i det mindste en teologisk uddannelse.

Tilbage til Tenna og Cornelius

Side 423. Nogle var mere lige end andre

"Du må ikke begære din næstes ejendom," står der i Bibelen. Men hvilken ejendom?

Kvinderne? Jøderne opfandt mandschauvinismen?

Den kom gradvist. Gennem alle de kulturer som udviklede sig til landbrugskulturer, og især efterhånden som bykulturerne opstod. Kvinderne blev ganske enkelt, langsomt men sikkert, kørt

ud på et ejendomsretsligt spor. De blev i første omgang underkuet i moderne forstand, men de blev gradvist frataget flere og flere friheder.

Fordi mændene tildelte hinanden privilegier?

Dét, men formodentlig også en række andre faktorer: tungere og mere fysisk krævende landbrugs- og smedearbejde; bronzens og jernets opfindelse, hjulets opfindelse, hestens udbredelse – dels som trækdyr, dels som ridehest; oxen og ploven kunne man nok overlade til kvinderne, men hesten kunne bringe dem rundt omkring, og til at begynde med blev hesten mest brugt i krig – mændenes friere rørlighed mellem byerne, rigere byer som var fristende at plyndre, og helt enkelt: flere mennesker på samme areal giver alt andet lige flere krige. Og med mere krig; dels flere kvinder som bliver røvet med hjem som krigsbytte, dels færre mænd, og med færre mænd, desto mere eftertragtet bliver de få som er tilbage. De selv har kunnet bestemme deres pris!

Hvorfor rottede kvinderne sig så ikke bare sammen og tog magten?

Fordi de fødte børn med jævne mellemrum, og fordi de ikke kunne færdes frit mellem byerne eller bystaterne uden mandlige eskorte til at forsvare sig. Resten har været et spørgsmål om udbud og efterspørgsel.

Jægersamfundet havde kun de ejendele de kunne tage med sig, der var ikke den store sociale forskel i flokken. Det første landbrug betød en udvikling i stenalder teknologien, og gennem alle disse nyttige genstande opstod gradvist ejendomsretten. Først kollektivt, senere den personlige ejendomsret, og gennem den personlige ejendomsret kom en klaroverhed omkring, hvem værktøjet tilhørte.

"Mig"?

Og når man således opdager sig selv og sin ejendomsret over kvæg, jord, isenkram og tyende, og der er et overskud af kvinder i samfundet, hvorfor så ikke sætte sig på dem også?

Kvinder blev en del af huset?

I det bibelske univers er **"næster"** for det meste mænd. I hvert fald så længe der lovgives om aktive handlinger. Kvinder og børn er beskyttet af loven, og de skal også holde hviledagen, ligesom mændene, og har en række privilegier, men de omtales kun sjældent som aktive juridiske agenter.

Sammen med andet kvæg hører de under mandens hus!

Rigtige bønderkarle med egen stenplov ejer deres kvinder?

Fordi det er vigtigt at ejendommen bliver i familien.

Hos egypterne fulgte ejendomsretten kvinderne, og hvorfor gjorde den det? Svart **kunne** ligge i at dels var egypternes landbrug ikke så tungt som inde i Mellemøsten; Nilen gjorde halvdelen af arbejdet, og de anvendte heller ikke ploven, for de sendte i stedet grise ud på marken for at trampe kornene ned, når de havde sået. Og dels var der ikke de samme evindelige krige og plyndringer mellem bystater, simpelthen fordi Egypten var ét stort rige. Altså må fordelingen af mænd og kvinder have været mere lige, og der var ikke nogen fysiske krav i landbruget som kvinderne ikke kunne opfylde. Så længe Egypten hang sammen som ét stort dynasti, hvor det var sikkert at færdes, må man formode at kvinderne har haft mulighed for at bevæge sig rundt med temmelig stor frihed, sammenlignet med hvad der kunne lade sig gøre længere østpå.

Af hensyn til deres sikkerhed?

Simpelthen! Det eneste mændene kunne som kvinderne ikke kunne, det var at slæbe sten til pyramiderne. Det kunne mændene så til gengæld, og derfor var de væk fra familien i den del af året, hvor landbruget ikke krævede dem. Mens ægtemændene var væk.

Ergo ligestilling?

Ligesom i Europa og USA under både Første og Anden Verdenskrig.

Hvor kvinderne overtog mændenes jobs?

Det **kunne** forklare kvindens bedre stilling i Egypten, men hvis jeg skal være helt ærlig, ved jeg det ikke. Man kunne også gætte på at den teknologiske udvikling i sig selv har skabt uligheder.

Overgangen fra landsbyer til imperier, hvor kvinderne var i marken og i barselssengen, mens mændene specialiserede sig i ny teknologi; så ser vi hurtigt et mønster: jo større byggerier, desto mere mandligt initiativ og knowhow var der at belønne!

Er det dét der sker med kvinderne og computerprogrammeringen i dag?

Det ved jeg ikke, om det er, men vi kan under alle omstændigheder konstatere at i takt med at manden fik ejendomsretten til det hele, så kunne pigebørnene ikke bare gå frit omkring og vælge ægtemænd efter eget forgodtbefindende og føde sønner som havde den forkerte ejendom til far!

- Hvilket også kan forklare at pigerne blev gift, når de var 10: det var vigtigt at de var jomfruer, og jo yngre de var desto større var sandsynlighed for at de var det!

Så først levede jægersamlerne i en slags relativt jævnbyrdighed mellem mænd og kvinder.

Så opfandt kvinderne landbruget, muterede stenkæppen til en plov og spændte både den og mændene fast bag oxen, men så blev prisen også at vi skulle undertrykkes i hvad? 5000 år? 6000 år?

Noget i den retning. Graden af mandschauvinisme har varieret, men i hvert fald må man sige at kvindeundertrykkelsen har været gennemsyrende for hele vores monoteistisk-vediske kulturkreds de sidste 3000 år. For jøder, hinduer, kristne og muslimer. Uden undtagelse! - Noget kan religionerne altså godt blive enige om.

Kvindeundertrykkelse? - Bortset fra vikingerne?

Side 427. Et bælte af ny erkendelse

Der hersker stadigvæk megen mystik omkring den aksiale tidsalder. Vi ved ikke, hvorfor den kun berørte kineserne, inderne, grækerne og jøderne, eller hvorfor intet tilsvarende udviklede sig i Mesopotamien eller Egypten. (...)

Alle disse nye trosformer udviklede sig hverken i øde ørkener eller i eneboerhytter oppe i bjergene, men i miljøer præget af kapitalisme og højfinans .

*Karen Armstrong
Mytens Historie, 2005*

Klaroverheden er et produkt af interaktion?

Og derfor er det interessant at der i det sidste årtusinde inden år 1, især mellem år 700 og 300, dér skete der en nærmest eksplosionsagtig udvikling i den menneskelige erkendelse. I hvert fald i hele det bælte der løber mellem den 20. og den 40. breddegrad, hele vejen fra Grækenland i vest til Kina i øst. Det er nærmest væltet frem med ny kultur, og selverkendelse! - Aksetiden bliver det kaldt, simpelthen fordi det er én lang akse, omkring hvilken udviklingen fandt sted.

Jøderne har vi lige været inde på, men det var jo faktisk lige netop her, 700-300 tallet at deres kultur, etik, teologi og erkendelse tog form.

I 700-tallet fik grækerne alfabetet fra fønikerne, de omformede det til deres eget alfabet med både konsonant- og vokaltegn og tilføjede de matematiske tegn, og konsekvensen blev al den græske filosofi vi talte om i går.

Skriften har virkelig en overvældende effekt på en kultur, når den dukker op, hva'?

Iliaden blev nedskrevet i 700-tallet. De har simpelthen ikke haft muligheden før.

I Indien havde hinduismen udviklet sig siden vedaernes tid i 1000-tallet. Vedaerne er de ældste hinduistiske skrifter og fra at være et virvar af usammenhængende beretninger og skildringer af krigerkastens bedrifter og brahmanernes tanker, blev religionen i højere grad til et regulært filosofisk og religiøst hele. - Veda er sanskrit. Hvad betyder det?

Det ved jeg ikke?

Hvad var verbet i den sætning du lige sagde?

"Ved"?

Veda betyder viden. Det er samme ord.

Fordi det er indoeuropæisk?

Nemlig. Omkring 500-tallet blev essensen af vedaerne samlet i Bhagavad- Gita som – ud over at være et poetisk og filosofisk pragtværk – ikke er større end at den kan læses i løbet af en weekend – Hvad hedde **"selvet"** ifølge hinduismen?

Brahman?

Brahman er verdensaltet, den altomfattende, uafhængige, kosmiske enhed. Selvet hedder Altman. Hvad hedder "at trække vejret" eller **"at ånde"** på tysk?

Atmen, - Ånden!

Nogenlunde samtidig med Bhagavad- Gita opstod to nye religioner som begge havde deres rødder i den hinduistiske tankegang: Buddhismen og Jainismen.

Jainismen hører vi ikke meget om, men den har millioner af tilhængere i Indien, og det var formodentlig dens principper om ikke-vold der inspirerede Mahatma Gandhi, selvom han var hindu. **Buddha** som egentlig var en indisk prins ved navn **Siddharta Gautama** levede omkring år 500, og hans tanker og lære blev skrevet ned omkring 400 år senere.

Også mundtlig tradition?

Med nedskrivning bagefter. Buddhismen spredte sig til gengæld uden for Indien, og hvis du kan huske de to Buddha- statuer som talebanerne sprængte i luften for nogle år siden, så ved du nogenlunde, hvor langt buddhismen spredte sig mod vest. Mod øst nåede den til Kina omkring år 100 før år 1, og i 5-600-tallet dukkede den op igen i Japan.

5-600-tallet efter år 1?

Ja. Og i 1200-tallet var den faktisk ophørt med at eksistere i Indien, i det hele taget.

I Kina blev **K'ung Futze** født i midten af 500-tallet før år 1. Muligvis allerede år 800. Han fornyede den traditionelle kinesiske forfædre dyrkelse og folketro, og især spillede respekten for forældrene og de gamle en stor rolle i hans lære. Men det mest kendetegnende ved han filosofi er principperne for hædersmanden; nemlig den alvorlige, kontrollerende og respektfulde fremtoning.

Klaroverhed, reflekteret, individuelt hvem-jeg?

Som er lige præcis dét **alle** religionerne og filosofierne fra akstetiden er udtryk for! Der opstod simpelthen et **"globalt"** behov i akseområdet for at mytologisere eller italesætte selverkendelsen. - Hvad er kungfutzianismens gyldne regel?

Gyldne regel?

"Hvad du ikke ønsker at andre skal gøre mod dig, skal du heller ikke gøre mod andre."

individuelt ansvar for hvem du er, og hvad du gør!

Også i 500-tallet opstod taoismen. Som regel er det mesteren **Lao Tse** der får æren for den. Han blev født omkring år 600, men Taoismens hovedværk, bogen Tao-te-King eller Dao de Ying – er formodentlig fra 300-tallet. - hvad betyder Tao?

Skulle jeg vide det?

Nu kommer du til det, i hvert fald: det betyder **"Vejen"**.

En typisk forklaring på Tao er noget i retningen af **"naturens vej"** eller **"meningen med det hele"**. Den der følger Tao, følger altså den bevægelse, eller den mening der er i naturen i forvejen, og det er for eksempel i taoismen at man har principperne om Yin og Yang!

Det mandlige og det kvindelige?

Omvendt. Men eller rigtigt. Principperne om den evige vekslen mellem mørkt og lyst, koldt og varmt, sammentrækkende og udvidende, verdensaltets to urkræfter i alle den manifestationer. Ja!

Verdensaltet er Gud, Skaberen, Alt i Alt. Energien som i sin skabelse ved Ordet, som er tanken, skabte sig selv ved ønsket om at blive skabt. Men fordi Altet ikke have noget at relater til (et andet Altet) skabte sig som én dikotomi! (opdeling af sig selv i to modstående som udelukker hinanden) Lyset og mørket. Kærligheden og frygten, varmen og kulden. d.v.s. at Altet lod en del af sig ikke være fuldkommen, for at fortælle Alt i Altet, hvad Alt i Altet ikke ønsker at være.

Lysets og mørkets verden, til os som sjæle, efter hvem vi ønsker at være og hvordan vi lever livet i vores væren. Og hvor vi anbringes efter overgangen til den åndelige verden, når vores inkarnation i dette til os skabte levende univers er slut.

Side 430. Nå! Vi er slet ikke færdige med religionerne! Der er nemlig én væsentlig religion og én religionsstifter mere fra denne her tid, som vi slet ikke kan komme uden om.

Zarathustra. Eller Zoroaster; stavemåden varierer lidt. Men han levede i Persien, formodentlig også i 500- eller 600-tallet. Måske tidligere; i 1100-tallet. Hvis han overhovedet levede. Der er lidt uenighed. Men det gør han formentlig. - Og Persien er i dag?

Iran.

Folkets oprindelige afvisning af Zarathustra var ikke så meget mod han tro som mod hans person. Hvad var det for et menneske, der om sig selv hævdede, at han var blevet undfanget på guddommelig vis? Kunne man anse det for sandt, at skytsenglen for en endnu ufødt i Haoma-plantens berusende saft havde holdt sit indtog i en præsts legeme, før denne havde formælet sig med en fornem jomfru, i hvem "en stråle af det himmelske lys" var trængt ind?

*Paul Frischauer
Det står skrevet*

Hvor man var polyester og blandt et væld af guder – meget lig de indiske faktisk – dyrkede guden **Ahura Mazda**. Zarathustra ophøjede guden Ahura Mazda til overgud, erklærede at alle de andre guder kun var åbenbaringsformer af Ahura Mazda, og forbød at de blev dyrket.

Desuden havde guden Ahura Mazda, ifølge Zarathustra, en modstander, Ahriman, mørkets herre. Ahura Mazda var den gode, skabende kraft, og Ahriman det onde og synden. Men kampen mellem de to var ulige. Ahura Mazda var den almægtige, og i sidste ende ville Ahura Mazda sejre.

Gud og djævlens?

Zarathustra var formodentlig den første til at dele universet op i de to kræfter – godt og ondt – på den måde. Taoismens Yin og Yan, for eksempel, anses begge for at rumme både gode og onde egenskaber. *Sådan er det, men vi rummer mest godt, lyset, mens mørket det onde er også tilstede, valget er helt og holdent vores eget, i den inkarnation vi har valgt at leve.*

Da sagde Ahura Mazda: "Jeg er vogteren og skaberen, jeg er beskytteren og kenderen, jeg er den helligste ånd, jeg hedder den frelsende, den mest frelsende, hedder jeg, ildpræsten hedder jeg, den bedste præst hedder jeg, Herren hedder jeg, den vise hedder jeg, den strålende hedder jeg, den mest strålende hedder jeg, jeg, som ser først, hedder jeg, der ser allerførst, hedder jeg, der ser ud i det fjerne, hedder jeg, der ser ud i det fjerneste, hedder jeg, udspejder, hedder jeg, forfølger hedder jeg, skaber hedder jeg, vægter hedder jeg, beskytter hedder jeg, den vidende hedder jeg, kvægbesidder hedder jeg, den mægtige hersker hedder jeg, den mildeste hersker hedder jeg, den ikke bedragende hedder jeg, den ikke bedragelige hedder jeg, beskytteren hedder jeg, fjendskabsovervinderen hedder jeg, den-på-en-gang-sejrende hedder jeg, den altbesejrende hedder jeg, den altlyksaliggørende hedder jeg, den titlyksaliggørende, hedder jeg

*Avesta
Citeret hos Paul Frischauer
Det står skrevet*

Ifølge Zarathustra var verden altså en stor kampplads mellem godt og ondt, og hele tiden blev mennesket fristet af Ahriman. I sidste ende var Ahura Mazda som sagt den stærkeste, men hvert menneske måtte stå sin prøve her i livet, for efter døden måtte de dødes sjæle over **"dommens bro"**, og de som var onde, slap ikke over. De gode derimod, kom til **"sangens boliger"** og ville i al evighed være forenet med Ahura Mazda.

Alt det stammer fra Persien? (Iran)

Det gør det faktisk. Og hvis et menneske ikke havde været helt ondt mens det levede, så måtte det lide i 12.000 år i en slags ventetilstand, inden det kom til en ny domstol hos Ahura Mazda, og herefter kunne det komme til sangens boliger. Livet her på jorden var altså i høj grad en prøvelse af hensyn til efterlivet. (...)

Men det som er virkelig interessant ved Zarathustra, det er at han introducerede idéen om en frelser der skal komme til jorden og indstifte evig fred. Eller faktisk er det vanskeligt at sige, hvem der fik idéen først. Det var muligvis Zarathustra ; det var muligvis dem begge to uafhængigt af hinanden. Under alle omstændigheder havde jøder og persere jo en del med hinanden at gøre i 500-tallet! (...)

Hos Zarathustra er der ingen tvivl om, hvad frelseren er for en størrelse, for flere steder i de skrifter som vi har om Zarathustra – Avesta hedder skrifterne, størstedelen er gået tabt, men i det, der er tilbage – omtaler han ofte sig selv som frelseren.

En sidste person som muligvis kan have bidraget til Messias-konceptet, er Alexander den Store. Alexander var fra Makedonien og elev af filosofen Aristoteles, og fra han som 18-årig blev udråbt til konge efter mordet på hans far, og til han døde i år 323 erobrede han stort set alt det der i dag er Grækenland, Tyrkiet, Iran, en god del af Turkmenistan og Usbekistan, Pakistan, Irak, Syrien, Libanon, Israel, Palæstina, Jordan og det meste af Egypten langs Nilen. -

Og derfor har han fået lov at leve videre i mystisk form?

Og derfor har fyrster og herskere og despoter forsøgt at gøre ham og de andre imperiebyggere kunsten efter lige siden.

Og med Alexander og Aristoteles er vi oppe ved alt det vi talte om i går? Grækerne og kristendommen og hele Europas historie?

Og derfor bliver hele tankegangen omkring medmennesket, livets hellighed og individets ukrænkelighed – uanset hvem man er – interessant. For det er virkelig jødedommens store bidrag til både kristendommen, Vesteuropa, demokratiet, de moderne menneskerettigheder og verden, i det hele taget. Empatien har vi med os i vuggegave, den naturligste modvilje mod at se andre lide; den naturlige trang til at ville hjælpe; det naturlige behov for at ville det gode. Men påbuddet om at elske sin næste; **"den anden"** indebærer at vi også har **pligt** til det, når vi ikke nødvendigvis føler en naturlig lyst til det. Hvis vi kun skulle være gode ved hinanden og respekterer hinanden, når vi havde lyst til det, så var det jo ingen kunst! Det kan de andre pattedyr jo også.

Idéen om **"medmennesket"** er forudsætningen for demokrati og for at vi kan tage afstand fra despoterne og deres magtanvendelse, også når det ikke går ud over os selv og vore egne.

Uden begrebet om medmennesket kunne vi heller ikke være imod dødsstraf. Det er også idéen om medmennesket der er grunden til at vi ikke accepterer tortur, og at vi er rystede, når der står i avisen at kinesiske myndigheder sælger organer fra henrettede fanger. Det er medmenneskelighed og påbuddet om næstekærlighed der gør at vi simpelthen ikke kan **fatte**, hvordan romerne kunne gå til gladiatorkampe og se folk blive slået ihjel for underholdningens skyld.

Begrebet om medmennesket er desuden forudsætningen for to begreber som forsoning og tilgivelse, også uden for en religiøs kontekst. Både tilgivelsen og forsoning forudsætter at man i personen over for sig, i Næsten, ser et menneske, uanset hvilken forbrydelse vedkommende måtte have begået, er han eller hun stadig et medmenneske. - Det var idéen om medmennesket der var forudsætningen for at Sydafrika kunne gennemføre hele deres Sandhedskommission i kølvandet på afskaffelsen af Apartheid.

Hvor ofre og bødler mødte hinanden?

Og tilgav. Selv de værste forbrydelser. Fordi forbryderen blev tvunget til at stå ansigt til ansigt med de medmennesker de havde forgrebet sig på. Og fik muligheden for at angre. Det er også tankerne om medmennesket der gør at vi ikke bare slår handicappede ihjel ved fødslen eller afliver de gamle og demente.

Side 435.

Kristendommen

*"Hvorfor sætter i mig på prøve, I hyklere?
Hvis mig skattens mønt!" De rakte ham en denar.
Og han spurgte dem: "Hvis billede og indskrift er det?"
"kejserens," svarede de. Da sagde han til dem:
"Så giv kejseren, hvad kejserens er, og Gud, hvad
guds er!"*

Matthæusevangeliet 22:19-22

En af de ting der virkeligt adskiller Jesus fra flertallet af religionsstifterne, er at han hverken havde blod på hænderne eller penge i banken. Og ikke mindst: det var et folkeligt **"pres"** nedefra der fremmanede forventningen om en Messias! Og det var blandt de ubemidlede at man i Jesus så opfyldelsen af forventningerne.

Mens de jøder som havde deres på det tørre, ikke gjorde?

Eller de jøder som i højere grad forbandt Messias med ændrede tilstande i den fysiske verden frem for den åndelige. - Men der er en række andre ting som er interessante ved kristendommen som vi ikke fik fat i i går.

For det første var Jesus den første der gjorde det muligt at adskille kirke og stat. Det var ganske vist den romerske besættelse der var årsagen til at han skilte dem ad; man kunne ifølge Jesus – under omstændighederne – sagtens betale skat til romerne og samtidig leve i overensstemmelse med Moseloven. (...)

For det andet markerede kristendommen den endelige overgang til det rent personlige gudsforhold. Jødedommen har **både** det individuelle og folkets kollektive gudsforhold. Alle de ti bud jøderne skal praktisere, er individuelle, men det er, ifølge Moseloven, hele folket der straffes, når ikke alle i hele folket overholder dem. (...)

En tredje ting som er markant ved kristendommen, hænger sammen med netop det faktum at vind og vejr helt fjernes fra teologien, og jeg gætter på at det skyldes at kristendommen var et byfænomen. (...) - Det siger selvfølgelig sig selv at Jesus prædikede i byerne, det var jo dér der var mennesker. Det er der ikke ude på en pløjemark. - Vi taler skalafri netværk her; hvis man vil udbrede en ny religion, så går man derhen, hvor der er flest mennesker.

Angriber knudepunkterne?

Kristendommen som vi kender den, blev simpelthen til ved en konference i det nuværende Tyrkiet i år 325. - eller år 1!

*Jeg vil give jer det, som intet øje har set,
og det, som intet øre har hørt, og det
som ingen hånd har rørt, og det som
ikke er opstået i noget menneskehjerte.*

Thomasevangeliet

Endelig skal siges og kristendommen at den – i lighed med buddhismen – er en af de få religioner i verden der ikke startede som en erobring- eller krigerreligion. Først da kirken fik magt, omdannede den sig til at være lige så voldelig som alle andre nationer og religioner. - Og i den

forbindelse er der faktisk en ting til med kristendommen som er absurd: selvom den i så udpræget grad er en individbaseret tro, så udryddede den stort set individet, så snart den kom til magten!

(...) Men hvad skete der i 300-tallet efter år 1?

Kirken kom til magten?

Kristendommen havde gradvist sneget sig ind i magtens cirkler, og i 440 blev Leo den Store biskop i Rom. Herefter overgik Romerriget officielt til kristendommen, og pavedømmet blev indstiftet i og med at Leo overtog titlen af **pontifex maximus**; romernes titel for den hedenske ypperstepræst.

Og så forsvandt individet fra kunsten?

Puf! Borte i 1000 år! - Årstallene er meget lette at huske: den første pave 440; Gutenbergs bogtryk med løse typer 1440. Derimellem; dødt!

Bortset fra Marco Polos hjemvenden fra Kina og den italienske Renæssance som begyndte allerede i 1300-tallet, så skete der i de mellemliggende 1000 år stort set ingen teknologisk, videnskabelig eller kulturel udvikling i Europa, og individet forsvandt fuldstændig fra kunsten. (...)

Kulturel dekompleksitet?

Sådan går det, når religiøse fundamentalister sidder på magten og kun tillader ét memplex at eksistere! - Der hvor det til gengæld rykkede, det var dér, hvor muslimerne var – Hvad er det alle muslimer skal?

Bede fem gange om dagen?

Det skal de også, og der er også en række andre ting de skal, men i denne her sammenhæng er der især én ting om er interresant; de skal læse Koranen!

Ja, og?

For at kunne læse Koranen skal man hvad?

Vaske fødder og ansigt?

Man skal kunne læse, dit fjols! For at være muslim skal man kunne læse! Islam opstod i en stort set analfabetisk verden – det er jo ikke ligefrem folkeskoler Kirken er kendt for at have oprettet! - og Muhammeds og arabernes erobring af hele Mellemøsten, Nordafrika og Spanien var – ud over krig og tvangsomvendelser – ét stort alfabetiseringsprojekt!

Islam indførte folkeoplysning ligesom jødedommen? I de kristne områder gik udviklingen i stå, og i de muslimske nærmest eksploderede den? - Og nu er det omvendt?

Der er selvfølgelig en række faktorer som gør sig gældende, men ud over at Anden Verdenskrig slog udviklingen i Mellemøsten i stykker; ud over at olien forhindrer den øvrige mellemøstlige i at udvikle sig; og at et ukendt antal af verdens muslimer formentlig bruger uforholdsmæssig meget energi på konspirationsteorier uden det fjerneste hold i virkeligheden i stedet for at bruge hovedet til noget konstruktivt og foretage sig noget positivt, så er der formentlig især to ting som holder en stor del af den muslimske verden ude af den globale udvikling i øjeblikket.

Den ene er al den energi de mange steder bruger på at holde den ene halvdel af befolkningen væk fra udviklingen, og den anden er at mange muslimer slet ikke kan læse, men blot lærer at recitere Koranen ud fra bogstaverne. - Hvilket teknisk se også er dét Koranen siger at de skal; qur'an betyder simpelthen recitation. Men de lærer ikke nødvendigvis den helt fundamentale færdighed at læse og dermed også at læse andre tekster – specielt ikke, hvis det eneste de lærer at recitere er Koranen, og deres modersmål ikke er arabisk - og de lærer heller ikke at tænke over det de læser. Eller for den sags skyld at skrive.

*Så Muhammeds oplysningsprojekt er gået lidt i vasken? - Det var dét vi talte om i går; det er ikke farligt, når folk ikke kan læse, det er heller ikke farligt, når folk **kan** læse, det er først farligt, når folk kan næsten-læse, og alle tre grupper får fingre i den samme bog?*

Specielt, når bogen gerne vil overbevise læserne om at den ligger inde med Sandheden, hele Sandheden og kun Sandheden, og at der ikke findes andre Sandheder. - Hvilket jo sådan set har

været Det nye Testaments problem. Kirken gjorde sig så bare ikke den ulejlighed at lære folk at læse. Eller skrive. (...)

Side 442. Den jødiske historiker; **Josefus**, som blev født i år 37, skrev om jødernes historie i bogen **Den jødiske Arkæologi**. I bogen er der et afsnit om Jesus, men det er så kikset flettet ind i teksten at de fleste er overbevist om at det er et falsum som nogen fra kirken har fundet på.

Den anden bog **Josefus** skrev, **Den jødiske Krig**, handler om romernes besættelse af Judæa fra år 63 før år 1 og frem til år 70 efter år 1, hvor Jerusalem blev ødelagt. (...)

Desuden udgør de to værker, **Den jødiske Krig** og **Den jødiske Arkæologi**, tilsammen mere end 3.000 sider, og så er det måske **lidt** besynderligt at Jesus får 15 linjer, hvis han var så berømt. - specielt, hvis han ligefrem skulle frelse hele verden...

Så ville han nok have fået et helt kapitel for sig selv?

Det står også helt klart hos **Josefus** at romerne slog ret hurtigt ned på større folkeforsamlinger, uanset hvad deres indhold var. Så hvis Jesus havde haft en større følgeskare, så var han formentlig blevet knaldet af romerne længe inden den jødiske ypperstepræst fik fingrene i ham. (...)

Josefus var over 3.000 sider og Talmud er over 12.000?

Ubetinget ét af verdens mest komplekse, litterære værker! - De kalder sig sgu da ikke "**bogens folk**" for ingenting, jøderne! (...)

Side 445. - Hvad var det der skete med de græske orakler omkring år 300 før år 1?

De holdt op med at virke, sagde du i går?

Hvem var det, grækerne brugte som orakler?

Kvinder?

Unge kvinder fra landet. Men efterhånden blev det umuligt at finde piger som kunne komme i den rette form for trance. (...) Hvem tror du har været dem der blev senest selvklarovre, løsrevne, reflekterende hvemjeger i det pulserende jernalder samfund?

Du vil bare ikke slippe kvinderne, hva?

Jeg siger bare at selvklaroverheden er et kulturelt fænomen, og at mænds og kvinders vilkår var markant forskellige for 2-3. 000 år siden. Det samme var byboers og bønders vilkår. Og det var vilkårene også i vores eget samfund, for bare 4-500 år siden. Da jagede vi hekse her.

Uden oplysningstidens tankegang, specielt så længe den ikke var nået ud i afkrogene af landdistrikterne, behøver vi ikke at undre os over at folk var bevidsthedsmæssigt forbundet med naturen og omgivelserne på andre måder, end vi er det i dag. Især kvinderne der blev holdt hjemme af mændene, og som var de sidste til at lære at læse og skrive. Og vi behøver derfor heller ikke at undre os over det massehysteri som kendetegnede hekseprocesserne. - Hvad var det ottende mysterium?

Det må være dét med, hvorfor vi hopper på alskens newage og historier som beviseligt ikke kan være sande?

Jeg sagde også noget om at lirke en lås op...

Hvis man tegnede et pentagram rundt om nøglehullet, så troede folk at låsen var beskyttet?

En overbevisning som formodentlig var ganske udbredt, da dine, men i hvert fald, mine oldeforældre voksede op.

Og nissen som altid flyttede med, var også virkelig?

Først sent har pubertetsepoken sat os i stand til at skelne mellem myter og fakta.

Side 446. En af de helt store fortællinger i pubertetsepoken er dannelsesrejsen. I Odysseen og Iliaden finder hovedpersonerne – i den ene er det **Odysseus**, i den anden **Kong Agamemnon** og **krigeren Achilleus** – deres individuelle hvem-jeg. For Agamemnons vedkommende handler det om selviscenesættelse: Dels indleder han med den Trojanske krig på grund af en fornærmelse, dels

vælger han at ofre sin datter **Ifigenia** for at redde Grækenland som han er konge for, og det er ikke noget han gør i enerum, men i alle sine mænds påsyn; "*Kan alle se mig, kan alle høre mig!*"

For Achilleus vedkommende handler historien om hans personlige valg; skal han gå ind i krigen eller lade være? Komplexiteten tvang os til et nyt niveau af selverkendelse: Hvem er jeg i forhold til alle de her skvadernakker som er rundt omkring mig, og hvorfor fortæller jeg dem at jeg er det?

Desuden har skriften haft en nærmest ufattelig effekt på vores selverkendelse!

For hvad kan man nemlig, når man kan skrive? Jo, man kan læse! Og hvad kan man læse? Man kan blandt andet læse, hvad man selv tænkte på et ret tidligt tidspunkt! Med skriften opdagede vi – sammen med alt det andet- det inde i os selv!

Side 453

Jeget og humoren

Kun den voksne kan grine af sig selv!

Derfor bliver humoren en lakmusprøve på samfundets modenhed i slutningen af pubertetsepoken. Så længe humoren peger udad; kun gør grin med "**de andre**", så er samfundet stadig ved at finde sin egen identitet, men i det øjeblik samfundssatiren peger mod samfundet selv, dets egne særheder og dets egen magthavere, uden at magthaverne behøver at forbyde den, så er samfundet ved at have fundet en stabil identitet. Så er samfundet ved at blive voksent!

Det er ikke de stabile regimer som er bange for humoren! Det er diktaturerne som er det! Alle dem der ikke har folkets opbakning! Bøh! Sande folkevalgte ledere med legitim magt risikerer ikke at miste deres magt, fordi folk griner af dem! Deri ligger demokratiets styrke! Det tåler latter! Ha!

Hitler og Stalin og Brezjnev har med garanti været mere bange for folkelige vittigheder end lange politiske modmanifeste. Ikke mindst, fordi både modmanifesterne og de oprindelige manifeste som de var imod, var så lange og dræbende kedsommelige at der ikke var nogen der var tåbelige nok til at læse dem alligevel. Og hvad med religionen; pubertetsepokens førstefødte? Alle disse mænd i skørter, hvordan står det måske lige til med deres humoristiske sans? Hm? Har vi nogensinde set Paven eller ayatollaherne le? - Kan du huske Bogen og filmen Rosens navn, frøken Tenna? Hele bogens plot handlede om at munkene ikke måtte få fingre i et manuskript. Og hvad handlede manuskriptet om? Humor! Ha! Kirken har gennem hele sin storhedstid gjort hvad en kunne for at gøre munterhed syndig og grineri den direkte vej til helvede! Og uanset om vi taler om De sataniske Vers eller Muhammed tegningerne, så er alverdens mullaher mere bange for en krusning i mundvigen end alverdens handelsboycotter, FN-sanktioner og atomvåben tilsammen!

Og hvorfor er de det? Det er de, for der er intet så ætsende for religiøs og politisk magt som et sundt grin! Og grinet er kun en trussel dér, hvor magten ikke har folkelig rygdekning. Bum! Ha!

Side 454.

Opfindelsen af den sunde fornuft

Kan du huske argumentpendulet fra i går?

Det handlede om, hvad man tillod sine beslutninger at bygge på?

Først talte vi med guderne og gik til shamaner og orakler, når vi skulle træffe vigtige valg. Eller vi forklarede vores handlinger med myter og religion. Bum! Så dukkede Sofisterne og Sokrates og Platon op og opfandt fornuften. (**Sofisterne: Historisk betegnelse for en gruppe mennesker, der optrådte som lærere i filosofi og retorik i Grækenland i det 5. århundrede f. Kr.**) Nå! Men ind fra højre kom kristendommen med **sine** myter; satte dagsordenen, tålte ikke modsigelse og forfulgte dem der sagde den imod alligevel. Først i 1500-tallet satte renæssancen fornuften i højsædet igen.

Dét som vi så med argumentpendulet i går, var ganske enkelt at i takt med at det moderne memetiske hvem-jeg blev mere og mere komplekst, så kom vores fornuft og den frie vilje gradvist til at danne grundlaget for vores beslutninger. Myterne stod ansigt til ansigt med for mange anomalier til at vi kunne acceptere deres svar som gyldige. Samfundsudviklingen og den teknologiske udvikling ændrede de omgivelser som myterne var afhængige af og udsprang af.

Vi begyndte at bruge vores hoveder og de tanker som hovedet fremkommer med, og når vi en sjælden gang undlod at gå i krig eller brænde dem som mente noget andet, så supplerede vi vores tanker med den mellem menneskelige debat. Der opstod et helt nyt grundlag for vores valg og handlinger. Merlin Donald som vi havde fat i for flere kander kaffe siden, beskriver det sådan at vi overgår fra den mytiske kultur til en videnskabelig kultur, og han knytter forandringerne til, da vi opfandt skriften. Med skriften blev det muligt at bevare alle mellemregningerne! I den mundtlige kultur er det kun resultaterne; den forklaring som viste sig at holde bedst, som overlever. Den mundtlige kultur gemmer ikke på alle fejltagelserne og de overvejelser som ikke førte noget med sig. Eller dét som bare blev forældet. Men med skriften skriver vi vores løsninger ned undervejs, og det efterlader sig spor. Når vi senere står over for et problem som kræver et svar eller en løsning, så er det muligt at gå til vores skriftlige kilder og se, hvordan andre tænkte over samme problem. Forklaringerne er ikke længere guddommelige myter eller orakelsvar der på uforklarlig vis er kommet til os; nej, de fremstår som noget et andet menneske har tænkt; et andet menneske som piller næse og klør sig i røven, på nøjagtig samme vilkår som mig selv! Nye idéer og tanker kommer fra mennesker! Og dét er endnu én af pubertetsepokens fortjenester!

Vi begynder at tænke selv?

Det har vi altid gjort! Det er bare begrundelsen der bliver en anden! Nå! Merlin Donald lægger skiftet fra den mystiske til den videnskabelige kultur for 5.000 år siden, fordi det var her skriften blev opfundet. (...) Og jeg siger at vi stadig kun er på vej! Og jeg siger at udviklingen ikke altid går fremad! Udviklingens vej er bumlet, og hver gang der er en religiøs fanatiker som sætter sig på sandheden, så går udviklingen i stå! Vores frihed indskrænkes og vores tryghed forsvinder! Det er sket før, og - tro det eller lad være – det kan ske igen!

Tanken tænker på sig selv derved, at den bliver delagtig i det, som kan tænkes.

Aristoteles

Dette er en sandhed; tænk her på at Skaberen, Gud, Alt i Altet, skabte sig selv ved en Tanke!

Med skriften opstod altså intet mindre end en helt ny måde at tænke på, simpelthen fordi det skriftlige og det mundtlige udtryk er vidt forskelligt. (...) Med skriften bliver det muligt at tænke og udtrykke sig abstrakt løsrevet fra den konkrete erfaring.

Tanken kan løfte sig ud over det umiddelbare og det erfarede. Den kan opfinde generelle principper og dermed matematik og filosofi og psykologi og retsprincipper og vende blikket indad mod selve den klaroverhed som tænker tankerne! Skriften gør os reflekteret selvklarovre, netop fordi vi kan se på tankerne ***i sig selv***. Sådan som de kommer til udtryk på papiret, og bagefter kan vi kigge på os selv på samme måde. Fra at have en cirkulær tids- og virkelighedsopfattelse gik vi her i Vesten over til at definere verden lineært!

Side 459. Konceptet fortid-nutid-fremtid træder frem i vores kulturelle klaroverhed. Lineariteten dukker op vores kultur. Lineariteten ***skaber*** vores kultur. Takket være Abraham. Eller takket være i hvert fald historien om ham! Og takket være Oplysningstiden er lineariteten dét der kommer til at forme hele vores verdensopfattelse og er én af grundpillerne i vores kultur. (...)

Dermed kan vi også drage den memetiske konklusion at hele vores tidsopfattelse er memetisk, og dermed at selve begrebet om tid og så er det. Tiden er et kulturelt skabt men. Uafhængigt af vores kultur eksistere tid ganske enkelt ikke. ***Her har Lene Andersen igen helt ret. Tiden er som skaberen fortæller det, kun et spørgsmål om at universets svingninger går langsommere, for at vi som mennesker kan nå at opfatte tingene og erfare dem. Læs her også "Tid-Den relative virkelighed" 2006 af lektor Ulrik Uggerhøj fra Institut for Fysik og Astronomi på Aarhus***

Universitet. - Dyr har den ikke. Vore forfædre var nødt til gradvist først at opfinde den: først cirkulær tid, så lineær tid. Tidsopfattelsen i vor tid er unik for vores kultur.

Pubertetsepoken er derfor en realitet i dét øjeblik alle i kulturen lærer at læse og skrive og dermed får adgang til fortiden! Og alt sammen får det indflydelse på hvem-jeget som bliver til et reflekteret hvem-jeg. Selve jeget er nemlig en memetisk konstruktion. Og dét er det på to måder!

Læs her videre i bogen side 460 frem til side 461

Puberteten i fuldt flor

Skriften lukker kreativiteten ned fordi viden og historie lægges fast! Derfor beklagede Platon sig over, ikke alene at de unge mennesker ikke havde nogen manerer og at verden var af lave, han gik også rundt og jamrede over at skriften begravede vores åbenhed over for verden. Og alle beklagelserne skrev han ned! Forræder! I modsætning til hans læremester Sokrates som udelukkende benyttede sig af den levende dialog. Som så var lige præcis dét Platon genskabte i sine skrifter. (...) Det er som om pubertetens frembringelse af hvem-jeget ikke alene fastlægger identiteten, men også langsomt men sikkert **fikserer** os og hele vores verdensbillede. Kreativiteten hører op, ganske enkelt. Alle de store memplexer op gennem hele pubertetsepoken har gjort, hvad de kunne for ikke at behøve at forandre sig! Når først profeten har været der og fastlagt loven, så er den evig! Den kan ikke flyttes så meget som et komma! - Og hvorfor kan den ikke dét?

Fordi teenageren er skide usikker og når først identiteten er fundet, så er det selv nedbrydende at bare så meget som lufte tanken om at man kan forandre sig! *Læs her videre i bogen til side 462.*

De første 98% af den tid der har eksisteret moderne homo sapiens har vi kun haft behov for at lære nye ting indtil vi ble 10 år. - Giftealderen for oldtidens småpiger! Derefter var det ikke en overlevelseshæder at finde på nye ting! Tværtimod! Eneren havde ikke nogen mulighed for at klare sig uden flokken, og i flokken ville det bare give ham uro hvis der var nogen der gik og lavede om på alting hele tiden. *Læs her vider i bogen til side 465.*

Og takket være Aristoteles og dualitetens binaritet (**binaritet: to til hver, to sammenhørende**) kommer pubertetsepokens konflikter altid til at handle om at sejre for at tvære modparten ud fordi han pr. definition står på det onde og det forkertes side: hvis dét jeg siger er godt og rigtigt og du siger noget andet, så må dét du siger nødvendigvis være både ondt og forkert! Bum fætter Vims!

Du bliver nødt til at dø for at jeg kan bekræfte mit hvem-jeg og de memer som det står for! Vi behøver også sejren fordi vi tror det vil forbedre vores fremtid hvis vi vinder – altså den lineære tid som forudsætning - *Læs her videre i bogen til slutningen side 478. Af i alt 485 sider.*

Denne anden del af bogserien er virkelig et både-og. Den er både et forsøg på at præsentere den viden, vi p.t. har med hensyn til, hvor mennesket kommer fra; altså vores evolution, og den er et forsøg på at sætte denne viden ind i en ramme, hvor vi kan forholde os til evolutionen og se et "billede" af, hvem vi selv er.

Det er nærmest ufatteligt, hvad der er sket inden for forskningsområder som arkæologi, evolution og hjernens udvikling de seneste 20 år, (*bogen er skrevet i år 2010*) men der er mange ubesvarede spørgsmål endnu, og de kommende års forskning bliver vanvittigt spændende at følge!

I mellemtiden må vi klare os med den viden, der er, og fra tid til anden fylde hullerne ud med et kvalificeret gæt. - Det har jeg så gjort!

Mit mål med denne bog er altså både at skrive om Historien – det vil sige at skildre, hvad der rent faktisk er gået forud for den tid, vi selv lever i – og at fortælle en historie, nemlig beretningen om, hvor du og jeg kommer fra.

Lene Andersen